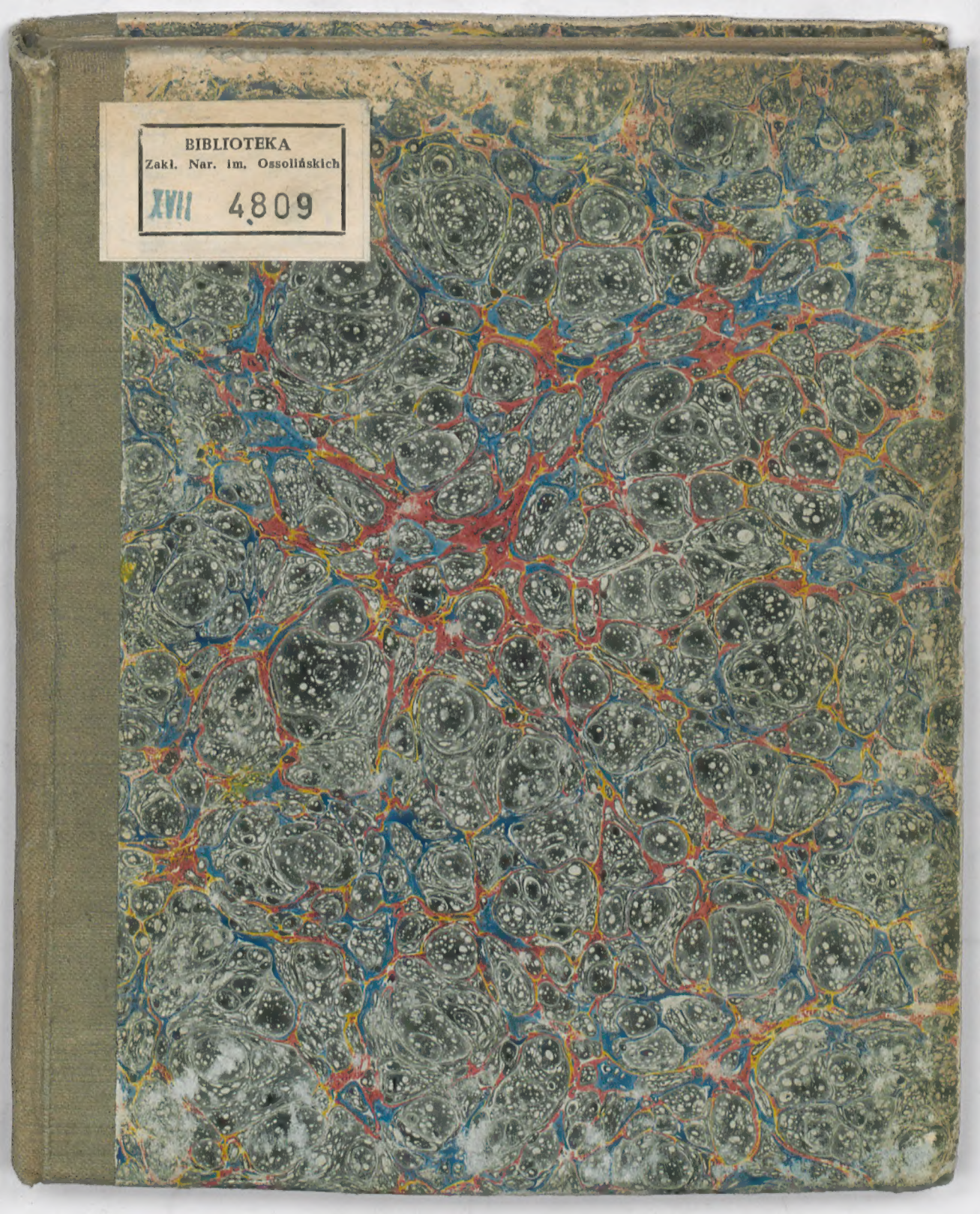
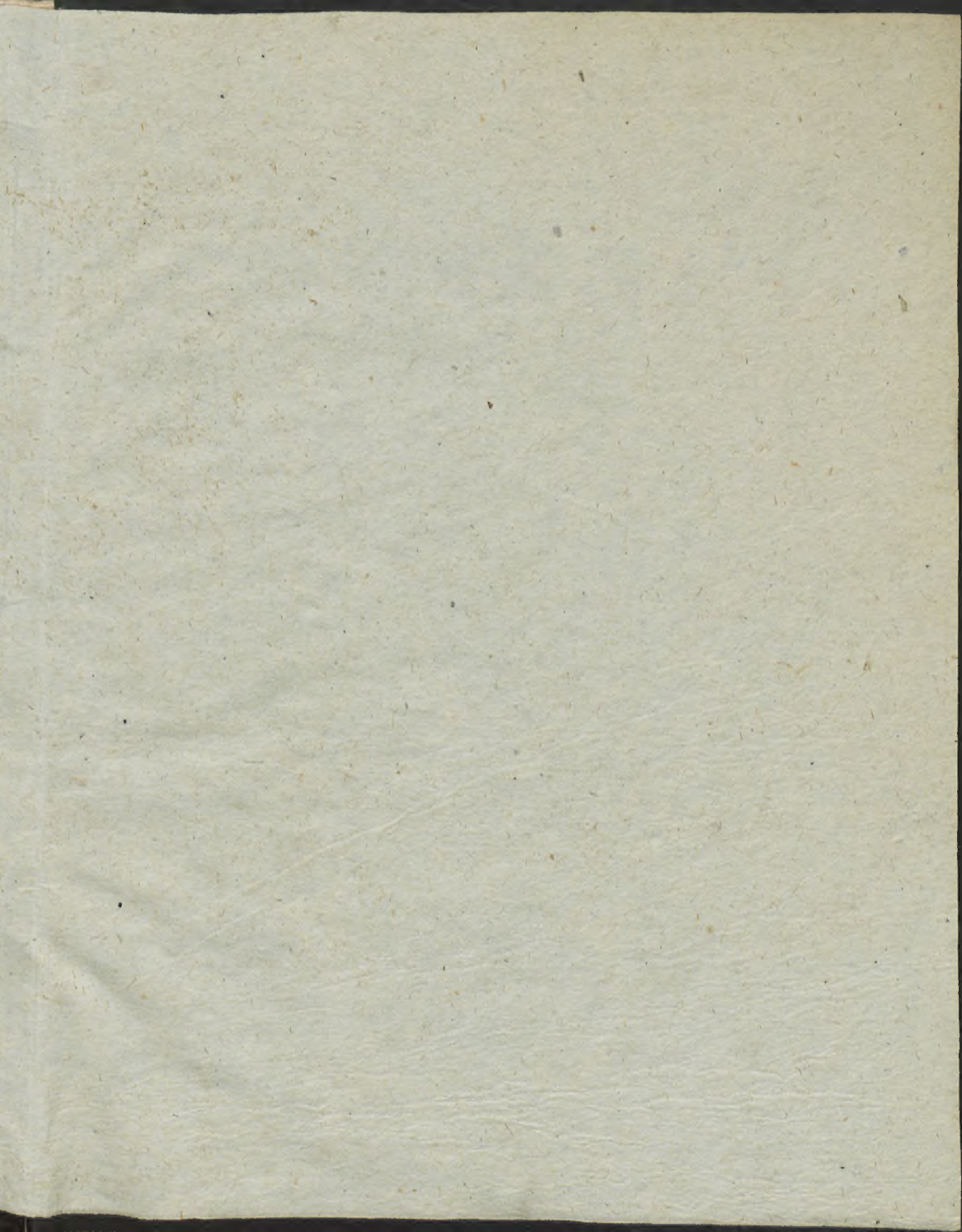

BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich

XVII

4809

The image shows the front cover of an old book. The cover is decorated with a traditional marbled paper pattern, often called a 'stone' or 'shell' pattern. This pattern consists of large, irregular, swirling shapes in shades of grey and black, which are outlined and filled with intricate veins of red, blue, and yellow. The overall effect is a dense, organic, and highly detailed texture. In the upper left corner, there is a small, rectangular, off-white paper label. This label contains printed text in two lines: 'BIBLIOTEKA' followed by 'Zakł. Nar. im. Ossolińskich'. Below this printed text, the label is divided into two sections. The left section contains the Roman numeral 'XVII' printed in a blue ink. The right section contains the number '4809' printed in a black ink. The book's spine, visible on the left edge, is made of a plain, brownish-grey material, possibly leather or cloth, and shows signs of wear and age. The edges of the book's pages are visible at the top and bottom, appearing slightly discolored and worn.

Frischmann Johann

E. 16. 337.

CAUSÆ REGUM

HERI ET HODIE
INTER SE

BELLIGERANTIUM

GALLIÆ ET HISPANIÆ.
SVECIÆ ET POLONIÆ.

EXPOSITÆ ET EXPENSÆ

AD

JURIS ET STATUS RA-
TIONEM;

CHRISTIANO ORBI,

CVM FIGVRIS ÆNEIS,
INSCRIPTÆ

M.D.C.

LVII

A.
CR.

Munerario
Gualhelmo Sertino.

15.340

Plinius Tacito suo.

COGITA, QUAE TEMPORA AGGREDIAMVR.
VETERA AC SCRIPTA ALIIS?
PROMPTA INQUISITIO, PARATA COLLATIO.
NOVA ET NONDUM AUDITA:
PLENA PERICVLIS, PLENA OBTRACTATIONIBVS.
GRAVIS OFFENSA, LEVIS GRATIA.

Tacit. i. Hist. i. 4.

*Adulationi fœdum crimen servitutis,
Malignitati falsa species libertatis inest.*

Inscriptor de se ipso.

Mihi

*Imperator, Reges, Principes alij,
Nec beneficio, nec injuriâ cogniti.*

XVII - 4809 - III

ORBIS CHRISTIANE, Pace, præcipuâ tuâ notâ, Orbe.
Si placet,

Implicitas ante voluminibus, quantulocumq, nunc modo explicitas,

Traditâ fide relatas introspecte causas,

Quatuor Regum se inter olim & nunc bella trahentium,

Aut alio dissidentium dissidio;

Incisas

Tripartitis Lapidariarum inscriptionum structuris,

Aptis veluti delitiis,

Temperandæ earum asperitati,

Redintegrandis legentium animis.

Quarum

Prima Regum Occidentalium,

Secunda duorum septentrionalium,

Causas bellicas, vel quasi,

Tertia causarum jura, & rationes regias,

Expendenda representat.

Hæc talia

Purgatâ pellege mente, ac perpende.

Cognosce, ut judices, non vindices; judica, ut componas, non imponas,

Quid enim est compositum, impositum, conclusum, elusum?

Lusus & abusus purus est putus Politicus.

Imposita belli materia, indispota forma quietis.

Quid est belli finis Pax doloni affinis?

Nisi dolosus favillarum suppositarum cinis,

Levi moeu erupturus in incendia urbium, strages Hominum,

Animalium DEO Charissimorum.

Correpturus & Germania sacratissimum PACIS Templum,

Ab ipsis Europæ diis terrestribus extructum,

*Pōst à Bono excultum VIRO,
Qui Oleum in Olla ac nomine, imò in Ore ac pectore gerit.*

Ac primò quidem,

Nisi piget,

*Respice ad iras, minas, astus, curas, emulationes, suspiciones,
Occasiones, sapè leves, ingentium discordiarum, bellorum,
Orbe in occiduo & Hesperiiis.*

Ubi

Trecentos & octuaginta duos per annos,

Fuit dimicatum,

Non continuè, nec cohærenter,

Sed prout causæ laceffierant,

Cum Castellanis, Arragoniis, Siculis, Burgundis.

Inde

Contagio, & series, causæque bellorum,

A

*Ludovico Aureliæ, & Philippo I. Burgundiæ Duce,
CAROLO VII. Galliæ Rege, Iohanne & Philippo II. Burgundis,*

Maximè

*A Ludovico XI. & Carolo Audace Burgundiæ Duce,
Primo Austriaco-Hispanica opulentia potentia auctore,
In Christianos & consanguineos hodiè Reges,*

Continuè diversos,

Sinemetu discordia, lesione prerogativa,

Nec nominandos, nec conlocandos juxta,

Vix Orbiculatim.

Structuræ

1275.

1657.

0382.

Structuræ primæ Secturæ,

Et

Secturarum Stricturæ.

1. **C**ausse belli inter Philippum III. Audacem Franciæ & Alphonsum Castiliæ Regem, Navarrorum ab Alphonso mota rebellatio contra Philippipupillam; & Alphonsi ausum contra suos nepotes, à Philippo in regno assertos: & inter eundem Philippum ac Arragonium, Siculorum contra Carolum Franciæ, Andium Ducem, Siciliæ Regem, patruum suum motus.
2. Causse primi belli Neapolitani inter Carolum VI. Franciæ & Alphonsum V. Arragoniæ Regem pro patruo Ludovico I. & ejus filio Ludovico II. Andium ducibus, Pontificum dissidia, & calliditas Ioanna Regina Neapolitane.
3. Semina belli Franciam inter & Burgundiam, post Austriaco-Hispanicam, Ludovici Aureliæ, & Philippi Burgundiæ Ducis līs de sedis prerogativa, cædes Ludovici & Ioannis Burgundi inde secuta; & bellum inter Carolum VII. Franciæ & Philippum II. Burgundiæ Ducem.
4. Causse resumpti belli inter Ludovicum XI. & Carolum Audacem Burgundiæ Ducem, Veterum simultatum recordatio, mutui contemptus, insidiarum suspicio, oppidorum reluitio.
5. Fastidia inter eundem Ludovicum, Castellannum, & Arragonium.
6. Maria Burgundica belli causa inter eundem Ludovicum, & Maximilianum Austriæ Archiducem.
7. Maximiliani filia Margarita, & Anna Amorica quasi ejus uxor Ausse belli inter Carolum VIII. & eundem Maximilianum.
8. Carolus Mænius, & duo Ferdinandi Arragonij Belli inter Gallos & Arragones Neapolitani autores.
9. Belli Mediolanensis origo Valentina Galeatij Vice Comit̃s Mediolan. filia, & Claudia Ludovici XII. filia, & Sfortia factum, causse matuum

tuum inter Maximil. Imp. ejus filium Philippum Archiducem & Ludovicum XII.

- 10 Cupido regni Neapolitani belli causa Ludov. XII. inter & Ferdinand. Mox utroque socios contra Fredericum Arragon. regno pulsum.
- 11 Novum belli incidens inter eosdem, quo Galli eodem regno dejecti.
- 12 Diverse amicitie inimicitie concitationes inter Maximil. Imp. Ludovicum XII. & Ferdinandum:
 Præcipuus belli concitor Pontifex Iul. II. inter eosdem,
 Quo Ludovicus Mediolano, & tota fere Italia exactus.
1512. 13 Negatus per Navarram transitus stimulus belli, & occupati à Ferdinando Arragon. Regni Navarici.
1516. 14 Causa emulationum Franciscum I. inter & Carolum Philippi F.
- 15 Inter eosdem belli prætextus simulatus, apertior, causa potissima.
- 16 Occasio belli Navarici inter eundem Carolum V. Imper. & Franciscum I.
- 17 Causa amissi Mediolani varia.
- 18 Ejusdem recepti repente & perdit; captig. ad Ticinum Regis Rex ipse autor.
- 19 Præcipua causa belli etiamnum durantis inter utramque domum, Patrum Madritianum Lutetie infirmatum.
- 20 Causa belli sacri contra Carolum V. Caroli nimia potentia.
- 21 Causa provocati à Francisco Caroli ad duellum, inde ad Bellum, quo Galli tota Italia seclusi.
- 22 Diversi bellorum stimuli inter eosdem: Mirabelli cades, Francisci fedus cum Germanie principibus: Caroli in Franciscum, & hujus in illum efferatus animus, querela; Conditiones à Carolo præscriptæ Paci, duello, bello.
- 23 Indutie belli irritamenta inter eosdem, Paulo III. conciliatore.
- 24 Francisci I. legatorum cades magni inter eosdem causa belli, post finiti pace apud Crepiacum.
- 25 Oppressi à Carolo V. Principes in Germania, in Italia Ludov. Farnesius,

sius, & Comes de Mirandula, miserabiles belli motores, Carolum V. inter & Heinricum II.

- 26 *Recipiendum Divodurum alterius inter eosdem belli incitamentum.*
- 27 *Ira utriusq. causa exercitus magnâ utrinq. strage caesi.*
- 28 *Carolo V. Imp. monacho factô, Pontifex Paulus IV. factus belli inter Heinricum II. & Philippum II. Hispaniarum Regem aculeus; mox in parribus contra Heinricum II. Odia tandem armata inter Philippum II. Heinricum II. Carolum IX. ad Heinricum III. usq. pace sopita Cameracensi.* 1556. 8. K. 9br.
- 29 *Nova contentionis causa, mota inter utriusque regni ad Venetorum Rempubl. legatos de honoris ac sedis prerogativa.*
- 30 *Eadem ab iisdem acrius disceptata in Concilio Tridentino.*
- 31 *Eadem inter utriusque regni Theologos mota motus in Concilio concivit.*
- 32 *Comitis de Luna, primarii Hispania, ad d. Concilium legati, varia commenta praeiipiendi hanc prerogativam Gallis, Regi suo asserendam.*
- 33 *Temperamentum huius litigii per Cardinalem Lotharingicum ex Imp. Ferdin. I. imprudenter quaesitum, imprudentissimè acceptum.*
- 34 *Comitis de Luna separata à ceteris sedes in dicto conventu.*
- 35 *Gallorum contra hoc insolitum, publicum Regis sui praedictum, publica obtestatio.*
- 36 *Fontidoni D. Hispani fastuosa oratio de Regis sui magnitudine.*
- 37 *Ipsa inter sacra de honore concertatum summo cum strepitu ac fremitu Gallorum, Triumpho Hispanorum.*
- 38 *Contra Gallica turbamenta aula quadam quasi amicitiae & opis species inter utriusq. regni reges.* 1560.
- 39 *Quidam quasi syncretismus inter Carolum IX. & Philippum II. contra religionis in Gallia periculum: mox nonnihil inter se commotiones, rursus placatiores.*

- 40 Resummi à Philippo contra Galliam odij causa Catharina & Alenconius, mater & frater Henrici III. Philippus occultus sancti in Gallia federis socius. Henrici III. misera cadens.
- 41 *1590.* Causa belli inter Henricum IV. Philippum II. Henoticam factionem, religio, rebellio, procerum ambitus; Hispani regno inhiantis, Pontificis diras Regi imprecantis studium, & fedus contra Navarrum & sectarios.
- 42 Pontificis & Philippi consilium de eligendo Rege Catholico, rejiciendo sectario Navarro.
- 43 Varii Gallorum sensus de hoc Philippico consilio, & Pontificis ausu:
- 44 Hujus electionis elidenda & eludenda autores Scombergius & Thuanus, fida & salutaria eorum consilia Regi data, redituro ad Ecclesiam, interim indutias pacturo.
- 45 Ferie Ducis, legati Hispanici contraria consilia de rejiciendis indutiis, intrudenda in regnum Hispania Infante Clara Eugenia Elisabetha: Mendoza I. V. D. patroni causa hujus Scholasticus apparatus explosus: lex Salica allegata: hac quasi salva Ernestus Austrius Infantis destinatus maritus eligendus: Factum SCTVM contrarium: sumendus Rex ex principibus Gallie: nominandus ab Hispano.
- 46 Navarrus à Pontifice, Pontifex à Gallis increpitus.
- 47 Guysus Rex, & Infantis, in solidum cum ipso Regina, maritus eligendus nominatur ab Hispanis; Medvanio clam obnitente, Bassompetra intercedente, Castræo aperte contradicente.
- 48 Hispanorum irritus regis creandi labor & clamor.
- 49 Turbarum novus autor Cardinalis Borbonius.
- 50 Navarri cum VI. Episcopis de religione colloquium, cum Medvanio indutia; Legato Pontificis fremente, Navarrum Hæreticum publice proclamante.
- 51 Navarri ad Ecclesiam Rom. reditus: diversi de eo sensus: quorundam Theologastorum in VI. illos præfules, & Heinr. III. IV. convitia.

- Hispanorum contra reuersum artes; facinus Barrerij,* 52.
auctoribus meditatum Iesuitis contra ejusdem vitam.
- Nivernus Navarri ad Pontificem legatus; à quo ter obnixè,* 53.
sed, intercedentibus Hispanis. frustra precatus absolutionem pro
Rege reuerso.
- Factionum legati Romam iidem & Madritum missi excusanda indutia-* 54.
rum necessitati: odio Hispanorum, Gallia cum Navarro incipit
coalescere: ad eundem Vitrius, pluresq. urbes secedere.
- Heinrici IV. inauguratio, alio loco & oleo facta.* 55.
 56.
- Hispanorum artibus turbata Lutetia, Regi à Brisaco sine turba reddita: Je-* 1594.
suita regno pellendi, tanquam perduelles accusati: Medvanus Bru-
xellam regressus, Guisus Regi reconciliatus.
- Varia causa belli ab Heinrico. IV. publicè indicti Philippo II. Belgæ belli so-* 1595.
cij: Henricus IV. à Iesuitis immisso percussore Castello ictus: 17. Jan.
pulsi regno Iesuitæ.
- Medvanus & Lotharingici alij inter Regis amicos recepti.* 58.
- Rex à Pontifice, Perronio & Ossato curantibus, agnitus; ejus absolutio du-* 59.
ris præscripta ll. à Cardinalibus.
- Eadem rejecta à regis procuratoribus.* 60.
- Profectio fidei quâ iussa forma, qua præstita.* 61.
- Dicta ll. temperata.* 62.
- Absolutio Regis Romæ solenniter peracta.* 63.
 1595.
- Massilia à Cassalio Hispanis prodenda à Libertate liberata Regi restituta.* 64.
- Hispanicus belli turbo in Gallia Belgica; Caletum Hispanis, Gallis Fara de-* 65.
ditæ: Ambianum ab Hispanis interceptum, receptum à Rege ope-
ra Bironi. Dux Mercurianus Hispanicus in Regis gratiam reuersus,
reddita Armorica. A Rege in fedus bellicum sollicitati Belgii ordines,
Germania principes, Elisabetha Angla.
- 66.
- Pax Vervini inter Reges: Philippi II. miserabilis excessus.* 1598.

67. *Emulationes inter Heinricum IV. & Philippum III. durante federe pacis. Artibus Hispani & Sabaudi corruptus Bironius fato meliori dignus: Saluciani marchionatus restitutio & pax cum Sabaudis diu impedita, post Legati Pontificij curâ expedita. Hispanici conatus recipiende per proditores Merargium Massilia; Narbona, Biterorum, Livodori alios per proditores: regni turbandi, aliter ordinandi: Regis interficiendi, aut interceptiendi & mittendi in Hispaniam: astu eorundem adversus Regem concitati Eutrapius, Avernus, Heinricha Balsaca, Regis amica certâ cum scida. Gallia profugus cum uxore Condæus Mediolani receptus. Regius in Hispania legatus, violatus. Contrâ ab Hispanis multa Gallis tanquam fedifragis objecta, à Gallis multa amicitie signa contra Hispanorum injurias allegata. Tandem Henricus IV. casus inter belli & lætitiæ apparatus.*
1610.
14. Maij.
68. *Animorum in Europa motus de morte Henrici; maligni in Hispania: Fontanus ex Condæi exilio jacturus fulmen contra Galliam: Alberti Archiducis Belgij Principis indecora literarum ad Ludovicum XII. inscriptio.*
69. *Regina Galliarum regnatricis auxilium Clivia successoribus missum ab Hispanis in odium elatum.*
70. *Regina in causa Iuliacensi & Aquisgranensi arbitra, Hispanis suspecta, graviter offensa.*
71. *Rex Ludovicus XIII. destinatus Philippi III. gener in controversia montanorum utriusq; Navarra incolarum in jure & honore læsus ab Hispanicis.*
72. *Causa Regum intervenientium bello Sabaudum inter & Mantuanum.*
73. *Hispanus pactum Astense à Gallis legatis factum rejcit, iterum recipit, iterum violat per novos Mediolani præfectos.*
74. *Denique Madriti consulitur, an paciscendum cum Sabaudis; & negatur esse paciscendum.*
75. *Gallus pactus firmandis inflat, Hispanus obstat, annuit invitus.*
76. *Studia Regum circa motus Bohemia, Hungaria, unionem Principum Germaniae.*
77. *Gallorum ministerium in Hungaria; Hispanorum contrarium artificium.*

- Præcipua motuum causa pactum Hispani successorium in regna Bohemia & 78.*
Causæ Regū interuentium bello Rhetos inter Valle Telinianos. (Hungrar. 79.
Hispani & Leopoldi causa. & ansa in Rhetia. Hispano Pontificis segue- 80.
proposita munimenta, eadem à Pontifice Hispano cessa.
Rex Gallie instat priori pacto: armis repetit Rhetiam, Pontifice indignan- 81.
te, ad diras contra Gallum impulsio ab Hispania legato: & tota con-
tra eundem concita Italia & Hispania.
Causæ belli pro Sabando Gallica, Sabandica contra Cenueses Hispanicos. 82.
Causæ Regum exacerbatorum Ludovici XIII. & Philippi IV. naues utri- 83.
usque retentata.
Causa imper. Regum, & Sabandi bello Mantuano interuentium, con- 84.
troversa inter Ducem Nivernium & Gastalia Principem successio.
Gallia & Hispania connubia pacis sperata stabilimenta, facta belli intesti- 85.
ni irritamenta.
Causa turbata aule & regni Gallie Hispanus fautor & osor Religionario- 86.
rum; instrumenta, Condeus, Rohanius, Sibussus.
Causæ motuum in Gallia, Regis frater, mater, utriusq. sexus procures aulæ; 87.
Hispanus item & Lotharingus, odio Cardinalis Richelij.
Causa secessus Aureliani in Lotharingiam, seminarum trica, & Mantua- 88.
ne custodia.
Regis in fratrem studium; matronarum regine erga Regem malignitas: 89.
Mariliaci perfidia in eundem, & ingratitude in Cardinalem; Aure-
liani reditus, Mariliaci custodia.
Matris Regine professum adversus Cardinalem odium, nutritum à tribus 90.
matronis aulicis Hispania clientulis: Aurelianus Aureliam, & in
partes Matris secedit.
Eiusdem secessus in Burgundiam, Matris in Flandriam: utriusque intimi 91.
crimine laesa Majestatis notati.
Consilia Flandrico-Lotharingica de Cardinale in jus vocando, invadendâ 92.
bello Galliâ: jungendâ Lotharingi sorore Aureliano.
Aurelianus, rege invito, Lotharinga conjunctus, armatus pervadit Gal- 93.
liam in Septimariam usq. ad Momorantium factionis facem: inse-
quentibus eum Forcaio & Scombergio.

94. *Defectio Langedocia, Hispani ad Narbonam auxilia; perduelles, precipuus Momorantius, lese majestatis rei declarati.*
95. *Aureliani exercitus casus, captus Momorantius, securi percussus; reliqui perduelles dignitate moti, duo ex Flandria percursores Meti supplicio, sententia damnatoria Chanta lupus plexus.*
96. *Aurelianus pacem ingratam subit, & rumpit suo iterum in Lotharingiam inde in Flandriam secessu.*
97. *Ab Hispano, ut opem ferret Aureliano & Lotharingo contra Galliam, inducia Batavis oblata; disiecta à Gallo.*
98. *Lotharingi contra Galliam ausa.*
99. *Lotharingus à Rege castigatus, sua exutus provincia: Rex dedito Nanceia exceptus, inde jam egressa Aureliani uxore.*
100. *Auxilia Austriaco-Hispanica pro Lotharingo contra Galliam inhibita à Suecis & Gallis: Aureliani reditus in Galliam.*
101. *Hispanici Oratoris preces pro Regina, Lotharingo; repetitio suorum, tacita belli futuri prolusio: alia Bruxellis in Galliam illata ab reductibus, mox coercitis.*
102. *Causa Regum in bello imperiali diversa erga Germania Principes affectio.*
103. *Causa belli Sueco-Gallici Austriaco-Hispanos inter & Sueco-Gallicos.*
104. *Hispanica pacti Gallo-Suecici obtrectatio, & ejusdem dissociandi ars.*
105. *Imperatoris ad Pontificem legatio contra Gallum Suecumque: Pontificis de Imperatoris bello censura.*
106. *Regis Gallie eximium in Germaniam studium ab excessu Gustavi Adolphi.*
107. *Causa belli longius provec̃ti novum inter utrumq; regnum sedus contra Austriacos.*
108. *Causa mala ad Nordlingam pugna.*
109. *Causa restaurati in Germania belli ac pacis Gallo-Sueco-Vinarienses: Vinaria Ducis Bernhardi virtus: Brisaci deditio.*
110. *Causa belli soleniter indicti à Gallia Rege Regi Hispania, illata injuria ac preces Batavorum.*

- Causſa alterius inter eosdem belli, Exceſſus Mantuani & Sabaudi, & eorundem ſupremæ tabulæ.* III.
- Hiſpanica alia belli ſemina, Sueſſanus & Bullionius.* III.
- Nova belli inter eosdem acceſſio, Cataloniorum, Luſitanorum, ac Principis Monaconis defectio; Hiſpanica contra Sant Marci & Bullionij in Galliam conjuratio.* III.
- Cauſſa belli Gallici à Bavarò prædicta, non ſecuta, ſecutâ morte Regis & Richelij, proviſione Mazarinij.* III.
- Cauſſa belli in conventu Monasterienſi inter Reges Ludovicum XIV. & Philippum IV. non compoſiti, & motus inde ſecuti Lutetiani, Concluſio ſtructuræ primæ.* III.

I.

- Cæpta inter ſe Regum arma,*
Philippi III. Galli, & Alphonſi Caſtellani,
Hinc ex cauſa Navarricæ, mortem Henrici Navarræ Regis ſecuta;
Navarris, inſtinctu Alphonſi ferociter rebellantibus,
Contra Ioannam unicam Navarræ heredem Philippi pupillam;
Fortiter compreſſis,
Virtute Roberti Atrebatum Comitæ, Philippi legati:
Liberato Navarræ Prorege Stephano Bellomarcho,
A rebellibus in arce Pompejopolitana obſeſſo
Pompejopoli vicaptâ, igni, ferro vaſtatâ.
Caſtellano in regnum repulſo
Aſſertâ pupillâ: Philippi F. Philippo Pulchro conjunctâ.
Illinc ex cauſa Caſtellanâ:
Alphonſo,
Vt erat naturâ ambitioſus, ac præ imperii cupiditate in nepotes iniquus,

1275.
 Cauſſa bel-
 li inter
 Philippum,
 III. & Ca-
 ſtellanum.

1276.

*Ferdinandum & Alphonsum,
Ferdinandi filij, & Blanche Philippi sororis filios,
Regno paterno exeunte, Sanctum alterum suum filium eodem induento,
Contra successionis jura,*

A Philippo,

Primò querelâ, deinde legatione, post armis,

Correcto ac correpto:

Servato ex sorore suâ nepotibus regni paterni jure.

1282.

Istinc ex Causâ Siculorum,

Favore Petri Arragonij lus Si illic obtendentis,

Adversus Philippi patrum Carolum Sicilia Regem rebellium,

Hic Petrus ille,

Vesperis famosus Siculis;

Diris devotis Martinianis,

Verbis nimius, linguæ ferox,

Singulari congressurus certamine cum Carolo,

Si Vir, si Dux, si Rex sit,

Ipse deinde, Carolo coram in arenâ,

Nec virum, nec Ducem, nec Regem egit,

Mox à Carolo & à Philippi fratre Alenconio ad Rhegium fusus,

1284.

Ab ipso deinde Philippo, ad Gerundam lethaliter casus:

Inter hæc,

1285. *Carolo patrē suum, eiusq. filio Carolo Claudio, captivitatis cōtumelias obeunte,*

Nec nisi durissimis inde exempto conditionibus

1288.

A Pontifice Nicolao Apulia & Sicilia Rege nuncupato:

1289.

Pactis in quinquennium cum Iacobo Arragonie Rege indutis.

1290.

Causæ quidem istæ fuerunt Hispanorum indices animorum,

Turbandi, imperandi avidorum,

Sed non fuere perpetui inter Reges odij propagines:

1366.

Eodem exscissæ bello: resumpta utring. socia arma,

1367.

Hispanorum pro Carolo V. contra Anglos, Caroli pro Hispanis contra

1369.

Sarracenos.

1371.

Pro Heinricho Alphonso notho contra Petrum Castellie Regem.

Caroli

Caroli VI. pro Castellanis contra Lusitanos.

Scilicet intutum, Martem inter geminum, accedere neutri.

1380.

II.

1382.

Carolus Dyrrachium Ungaria Regē inter & Ludovicum I. Andium Ducem,

Ladislauum Ungarum postea inter & Ludovicum II.

Neapolitanā de purpurā certamen,

Natum ex trium Pontificum certamine,

Vrbani VI. Clementis VII. Bonifacij XI.

Et duarum feminarum molimine,

IOANNARVM, Neapoleos Reginarum,

Famosarum, quā formosarum, calidarum & callidarum.

Vrbanus Dyrrachium, Clemens Ludovicum Regem salutat.

Neapolis tota pro Dyrrachio, Neapoleos Regina Ioanna pro Ludovico,

Suo ut filio, adeoq. Rege.

Dyrrachius ut regnum vi auferret, susulit laqueo Reginam,

Ludovico regni amulo absente.

Ludovicus ut idem recuperaret, recepit copias ex Gallia,

Simulā Clemente suo Sicilia & Hierosolymæ regnum,

Sed copia in regno venenum, Ludovicus in Apulia lethum.

Infami victore Dyrrachio, mox in Pannonia à sicarijs casso.

Iam regnum Neapolitanum in VI. viratum versum;

Mox iterum in regnum & iterum biceps.

Bonifacius Ladislauum Ungarum, Neapolis Ludovicum II. Regem nuncupat.

Ladislauus, ut regnum occupet, capit Neapolim,

Ludovico II. regni amulo absente.

Ludovicus, ut idem repetit, obsidet Neapolim,

Sfortie Ducis consilio & auxilio.

IOANNA altera, Dyrrachij filia Ioannam imitata priorem,

Callida femina Alphonsum V. Arragonium vocat filium,

Simul evocat in auxilium.

Alphonsus Venie, solvit obsidium, accipit opera premium, adoptionis titulū,

IOANNÆ REGINÆ quasi filius, regni hæres, Rex.

Hinc

Inter
Dyrra-
chium &
Ludovi-
cum I. La-
dislaum &
Ludovi-
cum II.
Audium
Ducem.

1384.

1386.

1390

*Hinc ista rixa,
 Hinc primum illud bellorum, odiorum internicinorum seminarium,
 Gallos inter & Hispanos,
 Per Carolum Martium veluti traducem,
 Cessis Ludovico XI. ejusq. posteris regni Neapolitani juribus,
 Ab Arragonijs detentis,
 Ad nostra usque prolatum tempora,
 Summa regni miseriâ,
 Nescii, cui melius, aut securius parcat.*

III.

*Semina
 belli inter
 Franciam
 & Bur-
 gundiam
 ex honoris
 preroga-
 tivâ.*

*Beneficium cessit in maleficium,
 Initium simultatum alterum inter utriusq. regni reges traducum
 IOANNES I. Valesius, Gallia Rex infelix,
 Pater magnus, avus luctuosus,
 Cetera Gallis & Hispanis exuiosus,
 Captus in bello Anglico captum unâ filium Philippum,
 Nati postremum, ausu primum
 Pro navatâ sibi operâ Ducem Burgundia fecit,
 Animo bono, eventu malo:
 Ut ejus secundo genitus Ludovicus ex causâ Sicilia,
 Itaejusdem ultimo natus Philippus ex causâ Burgundia,
 Vtrig. regno intulit semina belli.
 Origo à jurgio de sedis prerogativâ,
 Ipsa inter Caroli VI. Regis solennia capto,
 A Philippo Burgundia, & amittino suo Ludovico Aurelia Duce,
 Ex jurgio professum odium,
 Ex odio cades, Ludovico à Ioanne Philippi filio,
 Et mutua Ioanni à Carolo VII. tum Delphino intentata:
 Vindicata à Ioannis filio Philippo II. Burgundia Duce,
 Anglis in Galliam accitis,
 Henrico. V. Anglorum Regi traditis,*

1382.

1392.

1407.

1418.

Carolo VI. Rege mentis inope, Regina, Lutetia, totâ penè Gallia;

Eidem Heinricho

Catharina Regis filia à Philippo conjuncta

Pactis dotalibus iniquis, ll. regni adversis.

Post,

Carolo VI. & Heinricho V. fato functis,

Ab eodem Philippo & Anglis,

Cædis ultio in autorem Carolum VII. parata,

Iam tum ab iratis parentibus proscriptum,

Ab Anglis illusum, Regem Francum, non Francorum dictum,

Regem Biturigum, hoc est, unius civitatis regulum;

Bis acie victum solio quasi dejectum,

Suffecto Heinrichi V. Angli F. Heinricho VI.

Verum fortuna tandem,

Quos diu est prosecuta, quasi fatigata repente destituit

Anglos,

Caroli VII. res manu Puellæ restituit,

Philippum Burgundum, tot malorum machinatorem,

Ab Anglis ad Carolum, Carolum ad regnum reduxit:

Anglis tota Gallia, Caetero excepto, seclusis,

Inclusis interno suorum Ducum dissidio:

Pace contra Carolum inter & Philippum pacta;

Datis Philippo urbibus,

Perona, Mondidio, Roa, Artesia comitatu,

Pleno prorsus Iure:

Vsu verò fructu, & ad vita usum, Comitatus Bononici:

Iurè deniq. relictionis oppidis ad Somonam concessis.

Promissis comitatibus,

Matisconensi, Cabillonensi, Langrensi, Barensi,

Burgundia in perpetuum annectendis,

Salvo ad Parisiorum curiam jure provocandi.

His aucta bonis Burgundia, Burgundi in speciem amicitia.

1422.

1428.

1435.

Inter Lu-
dovicum
XI. & Ca-
rolum Au-
dacem.

1462.

63.

18.

IV.

Prodidere, ut primum prodire,
Simulatum veterum ausus & ludos, Ludovicus XI. & Carolus Audax,
Ille Caroli VII. Gallia Regis, iste boni Philippi Burgundia Ducis F.
Ille Austriacæ potentia obturbator, iste ejusdem conditor.
Alter alteri primum nimium civilis, post nimium vilis,
Mutuis irritati insectationibus:
Ille alterius attemptatæ vitæ suspectus,
Iste alteri ex usurpatis in Burgundia vestigalibus,
Præcipuè receptis jure reversionis ad Somonam IV. oppidis,
Oppido infestus & hostis
Belli societate,
Specioso BONI PVBLICI nomine nominatâ,
E regni proceribus, visceribus, adversus Caput conflatâ,
Post, pactâ ad Constantiam pace, prudenter difflatâ,
Retentis utrinque furtivis bellifomentis;
Auctis deinde, hinc in Gallo,
Ex Burgundi dedignatione parendi,
Hoc est,
Veniendi ad Comitæ Turonibus habita;
Illinc in Burgundo,
Ex excessu Caroli Regis fratris præcipui factionis instrumenti,
Quo Burgundus defecto infirmior, & iratior,
Gallus potentior, & ad belli consilia paratior;
Utriusque odia luentibus populis,
Normannis Burgundi, Burgundis Galli:
Neq, eacum utriusq, vita finita,
Amulationum titiionibus, non minus ac ditionibus,
In hæredes utring, transmissis,
Jure quasi successorio.

V. Sub

Sub idem ferè tempus,

In tempestivus Regum congressus contigit & irrisus,

Ad utraq; Vidosonis Bayonæ fluvij ripas,

Hinc Ludovici arbitri, illinc Castellani & Arragonii, partium,

Et

Vno illo amne discretis connexum odium ;

Ex arbitri sententiâ pro Castellano contra Arragonium latâ,

De quorundam in Navarra locorum controversiâ.

De hinc quoq; ,

Vanorum utring; aulicorum impropria :

Castellanus ex notabili vultus deformitate Gallis,

Gallus ex nimîâ cultus simplicitate Castellanis,

Ludibrio fuit ac fastidio.

*Reges formâ corporis vestisque decore, ut est mos vulgi,
comparantibus.*

VI.

Iam verò Maria Burgundica,

Caroli ad Nauceium cæsi relicta filia,

Vnica tot provinciârum hæres & Hera,

Nupta Maximiliano, spreto Carolo Ludovici septenni filio,

*Longam ditionum in domum Austriacam, odii bellicæ in Gallicam,
duxit lineam,*

Maximilianus accessione tam amplissimi fundi dotalis elatior,

Ludovicus emulatio.

Mox inter utrumq; atrox & bellum, & ad Guinegastam prælium.

VII.

Carolus postea, iure quasi talionis,

Repudiâtâ à se Maximiliani septenni filiâ,

Bimâ sibi desponsatâ

C 2

Sponsa-

Inter Lu-
dov. XI. &
Arragon.
& Castell.

1478.

6.

Inter Ca-
rol. VIII.
& Maxim.

1490.

7.

Inter eqs-
dem.

*Sponsaliis tribus famosissima Margarita.
In Britannia præterea Armorica
Copiis Maximiliani, & Britone ad D. Albini fanum castis,
Tum,*

*Paravio Aureliano Duce,
Ductâ sibi, viduoque Maximiliano quasi abductâ uxore,
Annâ Armoricæ hærede & Herâ,
Maximilianum in furorem, furorem Maximilianus in vindictam,
Atrebatî, & D. Audomari expugnationem,
Convertit & fregit.*

VIII.

1493.

8.

Inter
eund. Ca-
rol. VIII.
& Arrag.

*Causæ belli Neapolitani Gallos inter & Arragones,
Carolus Mœnius, Ferdinandus Alphonsi nothus,
Et alter Ferdinandus Ioannis Arragonii filius,
Ille,*

*Andegavensium juribus in regnum Neapolitanum, cessis,
Ludovico XI. ejus filio Carolo VIII. & successoribus.*

Alter,

Iis juribus usurpatis & detentis,

Tertius,

Perfidè retentis, gratis, at sub fide, receptis,

A liberaliori, quàm prudentiori Carolo,

Rufcinonis & Perpigniani comitatibus,

Cessionem Carolus VIII. armis exsecutus,

Ludovico Sfortia, belli concitore,

Bellum contra Arragonesios avidius, quàm paratius, suscepit.

Regnum ipsum felicius, quàm credibilius, cepit.

Ferdinandus Ferdinandi nothi nepos citius, quàm speratus, recepit.

Fridericus Ferdinandi patruus & hæres certius, quàm securius, accepit.

*Ferdinandus alter idem patrueli simul & Gallo perfidius, quàm excusatus,
intercepit,*

Potissi-

pag: 20

*Potissimo per fidia & victoriæ instrumento Conſalvo
Cordubeniſi.*

Idem tandem,

Cum onere odii Gallici translatus ad Auſtriaco- Hiſpanos,

Cum Andegavenſium juriſus injuriæ ad Gallos,

Veteres, Veſpera Sicula; recentiores, Ferdinandina;

Recentiſſima, Hiſpanica,

Non ſine nominis Hiſpanici devotionibus.

IX.

Commotioribus adverſus ſe Principibus,

Maximiliano Imp. Ludovico XII. Philippo Archiduci,

Cauſæ erant quinque.

Vnica Ludovico XII.

Mediolanenſem binis aggreſſo vicibus regionem,

Valentina,

Mediolani Hæres, ſua paterna avia.

Tres Maximiliano Imperatori,

Sullani exempli malum Ludovico proſcriptionem minato,

Mediolanum à Ludovico una cum Genua expugnatum,

Sfortia captus,

Fugati ejus liberi.

Vnica ruruſus, Maximiliano, & una Philippo Archiduci,

Quantulumcunque Ludovico placatis, mox acrius irritatis,

Claudia Ludovici filia,

Filio Philippo Carolo, Maximiliani nepoti,

Pro Mediolani inveſtitura promiſſa,

Poſtea cum Francisco Angulemio commiſſa.

X.

Eidem Ludovico XII. & Ferdinando Arragonio,

C 3

Vna

1499.

9.

Inter Ma-
xi: & Lu-
dov. XII.

1500.

10.

Inter Lu-
dov. XII.
& Ferdin.
Arragon.

*Vna utriq; cupido recipiendi regni Neapolitani belli causa,
Concicator ejusdem Alexander VI.*

*Arragonius primum Galli eo in bello socius, mox desertor,
Submissio in auxilium Patruelibus Consalvo Cordubensi,
Rursus à Patruelibus alienatus, cum Gallo pactus,
Depellendus regno Patruelibus, se inter postea dividundo,
Gallo Neapoli, Campania, Samnio,
Arragonio Apulia & Calabria, cecsis.*

Interea,

*Securior, quàm cautior, regni possessor Fredericus,
Benignè exceptum cum exercitu Consalvum,
Salvum quasi contra Gallos subsidium,
Sibi amicum fidum & hospitem,
Hostem media in Sicilia & Calabria,
Gallum contrà hostem,
Hospitem mox, & benignum media in Gallia,
Expertus est.*

Cuius in regno,

*Regno exutus suo, summa patruelis infamiâ,
Summam Galli amicitiam, honores, opes exul assecutus;
Filius contrà ejus Ferdinandus Calabria Dux,
Summa Consalvi perfidia è Tarentina arcereceptus,
Sub custodia in Hispaniam missus est.*

Spuria Arragoniorum linea hoc quasi fato inducta

*Imò irreverentiâ bonæ fidei, sanguinis, per consanguineum
oppressa.*

XI.

Verùm

*Hac leonina societas, hac discors concordia,
Victores inter reges, mox iterum partes,
Nec diu fuit, nec multum profuit:*

*Orto, nec tractatibus composito, de vectigali ad fines Samnii,
ambiguo.*

II.

*Inter eos-
dem*

Fig: 71 22

Et dehinc bello,

Belli eventus dubio mox formidato,

De ambiguo illo. simul & concordia, certis jurata conditionibus,
Pacis amantiſſimus Philippus Archidux, Ferdinandi gener,
Arbitratus eſt.

Hoc Conſalvus nihil moratus, occasione uſus,

Rebus Ferdinandi, adventu novarum Antonii Leva copiarum, erectis,

Ludovici attritis,

In Brutiis, in Calabria, in Apulia, & ad Lirim,

Gallos toto illo regno diſjecit, dejecit, exegit.

Ipſe Victor belli Neapolitani regni regnator Ferdinandus,

Patruelles contra & Gallos.

XII.

Gallicas ſecuta clades annuæ inter partes indutiæ,

Mox Nuptiæ

Ferdinandum viduum inter & Germanam Foxiam,

Ludovici, ex ſore neptem,

Post inimiciæ,

Ferdinando,

Ex ſucceſſione Alphonſi I. Ferdinandi Spurii Patratoris,

Totum ſibi regnum aſſerente Neapolitanum,

Excluſo dotales contra tabulas Germanæ iure ea in regni parte,

Ludovico partite aſſignata, Germana in dotem ceſſa.

Quantulacumq; ruruſus amicitia,

Ludovicum inter & Ferdinandum, Maximilianum & Iulium II,

Simul Cameraci federatos, Venetorum odio,

Qui,

Turbata bello Italia,

Quedam hinc huius, illinc illius ſibi preſcati fuerant oppida.

Illis poſt à Ludovico ad Abduam proſtigatis,

His recipere, ſuis cuiq; reſtitutis,

1505.

12.

Inter eos-
dem.

1508.

Sacer belli concitor Iulius II. Venetis reconciliatus,
 Versa in Gallos acerbitate,
 Toti iterum Italia ferè terribiles,
 Maximilianum à Ludovico alienavit,
 Ferdinandum contra Ludovicum animavit, armavit,

At Ludovicus,

Ingenti mox coaëto exercitu, missog, sororis F. Foxio Duce,
 Ducem contra hostilium copiarum Raymundum Cardonam,
 Liberata Bononia, Brixia, Bergamo, receptis,
 Hostibus memorabili ad Ravennam praelio fufis,

1512.
 Id. April.

Tantæ victoriæ fructum,
 In Victore ab ipsa Victoria perditio,
 Tredecennalem Mediolani possessionem,
 In iunctis Helvetiorum cum federato hoste copijs,
 Eiusdem recipiendi conatum,
 In sanguinaria ad Novariam pugna,
 Perdidit, luxit, nondum eluxit.

Restituto à federatis, ope Helvetiorum, Maximiliano Sfortia,
 Ludovico tota fere Italia exuto,
 Non exuto impotenti in potentibus odio.

XIII.

13.
 Inter eos-
 dem &
 Navarr.

En

Litem de materno Testamēto à Genero Philippo diu veritus Ferdinandus,

1514.

Morte ejus eo magnometu liberatur,
 Solam Galliusq, & usq, Potentiam summè suspectans,
 Anglo genero Heinricho VIII. in Aquitaniam sollicitato,
 Belli faces Aquitanix prætulit, Navarræ intulit,
 Regno illo ex causa denegati per illud transitus liberi occupato,
 Rege Ioan. Alberto II. Galliamico, fugato,
 Illacessita Aquitania, relicto ibi genero de socero querulo,
 Ipse novo latus regno dominationem paravit.

XIV. Ac

XIV.

At nunc,

*Franciscum I. inter & Carolum Philippi F.
Flandriae, & Artesiae Comitem, Galliae Vassallum,
Educatione, aetate penè, pares & ambitione,
Æmulatio tantum, quantum utriusq. potentia crevit;*

Francisci I.

*Ex suis ad Marignanum Helvetiis,
Reciperato Mediolano, Imp. patrimonio,
Pulso Insubriâ Cesare Maximiliano.*

Caroli,

*Ex possessione Belgii paternâ, Castilliae maternâ,
Successione Austriae ab avo speratâ paterno,
Arragoniae, maternò.*

Præterea,

*Navarra ab eodem, à Ferdinando Neapolis infessa,
Occultâ ac multâ cum Francisci invidia.
Vtriusq. quidem causa conditionibus composita propositis,
Sepositis primùm à Carolo,*

*Accita**In Hispaniam Ferdinandi morte Maximiliani in Germaniam.**Post,*

*Francisco Imperii Romano-Germanici æmulo summoto.
Carolo Romanor. Imperatore, Hispaniar. Rege, Austriae suc-* 1519. 20.

*cessore facto,**illis planè postpositis,*

*Quasi necessitate, non voluntate initis;
Tum demum utring. proruptum.*

*In aperta odia, minas, verborum contumelias,
Bellum tandem in quadrag. annorum L. hyssiano Orbi gravissimum.* 15.

XV.

*Prætextus belli simulatus,**D**Claudia*

1516.

14.

Inter Ca-
rol. V. &
Francisc.

Claudia Ludovici filia Carolo promissa, nec missa in matrimonium.

Aportior,

Carolus Egmondanus Geldria, Robertus Marcianus Bullionia.

Dux;

Ille Carolo V. Carolus V. huic invisus,

Uterq; à Francisco receptus, protectus adversus Carolum,

Et adversus, ut visum, pacem invicem initam.

Causa tanti non minima belli,

Burgundiæ Ducatus à Ludovico XI. Mariæ Caroli aviæ,

Mediolanensis sibi à Francisco I. ademptus.

Et

Pecunia, pro cessa Neapoli conventa, à Carolo non soluta Francisco.

Maxima ac potior,

Mutua ac impotens amborum ambitio:

Francisco Carolo V. prodigiosum incrementum,

Carolo Francisci splendidum regia antiquitate ornamentum,

Invisum,

Alterutrum utrinq; imminui visum.

XVI.

Ac primò Navarrici causa belli,

Nexus amicitia Franciscum inter & Heinricum Navarra ex regem,

Et inde ferendarum suppetiarum.

Occasio,

Motus in Hispania plebem inter & Equestrem Ordinem,

Hæcque externa sine cura haberi visa:

Vnde Navarra tantum non à Gallis recuperata.

At illa externa secus sunt habita, & Galli ad Noyum fusi visi,

Vniversa amissa nec unquam recuperata Navarra.

Aquitania eodem belli afflata fulmine,

Campania, Picardia eodem turbata turbine.

XVII.

Causa

Medio-

1521.

16.

Inter eos-
dem.

1521.

17.

Inter eos-
dem.

Mediolani debellandi semper eadem, non eadem amittendi, recipiendi,
Iterum à Gallis amissi varia.

Vna Carolus Borbonius ejus rector inde motus:

Alicra Lautrecius eò promotus,

Militia melior, provincia gravior,

Lescano fratri indulgentior, Papa in visor.

Tertia ipse Papa Leo antea Francisci, nunc Caroli sectator,

Quarta Helvetii defectores, stipendiis non solutis,

Ab Aloisa interversis,

Matre Francisci, matre malorum plurium.

Tandem ipsius ille Borbonius,

A rege fastiditus, regina in visus, ipsius iniqua juribus,

Inde desertor:

Hereditatem quæ voluit suam.

Sui regis regnum erisceri voluit,

Casarem inter & Anglum:

Perire quàm parere paratus.

Vt est animus violentus obsequii ignarus.

XVII.

Ejusdem ducatus iterum recepti repente & perdit,

Vnus idemq; autor,

Rex ipse sui simul fati Faber.

Suo usus impetu, Boniveti consilio, diversa suadentibus aliis;

Vnde,

Qui jam turbatos insequi, capere, potuisset hostes,

Ipse pedes pugnator ad Ticinum captus,

Et abductus in Hispaniam spiccam.

Amisissâ corporis, non animi libertate, non oris majestate,

Magnitudine suæ virtutis calamitate probatâ.

XIX.

Franciscus I. praelio, quàm bello victus, victoris metu, victi pactis,

dimissus:

18.
Inter eos-
dem.

1525.
x. Kal. Feb.

19.
Inter con-
tinuos.

Carolus V. prosperitate simul ac invidiosa Italis potentia formidolosus,

Duo bellorum incendia,

Parum fideliter extincta, majori flamma revixerunt,

Et ardent etiamnum hodie,

Suis quisq. in Posteris.

In primori causa belli est pactum Madritianum,

Post Lutetiae ut iniquum infirmatum.

Hoc cessa Carolo concedi quasi non permitta Francisco,

Utraq. Burgundia;

Ius summum in Flandria, Artelia, IV. ad Somonam oppidis;

Renuntiatum juri,

Regno in Neapolitano, ducatu Mediolanensi, Comitatu

Astensi, Republ. Genuensi;

Promissa opera

In curanda Navarrae renunciatione, Alberto non renunciati,

nulla auxilia

Demum obsides dati data pro libertate liberi,

Muniimenta regni,

XX.

Belli sacri sociorum,

Clementis VII. Venetorum, Principum Italarum, Helvetiorum,

Et clientelaris Sfortiae,

Causa,

Deprimenda Caroli potentia, sublevanda Francisci depressa;

Præcipua fuit Italia utriusq. injuriis arcenda:

Sed ipsa arcta ferè tota, potissima ejus à Carolo capta,

Mediolanum, Roma, Papa;

Ejus nominis autoritate per omnem Hispaniam exauctorata,

Abolita, exoleta.

Exemplo gravissimo Hispanico,

Poste citra Papæ potestatem,

Ecclesiam, hujus ordinem, disciplinam,

Haberi

26.
Inter Ita-
los federa-
tos pro
Francisco
contra
Carol.

Haberi, ordinari, conservari.

XXI.

Hic

Irritiores Socii, sociog, Anglo Heinricho, fama Caroli inimicissimo,

Audactor Franciscus,

Carolo bellum voce fecialis indixit,

Francisco Carolus edixit:

Id ipsi jus non convenire, convenire conventis stare;

Aut redire in Carcerem.

Ad quod exarsit adeo,

Vt Carolum ad certamen singulare provocaret.

Inter ea

Socii & Galli in Gallia Cisalpina, & Apulia varia fortuna usi,

Ipsa saepe victoria in eorum exitum versa,

Quot captae tot perditae urbes,

Defecti, mortui, caesi, capti, Duces,

Exercitus morbo absumtus

His cladibus acceptis, Gallis rota Italia exclusis,

Cum Carolo

Seorsim Papam pacem Barcinone, Cameraci Franciscus fecit,

Interpositis meritissimis Dominis,

Ludovica Regis matre, & Margarita Caesaris amita,

Hinc Pax Dominarum vocitata:

Hac pactum,

De non petenda amplius Burgundiâ,

De recipienda pro obsidibus liberis pecunia,

De danda Francisco uxore Caroli sorore,

Ceteris, ut Adrii conventum, firmis.

Infirma femina similem exorsa telam.

Hoc federe everrere rata bellum,

Vix pulverem praeliorum, non amulationes everrere.

Adeo arduum est eodem loci potentiam & concordiam effic.

D 3

XXII.

21.

Inter eon-
dum Ca-
rolum V.
& Franci-
scum I.

1528.

1529.

Inter eon-
dem Pax
Camera-
censis.

1533.

1536.

22.

Rursus inter
eos
bellum.

Diu non jacuit bellum, per quod tot jam jacebant.
Resurrexit inter eosdem variis de causis.
Prima fuit Mirabellus,
Occultus apud Sfortiam scientem & volentem Francisci Legatus,
Securus securi percussus,
Iussu Caroli, præcipitato Sfortia judicio,
Quasi ob Castellionai cadem, non Caesaris gratiam.
Hujus ut lux injuriæ ultor Franciscus,
In Sfortiam militem conscripsit, in Sabaudum, Caroli amicum,
Verit, quo cum penè evertit.
Sfortia jam tum sua morte injuriam expiante.

Contra,

Defectore Saluciarum Principe Provinciam,
Naslovio Picardiam miserè affligentibus.

Altera fedus,

Franciscum inter & afflictos Germania Principes,
Saxonem, Palatinum, Bavarum, VVirtenbergicum, Hassum,
Adversus Carolum.

1537.

Tertia Caroli in Franciscum invectionio,
Coram Papa, Cardinalib. Oratoribus regiis.
Belli toties resumti causis in Franciscum rejectis.
Præterea à Carolo,
Belli Pacisq. legibus præscriptis ejusmodi.
Cessum iri Angulemio Mediolanum,
Sed præstita à Francisco ope Turcos contra & Hæreticos;
Commissum iri inter se certamen singulare,
Sed Victori sibi Burgundia, Francisco Mediolanum,
Vires verò victi victori cedant adversus Paganos.

Aut,

Si malit bellum, fore illud internicinum;

Edusq.

Donec

*Donac Carolus in Germania, Franciscus in Gallia,
Ad statum pauperrimi Nobilis sit deductus.*

*Quarta Francisci de Caroli injuriis querela,
Coram regni curia, supremo amplissimi ordinis judicio,
Desuper,*

*Carolus Feloniæ accusatus,
Suo in limite, publico tubæ sono ter ritè citatus;
Post tanquam contumax damnatus;
Damnati plurimis in Artesia locis à Francisco receptis,
Confiscatis.*

*Sic jura etiam infelix æmulatio invenit,
Bello meliora causæ patrocinia,
At Adversus prævalidos invalidiora.*

XXIII.

Tandem,

*Paulo III. conciliatore, concilij contra Hæreticos, belli contra Turcas suatore,
Principes æmuli, non inter se visi. Nicæa nexi;*

*X. Annor. indutiis, primis pacis indicis;
Ad Aquas post mortuas mutuo eorundem congressu firmatis.
Constantis inter se concordie spe ostensa, effectû defecta,
Ipso amicitie vinculo amicitiam dissolvente,
Mediolanorecipiendo, nec recepto:*

Cujus,

*Primò per Vauensem Episcopum, Georgium Sylvam, regium apud
se Oratorem;*

*Dein per Momorantium Regi sparserat flores & colores Carolus,
Faciliùs impetrando per Galliam in Flandriam transitui.
Rebelles propter Gaudenses.*

*Dilata tamen in præsentiarum ejus rei actione, satisfactione,
Demùm ex Belgio præstanda, repræsentanda.*

Ne necessitate, quàm voluntate id fecisse videretur.

Sic

Momibus

Montibus à Pyrenæis Parisios usq. deductus Carolus,
Rege, regis liberis, regia pompa, tota regni Nobilitate.
Victor victorum humanitate victus.

Ambiguum,

Majorinè fiducia Cæsar Regem adierit,
Toties à se irritatum, captivum se verius habitum,
An generositate Rex Cæsarem exceperit,
Hospitem ne iusto petito interpellatum.
Interpellatus postea Valencianis de restituendo Mediolano,
Carolus de Gandensibus securior,
Primò excusatione, deinde denegatione fidem elusit,
Regem exstimulavit ad nova belli meditantenta.

Adeò belli irritamenta, non Pacis blandimenta indutiæ sunt.
Et regum colloquia, mera civilitatis simulacra,
Simulatibus callidè utrinque, dissimulatis, nutritis.

XXIV.

1541. 24.

Recruduit bellum,
Regis ad Padum cassis à Cæsareanis,
Cæsare Fregoso ad Venetos, ad Solymannum, Antonio Rincono, legatis;
Anglo Caroli, Francisci Turca,
Auxiliaribus.

1542.

Ager Luxemburgensis à Duce Aureliano, Comitatus Ruscinonen-
sis à Delfino;

Vario impetiti impete.

Irrito Delfini, Aureliani feliciori.

Hinc Franciscus Italiam, Galliam Carolus adortus,
Tripartito Germanorum, Hispanorum, Anglorum agmine.

Contrà.

1543.

Ænocharbus famosissimus Turcica classis ductor,
Christiano Rege inditissimus socius,
Nicaa capta, recepta; ingenti praeda, Christianorum captura, recessit.

1544.

Protinus missus in Italiam,

Franci-

Franciscus Borbonius Anguianus Comes;
 Alphonsum Avalum Mediolani prefectum, Vasti Marchionem,
 Memorabili ad Cerisolum praelio fudit.
 Carigniano, Montisferrato, Casalo, Trino,
 Deditioe receptis.

Contra,
 Lucemburgo, Sautadiserio, aliisq. in limite Campania oppidis,
 A Carolo,

Diripienda etiam Intetia arido.

Verum,

Turcis tum Vngaria fines infensaribus,
 Hortatore Ferdinando, Caroli Fratres,
 Paci apud Crepiatum in Sueffionibus consultum;
 Promissa Carolo Aureliano Filia,
 Vel Caroli Caesaris, vel Ferdinandi fratris,

Dotisq. loco,
 Vel Mediolano, vel minori Burgundia, vel Flandria,
 Optione Casari servata.

Alterutro accepto,
 Iuri alterius, regniq. Neapolitani renunciandum,
 Gnatus donec ex connubio natus.

Dato in dotem Mediolano,
 Mediolani & Cremonae castra Casari cedant.

Sabandorestituendis,
 Cis & ultra Alpes à Rege creptis,
 Propugnaculis verò retentis,

Quamdiu dicta castra Casar retenturus sit.

Invicem quoq. reddendis, redditis,
 Post factas ad Nicaeam ac violas inducias captis;
 Iniquiore quidem Gallorum conditione,

Religionem Pacis suis antehabentium commodis.

III. K4.
 IIXBR.

1547.
25.
1549.
1550.

XXV.

Carolus inter & Henricum II. Gallie Regem,

Paterna emulationis heredem,

Rupta Pacis bellig. causa,

Causa Farnesiana, Mirandulana, Germana.

Ludovicus Farnesius Pauli III. naturalis filius,

Ecclesie feudis,

A Carolo V. Leoni X. per rationem status antea collatis, 1521.

Parma ac Placentia,

Nullo nunc Caroli placito, à Patre Papa investitus,

Post casus à Placentinis,

Placentini à Cesare, casu filius Octavius à Iulio III. defensi.

Idem mox Octavius,

Omni omnium Cardinalium placito,

A Iulio desertus, ab eodem & Cesare oppressus:

Mirandula,

Picorum, Regis Gallie clientium, oppidum,

Ab eodem oppugnatum, crudeliter habitum.

Germanie Principes ad Albim cæsi.

Saxo & Hassus capti.

Multis ac magnis opem Regis implorarunt precibus.

Gnarus,

Adversa jactatis fortunâ Principibus,

In solâ Gallorum amicitia semper fuisse, & esse perfugium,

Tutissimum, fidissimum;

Gallorum ingenio insitum,

Miserorum calamitatibus maximè omnium commoveri,

Ad afflictos contra potentiorum vim rueri.

Rex itaq. pacis, quàm belli studiosior,

Pontifice ac Cesare precibus necquicquam mitigatis,

Fortiter adversus utrosq. armis clientes tutatus,

Farnesium, Mirandulanum, tantum non Senenses;

Germania

*Germania quoque Principibus pace ac libertate recuperata,
Defensor ac sacri imperii protector nuncupatus,*

Clam Romanorum Rex designatus est.

Capta à Momorantio urbes, Tullum Virodunum,

Caput Austrasie, Mediomatricum amplissimum,,

Mosella, Sella fluentis irriguum

Vbi Rex,

*Dejectâ cum Herculis columnis Aquilâ,
Implexas ter unâ crescentis Lunæ effigies appendi iussit,*

Hoc titulo,

Donec totum impleat Orbem.

*Inde Trevirorum, mox Treboccorum fines ingressus,
Coloniâ gentis Argentinâ pari ac Merim modo intercepturus.*

At Argentinensibus,

Alienâ calamitate documentum datum,

Cavendæ similis injuriæ.

XXVI.

Henrico in Galliam reverso, eversis in itinere Luxemburgensium agris,

Carolus,

Pace cum Germanis inita Principibus custodiâ dimissis,

Metim remetere intempestivè nixus,

Falce Phalangum, supra XII. c. l. s., quingentorum.

Sed nisi irritò, & jactura XL C. l. s. suorum,

Urbe à Guiso viro militari peritissimo strenuè defensa;

Plus ultrâ non potuit,

Factaque meta Metis.

XXVII.

Abolendæ Carolus infamiae,

Odi privato, quàm publica vindicta,

Iram suam fregit,

In Morinorum civitate Teroanna, solo equata;

In Hesdino pariter ferè direpto,

A Sabaudo Carolo centuriato.

Contra

Casariani apud Rentiacum profligati,

Plurimis eorum oppidis captis, expilatis.

In Pedemontio

Vercellis, Montisferrati capite Casale, aliisque urbibus, arcibus, interceptis.

In Italia,

Mirandulano, Parmensi, liberatis, restitutis,

Virtute Caroli Cossai.

Gallo cognatis Senensibus periclitantibus adfuit Strossius,

Fuso Marignano Marchione, caesis x. hostium clo.

Rursus Strossius ab Italis prodius Marcianâ pugna fusus,

Caesis V. Gallorum clo.

Sena iterum obsessâ, à Duce Monlucio, à puellis defensa,

Nec sine clade hostis hosti tandem dedita.

Vicissim victi Hispani,

Hic in mediterraneo mari à Gallis;

Illic in Oceano à Normannis.

Adeo pugna gentium harum indoles est,

Adeo diversi mores,

Adeo altera nisi alterius pernicië quïeta esse non potest.

XXVIII.

Carolus V.

Pro imperio monasterio electo,

Quietus quietem Christiano Obi reliquisse visus,

Nisi inquietem reliquisset filium;

Philippum hujus nomenclaturæ II.

Hispaniarum Regem;

Quem inter & Heinricum II. prolatatum bellum.

Ruptis sc̃ inter modo pactis & juratis induciis decennalibus.

Bellicausa Pontifex Paulus IV. Carasarum genere clarus.

Impensior Gallis, quàm Hispanis amicus,

1554.

1555.

1556.

28.

VIII. Kal.

MEBR.

1556.

1556.

5. Febr.

Ard. &

Cambr.

Ex privatis à Casare acceptis injuriis,
 Ejus etiam intercedere electioni auso,
 Contra electum à Philippo concitis & adjutis
 Columnis & Vitellis, prævalidis Romæ partibus,
 Mox ab eodem pressus, à Gallo sublevari voluit.
 Rex;

Re suo in consilio deliberatâ,
 Contrarectam Momorantii sententiam, verum Turthonii augurium,
 Vanam Cardinalis Lotharingii ambitionem securus,
 Fedus cum Pontifice fastosis capitibus init,
 Guisio cum potiore Gallicarum virium parte in Italiam misso,
 Amisissis recuperandis, rebus Pontificis subveniundis.
 At hæcenus discordes, post concordēs,
 Paulus & Philippus.

1557.
 14. 8br.

Hic statim belli Italici mole molestus Gallie,
 Suâ simul uxore, Maria Anglâ, adversus eandem accita,
 Femina Regi bellum internicinum & indicare & facere ausa.
 Fano Quintini XL. armatorum c. 10 obfesso,
 A Momorantio, quamvis bellatore optimo, imperitè adjuto,
 Subsidium oppido per paludes immittere conato,
 In quibus ille fusus, captus, oppidum expugnatum,
 Magna victi internicione capti, Gallia primores.
 Mox cuncta Nobilitas ad arma nata, in arma trusa,

1557.

Edicto regio,
 Quasi ventum ad extrema:
 Guysus ex Italia à Civitella obsidione arcessitus,
 Ut olim magni duces à peregrinis externisque bellis,
 Ad opem patriæ ferendam revocari solebant.
 Ille citis equis advolat, fallit hostem, adjuvat Galliam,
 Capto Calato, ab Anglis circiter CCXI. an. occupato,
 Guyna, alijsq. receptis oppidis, ejecto Hispanorum presidio,
 Fama communi celebratus,

Dux maximus, Vindex Gallix Guysius.

Tandem

Viri usq. ad Somonam exercitiis coram,

Curantibus

Christinâ Lotharingicâ, Philippi consobrinâ,

Nuncio Romana Sedis,

Momorantio, Sant Andreano, captivis,

Pax in castro Cameracensi conclusa,

Restitutis, hoc bello invicem ereptis,

Suis Sabaudoredditis,

Data in matrimonium Philippo filia Regis Elisabetha,

Inde Irena Pacis regina dicta.

Ex eo,

Armata inter amulos hæcenus Reges odia,

Nunc inter Philippum II. Heinricum II. Franciscam II. Carolum IX.

Ad Heinricum III. usq.,

Conquiescere visa.

Ingentis Gallica, Hispanica, Reipubl. Christiana, lætitiâ.

XXIX.

Inter Reges & Sagatos,

Vix erat cessatum armis certare ceptum est verbis,

Inter regios legatos & rogatos,

De honoris, priorusq. sedis prærogativa,

Ab imperatoriis prima, secunda a Gallicis,

Hæcenus semper possessa jure & factò,

Ante incrementum Caroli,

Carolo post Imperatori, non Hispania regi, delata.

Dignitati personæ, non familia debita.

Nova hæc emulatus causa,

Primum mota inter utriusq. regni ad Venetorum Rempubl. legatos:

Carolo jam ex Imperatore Monacho,

Philippo ex Archiduce Rege factò.

1558.

1559.

M. Febr.

22

1557.

1558.

Eidem

Eidem

*Ejusmodi prerogativa servanda, tuenda,
Vargias imperatorius antea apud Venetos legatus,
Revocatus statim & remissus,
Caroli & Philippi nomine junctim.*

Hoc artificio,

*Circumventurus Venetos, anteiturus ac praefessurus Gallos,
Quasi idem planè ac prius.
Sed idem non habitus à Gallo,
Habitus Philippi, non Caroli legatus,
Nec habita Caroli ratio ulla,
Quia qui est in monasterio, non est in imperio,
Imò non amplius est de mundo.*

XXX.

Acrius disceptata.

In Concilio demùm Tridentino tertium sub Pio IV. indicto,

Inter utriusq. Regis legatos.

Quaesitum est,

*A Lune Comite, Legato Hispanico,
Quâ sede sedeat, quam scamni partem premat :
Cardinali Mantuano Legatorum primo,
Consultis antè Gallis,*

Visum est,

*Extra ordinem, è conspectu ceterorum legatorum,
Legatis vè post ecclesiasticis,
Declinanda scil: controversia.*

Ad hac Galli;

*Se de jure Hispani dicundo huc non missos,
Nunc Regi suo nexi,*

Pace, affinitate, amicitiae arctioris vinculo :

Paratos verò,

Regis sui honorem tueri contra quoscunque :

30.
1561.
62.

Concilia

Concilio aliter volente,
 Inde recessuros,
 Se non coram, acta, transacta, decreta,
 Infirmaturos.
 Bella, sed non satis scilicet, responsio,
 Rigidior ista fuisset, & melior.
 Gallia Regem in ordine proximè sequi Imperatorem,
 Reliquos Reges omnes sequi Gallie Regem.
 Non occupare suam in ordine sedendi sedem,
 Illam habere potius interpretationem,
 Quasi dedignetur, & concupiscat altiozem,
 Non citra invidiam, nec absq. injuria priorum.
 Sedere extra ordinem,
 Ejus esse, qui solus & omnium primus,
 Quem nemo antecedit, nemo sequitur.
 Hispani esse, esse in ordine, qui est inter prius & posterius:
 Ordinis hujus eam esse perpetuam naturam,
 Nihil extraordinarium admittere.
 Præterea,
 Raro quidem eorum honoribus invideri,
 Quorum vis non timetur.
 Contra in iis,
 Qui ea suo arbitrio aut deposituri, aut retenturi videntur,
 Et modum in voluntate habent,
 Homines extraordinaria reformidare.
 XXXI.
 Rursum,
 Vitanda eidem intempestiva prærogativa,
 Inter utriusq. regni Theologos;
 Jussu à Concilio Primoribus,
 Priores loqui, titulo doctoratus antiquiores.
 Multum obtristentibus Theologis Hispanis,

Novitate huius tituli posterioribus;
 Mox seditionem, iram, terrorem Regis sui,
 Concilio intentantibus;
 Galli interea ex recepto dicendi more consueverunt,
 Non sine nota censoria in Hispanos,
 Ita exensos,
 Ut Doctores eodem ac Oratores ordine habeant.
 Illorum tamen ira placamentum fuit hoc additamentum,
 Doctores Gallos hic censuisse priores,
 Doctoratus titulo, non Nationis prerogativa.

XXXII.

Iam verò Luna Comes,
 A solenni suo ingressu totos XL. dies domi clusinus,
 Quid perplexi sua legatio haberet,
 Certius; incertus,
 Quæ potissimum ratio adversus adversos serviret,
 Extollendo supra ceteros sui regis honori.
 Subibar,
 Cum legatis imperatoris ire ituris in Concilium,
 Ibiq; propè eos,
 Ceteris sedentibus,
 Stare,
 Donec regis sua legationis literis inspectis fides,
 Et oratio habita fuèrit solennis.
 Dein redire domum.
 Verum.
 Nec hoc satis honorum, nec regium ratus,
 Stare enim, reliquis sedentibus, servitio propius est,
 Placuit,
 Eo Concilio die ingressum Gallorum interpellare:
 Hòc itidem frustra;
 Curavit,

*Hispanos per internuntios Episcopos,
 Ad Concilii legatos referre,
 Ne alio, quàm quo quisq̃, die inter legatos recipitur,
 Seculares Principum legati cœtui communi interessent,
 Aderent duntaxat caremoniis quoq̃, Sessionis die celebrandis,
 Tradito aliorum Conciliorum more.
 Sed hœc quœq̃, gravi omnium offensâ relato,
 Simul ac rejecto,
 Aliud iisdem parariis quasitum est remedium,
 In medium proferendis eo concilij die quibusdam,
 Quibus interesse non liceret Gallis, ut partibus.
 Sed nec hoc approbatum est Concilio,
 Obstinatione Comitum in dies tardato.*

XXXIII.

*Interca,
 Cardinalis Lotharingicus tentavit componere litem,
 Petito ab Imperatore temperamento.
 Imprudenter satis.
 Honor cuiusque publicus in puncto consistit,
 Si vel minimùm inde flebitur, læditur;
 Temperari nec potest, nec patitur;
 Ejus temperamento in contumeliam cedente.
 Honor regis exteri non est in commercio, nec arbitrio Imperatoris,
 Nec inter eas res,
 Quæ,
 Quoties æquitas, desideris naturalis ratio,
 Aut moratur juris dubitatio;
 Iustis decretis sunt temperandæ.
 Rectè quidem Imperator, arbitrium rerum regiarum agere noluit,
 Rogatus tamen Cardinali retulit.
 Regis Tui legatis propè meos continuè sedentibus,
 Quid regis Tui tuâve refert, quo in loco locentur Hispani?*

Minus

Minus recte; contra priorum, ac proprium Imperatoris honorem,

Vt ex modo liquet; liquet;

Imprudentiſſimè verò, LXXXO

Produto quāſi regis ſui honore,

Nimis de alieno liberales,

Galli legatū gatīs corā aliis auſi,

Salvis modo ſuis propè imperatorios ſedibus,

Aſſentiri aut aſſentari imperatoris temperamento.

Imprudentiā eorum inter feminas & viros vulgatā,

Vituperatā, exprobratā,

A Pio IV. notatā.

XXXIV.

Stato Concilij die,

Cum ſedem quiſq; ſuam jam occupaverat;

Ecce incedit ambitio, Luna Comes.

Sedet ſeorſim, è regione Primorum Concilij,

Longius à ſcamnō Legatorum.

Dein ſtando,

Regia Concilio exponit juffa,

Regis ſe legatū teſtatur,

Regis, maximis inter Chriſtianos majoris.

Regis, maximi Eccleſia ſuſtentaculi.

Cui proximū à Cæſare locus quidem debeat,

Hunc tamen nūc à ſe ſuperſeſſum & omiſſum,

Ne concilium turbet ambitu,

Hancq; mentis ſue expreſſionem,

Vulgò preteſtationem,

In acta Concilij referendam,

Neq; hac ſine iſtā ullo modo publicanda,

Eamq; inde deſcriptam, & à Patribus ſignatam, oſignatam,

Sibi tradendam.

Huſ peractis perrexii ad ſedem ſibi deſtinatam,

*Prope tablam ejus,
Quem Concilium à secretis, & libellis appellat,
Nomina summæ curæ & meditamenta.*

XXXV.

*Ad hæc Galli, ab Imperatoris proximi,
Nisi sint honoratissimo regios inter legatos loco locati,
Loco à Cesare secundo,
Loco Gallia Regibus dignissimo,
Sanè ita habito.*

*Omnibus in conciliis, Constantiensis, Lateranensis;
Sitq; honoratior ille,
Iam à Luna Comite non satis comiter pressus & expressus,
A se sui proregis præjudicio acceptus,
Orant Concilij Patres,
Adversum hoc provideant insolitum,
Solito tali in casu more,
Non habita ullius personæ ratione.
Hic Patres.*

*Conticuere omnes, confusique, ora tenebant;
Imperatorij connivebant;*

*Quorum una honoris honor iste lunaticus noxa:
Tum Galli,*

*Salvo Philippi honore, sedere utriusq; regni salvo,
Publicè testati contra,
De istius honoris, horum actorum, inanibus,
Irrito legationis sue Comite,*

*Hancq; suam animi testationem actis inserendam,
Inde descriptam sibi reddendam,
Requirebant utidem.*

XXXVI.

*Mox Lunæ nomine
Pontidonus Doctor Hispanus anhelitu forti intonuit,*

Magni-

Magnitudinem sui Regis, & hanc majorem Religionis amulatum.

Non tatinè,

Latinis tamen, & fastosis verborum ampullis,

Non sine fastidio, tædio, contemtu, offensâ ceterorum Principum.

Ægrè tolerantibus,

Ipsis imperatoriis, ipso Luna, Comite,

Primo hinc ante omnes egresso, ut ultimo post omnes ingressò

Solo semper sessore;

Sessionibus in reliquis idem semper solito.

XXXVII.

37.

Ab his contentionibus nec abstentum ipsa inter sacra:

Sacrorum à principio faciendorum,

Posita est,

Cardinalem inter ultimum primumq, Patriarcham,

Nigrò operta serico sella;

Quà Comite accedente sessum,

Surrexit Gallorum rumor,

Surrexerunt & ipsi Galli;

Secedentibus similes,

Pedum crepitu, strepitu vocum facto.

Magis, magisq, frementes,

Comperto,

Hunc sedendi honorem,

Pacem quoq, ac Thuribulum,

Vna simul vice, momento uno,

Duobus utriusq, regni pariter offerenda legatis,

Vtrumq, Imperatum

A Pii impietate in Gallia Regem.

Sacrorum tamen reverentiâ mox sedatiores,

Iterum obtestati,

Honorem Regis sui in prærogativâ spectari, despe-

ctari in æqualitate.

Interea,
 Concionatore concionaturo,
 Concilij Proceres, Cardinales, Caesaris, Gallia legati,
 Sacrarium ingressi,
 Vocant

Grenadensem Archiepiscopum, Episcopos Gallos,
 Orant, proponant,
 Quâ possint,

Quandam componendi rationem.
 Multum certato

Crebro ad Lunæum ita, reditu,
 Tandem collusum, conclusum,
 Sacra Missa conficerentur,
 Nec Pace, nec Thuribulo, oblatis.

Tunc
 Stipatoribus Hispanis sede & ade egressus Lunæum,
 Triumphanti similis,

De primo hoc tam feliciter sibi nato gloriæ vestigio,
 Summo Regis sui, quod inter reges tenet, fastigio.

Galli contra legati, præcipue Ferrerius,
 Ferrea verba locutus & lapides in autorem Pontificem.

XXXVIII.

Francisci II. Innocentis, I. An. V. M. XX. D. regnati, quàm regnantis,

Philippus II. amicus & federatus;

Veterum in Carolum Patrem beneficiorum memor,

Turbamenta aule,

Auras belli in Gallia civilis incentivas,

Elisabetham Anglam, Borbonios & Guysios,

Ne regiam, regnum, everterent, in ventum vertere nixus,

Francisco,

Auxiliis, viris, viribus, vitâ ipsius suâ,

Oblatis.

38.

1559.

1560.

Inter
 Franci-
 scum II.
 & Philip-
 pum II.

Prorsus,

Prorsus,
Quasi Carolus Pater Filio reliquerit,
 Gallica malefacta in aquis, benefacta in saxis scalpta,
 Necum beneficiario interiret beneficium.
Beneficio nisi hoc ipso, publico veluti testimonio,
Gloriosissimus Filius
Suam magnitudinem, magnitudine suam prerogativam,
Non jam obtendere, sed ostendere,
Imò ostentare, & firmare,
Galliam occupare, quam juvare,
Minoribus atate tunc principibus,
Maluerit.

XXXIX.

Carolus IX. & Philippus II.
Pace hætenus Elisabethæ,
Elisabetha Pacis & Hispanie regina,
Nunc à Carolo fratre Bayona visa,
Arcaniori sermone occupata,
Ob commune Religionis periculum,
Etiã syncretismo arctius juncti:
Exemplo Cretensium, Græcorum, Britannorum,
Oxydracarum, Mallorum,
Quos aliàs bellare inter se solitos,
Olim quoque periculi societas junxerat,
Tandem doctos,
 Commune periculum concordia propulsandum.
Adeò hoc quoque in se habent boni mala,
 Conciliare homines.
Facinora quidem privatorum,
Bertrandi Monlucy in Madera contra Lusitanos,
Dominici Gurgii Vasconis in Florida contra Hispanos,

39.
 1561.
 Inter Carol.
 IX.
 & Phil-
 lipp. II.

1564.

1566.
 1568.

Hispa-

*Hispani Melandisii Melandis in eadem antea Florida contra Gallos,
Animos Regum parumper commoverant,
Non conciverant.*

*Nam facinora sua illi ipsi ferè in supplicium verterant.
Bonum publicum privatis simulatibus non impediverant.*

*Carolus quoque lenit Colinius, maris Praefectus,
Cuncta Gurgis mollius interpretatus.*

Ambos deinde inter Reges

Ambos duarum Maximiliani II. filiarum maritos,

Geminos jam Affines,

Redintegrata amicitia

Novis quoque officiis locum aperuit.

XL.

Catharina & Alençonius,

Mater & Frater Heinrichi III. Galliae & Poloniae Regis,

Resumpti à Philippo odij causa.

Illa,

Dùm, mortuo in Africa Sebastiano Lusitania Rege,

Regnoque ejus à Philippo occupato,

Antonium Crati Priorem,

Ludovici Principis, Equitum in Lusitania Magistrum,

Ex contubernio Iolanda filium.

Philippi de regno amulum, profugum,

Iste

Alienatos à Philippo Belgii Ordines,

Armis ambo infelicibus,

Defenderunt.

Philippum hactenus quietum graviter offenderunt.

Multum eà de re apud Regem conquestum,

Mox irritatiorem,

Occultum sancti federis socium,

Contrà regnum quasi, quàm Regem.

Regnum

1570.

40.

Inter

Heinr. III.

& Phi-

lipp. II.

1576.

77.

79.

1580.

1584.

1585.

-agued

*Regnum miserandum, intestino bello horridum ;
 Regem miserum, nutantem,
 Mutantem repente, quæ jusserrat, quæ vetuerat, jubentem,
 Nunc ipsum novi federis, quod abolitum volebat, principem,
 Regem gemini regni sine regno ;
 Monachum omnium monasteriorum sine caractere.*

*Tum,
 Guysio, altero quasi Rege, cum Purpurato fratre,
 Blasius sublato,
 Omnibus invisum,
 Tanquam Hæreticum,
 A Pontifice diris ecclesiasticis, ab Hispano armis, à Gallia conviciis,
 Adpetitum,
 Tandem,*

*A sicario Dominicano, ad D. Clodoaldi fanum,
 Profanè occisum,
 Perpetua ignominia nota, genti Clerica iniusta.*

XLI.

*Magnam famam, & magnam quietem,
 Nemo eodem tempore potest assequi.
 Heinricus Navarrus,
 Patria exul, religionis exlex, regni exrex,
 Per pericula summa,
 Acies trinas, triginta quing. occursum hostiles,
 Centum & quadraginta praelia, trecenta locorum obsidia,
 MAGNI nomen meritis ;
 Cujus virtus ubique micabat, ubi dimicabat.
 Hunc inter & sanctam Unionem, factionem,
 Belli causa Religio,*

*Imò conflata ex egestate rebellio,
 Imò Procerum nonnullorum ambitus,
 Imò horum antesignanus Medvanus,*

1588.

41.
 1590.
 Inter
 Heinri-
 cum IV.
 & Phi-
 lipp.II.

Regni quasi vacantis vicarius,
 Imò Gallia Rex Carolus Borbonius captivus,
 Imò horum omnium incendiarius Hispanus,
 Interregni quasi Gallici procurator & actor,
 Philippus II.

Imò Pontifex Gregorius XIV. Philippi Socius,
 Socio dissus, avarior, atrocior.

Pontifex causam nec milite, nec pecunia juvit,
 Divi solius Navarrum exasperavit.

Philippus in hujus belli adiutorium,
 Manum magnam, magnam pecuniam, consilia magna,
 Traxit, distraxit, contraxit.

Haftenus ausus,
 Præcedere, nunc succedere, antea præsedere, nunc præsidere,
 Inire secretum cum Guysio fedus federi præscriptâ lege,

De

Secludendis à regni successionem Principibus,
 Qui nunc sunt hæretici, hæreticosve in regno tolerant.

Habenda in regno solâ C. A. R. Religione,
 Prohibendâ aliâ omni,

Omnibus ab illa alienis ad internecionem delendis,
 In hac, & regnis ceteris.

Firmanda Christianorum inter Principum corda concordia:

Effundendis pro hac causa opibus, vita, sanguine,
 Cum in justiori causa impendi aliâ non possint.

Aliisq; talibus in speciem Religionis adornatis,
 Servanda, prolatanda.

XLII.

Mox,

Philippi instinctu Pontifex,
 Pontificis mandato Placentinus Cardinalis, Philippi, Dux Ferie,
 Verbosius uterq; legatus orationibus, rationibus,

Militari

*Militari praterea ductu, conductu, Parmensis,
Regni Comitia, & in Comitibus,
Regis Catholici electionem, Navarri rejectionem,
Præserunt.*

*Urgentibus & instantibus clam obnixus,
Nixus quanquam opibus Philippi & autoritate auctus,
Medvanus quasi medius,
Idem quod Philippus ambiens,
Tandem tamen
Comitia diplomatibus præscripsit.*

XLIII.

*Philippica ista,
Prænotis factiosorum auribus accepta;
Prudentioribus æmulæ gentis consilia suspecta,
Tanquam captatura publica ex calamitate occasionem,
Occupandi regnum, veteres ulciscendi injurias.*

Exemplo

*Cognominis Philippi Macedonis,
Qui,
Vafrâ amicitia urbanitate,
Hostibus suis, seditiones inter se miscentibus,
Militem misit,
Subigendis, quàm subveniendis.
Pontifex verò,
Tum Clemens VIII. incl. menter satis à Sectariis increpitus,
Tanquam
Hispanica libidinis ancillator,
Gallici remini obturbator,
Comitiorum alieno in regno attentator.
Interca Hispanus factiosos prænsabat, auro pensabat,
Ex dissidio casione,
Possessionem in regno tantum precariam precatus,*

43.
Varia de
iis iudicia.

Vicariam administrationem penè adeptus;

VI. Decimanorum delatam literis,

At à Navarro interceptis.

XLIV.

Hic,

Duo viri regii, cordati simul ac concordēs,

Casparus Scombergius, ortu Saxo, adfectu Francus,

Et Iacob. Aug. Thuanus utroq; talis,

Ejusmodi electioni elidenda & eludenda,

Regi Navarro.

Sua consilia, Hispani artes, facili serum partes,

Consentiente Navarri Secretario Ludov. Revelio,

Revelarunt.

Dandam adverse partis viris præcipuis copiam,

Derepublica, publico in conventu,

Palàm & liberè conficendi capita:

Medvanium,

Sibi metuentem, colloquio obnitentem,

Omnium consensu cogendum;

Ex proprii ipsius diplomatis clausula

Occasionem arripiendam, imponendam colloqui necessitatem:

Factiosos,

Qui falsa se religionis specie muniunt,

Re ipsâ,

Ex religionis pallio penulam Hispanam faciunt,

Quosq; Hispanus incendii autor,

Quo & ad quod, & qua velit,

Trahit, pertrahit, contrahit,

Proposita pacis dulcedine,

Distrahendos, subrahendos, pelliciendos:

Bello non ulrà laceffendos;

Quorum cum ambitione, civitatum defectarum constantia,

Acre

Acre & periculosum ipsi fore certamen;
 certaminum, praeliorum, obsidiorum, tot ac tantorum,
 Hactenus illum fuisse exitum,
 Ut hostes ipsum Victorem senserint,
 Legitimum principem non agnoverint.
 Dum utringq. de religione dimicatur,
 Regnum & cum regno religio evertitur.
 Religionem videri regi. i. appendicem;
 Non, ut illi volunt, regnum religionis.
 Regnum primum querendum pace & concordia civium,
 Pacem firmandam religione majorum.

Annuat Navarrus;

Copia facta est Viris colloqui,
 Injecta spes indutiarum,
 Sui simul ad Ecclesiam reditus.

XLV.

Hic,
 Dux Ferie minimè feriatus,
 Indutiis intercedendis, intrudenda in regnum Regina;
 Proprio jure, aut electione;
 Infanti Clara Eugenia Elisabetha;
 Heinrichi II. ex majori filia nepti;

Effusus.

In laudes filiae, Patris munificam pietatem;
 Grandes in Galliam beneficiorum jactationes,
 Apparatum bellicum, militum stipendia ex regis arario,
 Insectatus.

Heinricos III. & IV.

Illum ut damone instinctum sectariae flammæ fotorem, fautorem,
 Hunc convitio Principem Bearnensem, Rom. Religioni formidolosum.

Vbiq.

Levato tandem religionis velo,

G 3

Regis

45.
 Contraria
 Hispano-
 rum vota
 ambitiosa.

*Regis sui ambitionem, regni ambitum,
Ore proprio prodidit.
Prodiit unâ in hoc conductus doctor. V. I.
Feriani consecrarius & consentaneus Mendoza,
Mendacio an convictio imò militum ludibrio literatus dictus.*

*Hic,
Septem tractatibus, & uno corollario,
Scholastico consarcinatis & apparatis apparatu,
Refuso subinde ac inflato ligum Oceano,
Infanti jus in regno asseruit,
Eòdem agnatis hæreticis Pontificia autoritate adempto.
Hunc legulejum,
Hispano corrupti auro auribus bibulis,
Hunc antecessorem juris imprudentia,
Prudentiores risu ac fastidio,
Hunc blateronem,
Plures indignatione,
Exceperunt;
Ceteri communiter opinati,
Religionis securitatem non esse securam,
(Ita à Mauris & Marranis, novis in Hispania Christianis, appellata)
In gente Hispana, maximam partem Marrana, non Mariana.
Nec regni jura,
In jure ac autoritate Pontificia.
Hic quoque,
Hispano quanquam obnoxius Pellevaus Cardinal's,
Iactantiùs compositam Feriani orationem,
Beneficia Hispanica in Galliam Gallicis in Hispaniam,
Hinc exactis Visigothis, Alaricis, Sarracenis,
Retudit.
Præcipuè
Episcopus Sylvanctensis Guil. Rosa,*

Hispanis spinas, non rosas locutus,
Regnum Francie,
 Ex præscripto legis Salicæ, à Clodovæi tempore observatæ,
Reges masculos, non feminas,
Iam c. l. cc. An. tùm habuisse, & habiturum esse:
Lilia non laborare, nec nere:
Hanc nunc ab Hispanis iri subversum legem.

Hic,
Hâc quasi lege salvâ,
Hispano,
Ernestum Austrium, designatum Belgii præsidem,
Nominare
Gallie Regem, simul destinatum Infantis maritum,
Auso,
 Ordines, facto S C T O, iterùm obstitère ;
Profecti,
Se Hispano multùm jam debere, plurimumq. velle debere,
At, salvis ll. regni,
 Regnum in externum Principem, externam domum & linguam.
Transferri non posse ;
Posse ex Gallicis Principibus Gallie Regem,
Et hunc infanti maritum dari.
Instat Hispanus, ut hunc Ordines,
Ordines, ut hunc Hispanus nominet,
Omnibus hac ambitione ardentibus.

XLVI.

Quid hic legatus Pontificis ?
Et hic recentem Navarri intentionem exagitare,
Similem illius,
Qui Polonia regnum ambiturus,
Polonorum Papam suum Papam,
Eorundem Lutherum suum quoque vocabat.

Paremvè

46.
 Mutæ
 Pontificis
 Legati &
 Gallorum
 increpa-
 tiones,

Parem vè Prætextati,
Qui Damaso Pontifici illudebat, & effuticbat:
 Facite me Romanæ urbis Episcopum,
 Et ero protinus Christianus.

Idem & affirmare,

Plus nocere falsum Catholicum, quàm verum hæreticum.

Sed & impensius obfislere ausus indutiis,

Summâ tumultuaria plebis invidiâ,

Nec questu nec exprobratione abstinentis,

Increpantis,

Hispanicam in Galliam introduci inquisitionem;

Tentari Gallorum animos, quatenus ulteriora pati possent.

Statum regni, jus successionis illud in Gallia esse,

Vt de utroq, de oblatiis, acceptandis vè indutiis,

Trans Pyreneos, aut Alpes,

Compromitti nec possit, nec debeat.

Pontifici in pacis, belli, & indutiarum rebus,

Nullam esse auctoritatem.

Nullam olim fuisse Bonifacio VIII.

1287.

Philippum Pulchrum inter & Albertum Austriam, & Eduardum I.

1522.

Hunc Gallorum, illum Roman. istum Anglorum Reges.

Nec Leoni X. nuper Philippum inter & Heinrichum III. Anglum.

XLVII.

47.
 Hispanica
 Regis no-
 minatio.

1593.

Interea,

Colloquii Partes artes neclunt,

Opperiundo auxiliari exercitui,

Ludificando cunctatione Navarro.

Quæ protelatio prolati belli, & capti in Carnutibus Droci causa.

Contrà Feriæ Dux,

Cognito,

Regis nominationem ab Ordinibus in Philippi arbitrium collatam,

Ab ipso inter Ordines Castræo ægrius ferri,

Quàm

Quàm maturrimè potest,
 Intempestivè præceps,
 In consilio secreto, præsentibus Ordinum delegatis,
 Guysium Regem; & Infantis, in solidum cum ipso Regina, maritum,
 Ex Philippi destinatione, vel quasi,
 Eligendum in Comitibus proponit,
 Confirmandum à Medvanio.
 Hic primò in speciem letari,
 Guysio fratris filio de honore gratari,
 Mox conditiones scriptitare durissimas,
 Quas ille acceptare, nec præstare jussus à Sorbonicis.
 Tum interjicere,
 Bassompetra, nomine Lotharingi, intercessionem,
 Tertianæ factionis, Ducisq; ejus, Caroli Borbonii, mentionem.
 Castrat apertam, & periculis opertam, contradictionem,
 Indutiarum tandem necessitatem,
 Potentissimum impediendæ electionis telum,
 Iam antea ab Equestri & plebejo Ordine strictum,
 Nunc suâ tantum autoritate, vibrandum,
 Quodq; pluribus placuit,
 Placiturum mox Sacro quoq; Ordini;
 Hispanorum verò ambitionem detinere
 Latiori electionis materiâ ac delinimento,
 Nunc intempestiva, regno jam debili damnoſa,
 In præsens suspendenda, cum commodum erit, resumenda.

XLVIII.

Hinc Hispanis Oratoribus,
 Irritus regis creandi labor & amor,
 Dolor & clamor:
 Impendiorum,
 Factorum jactatio, exprobratio, futurorum recusatio,
 Nisi aliter visum Cath. Majestati,

Medvanii
 prudens
 simulatio
 & actio.

48.
 Irritus
 Hispanor.
 furor.

Et ipsis Ordinibus,
 Indutias ejurare & SCTVM;
 Vtrumq. publicæ causæ perniciosum;
 Contra
 Regis resumere Electionem,
 Vnicum tot calamitatum remedium,
 Adversus
 Eucatam Principis Benearnensis religionis professionem,
 Hoc adeò Medvanus gladio,
 Quibus erat implicatus,
 Inextricabiles Hispanorum nodos solvit.
 Hòc Hispani astu,
 Quo soliti alios ludificare,
 Ludificati,
 Hàc Galli viâ.
 Vitarunt bellum,
 Quod ex regis creandi spe sperarunt Hispani.

XLIX.

49.
 Novus.
 contra
 Navar-
 rum obex.

En
 Turbarum adversus Navarrum novarum novus autor,
 Novus Gallie Rex Carolus Cardin. Borbonius.
 Tertiae factionis Dux,
 Exquisitus reconciliandi Navarri obex,
 Impotens animi juvenis,
 Palàm nefas ratus,
 Navarrum,
 Nisi ex sententiâ Pontificis,
 Ad majorum sacra admittere.
 Alij contra fas:
 Modò idoneo edito fidei ac penitentia documento,
 Posse adire sacra, post, sacricolarum principem,
 Pontificem,

*Sacrificali ejus accepturum ore,
Oraculum suprema gratia.*

L.

*Die XI. Kal. Vtil. Colloquio dicta,
Navarrus,*

*Qui antea unum Dcum,
Nunc VI. Episcopos ab hora VI. ad XI. audit,
Ab istis antea sibi ignara didicisse letatus,
Præcipue salutaria sibi ac regno utilia consilia.*

*Eodem Medvanus die,
Omni Electionis spei tollende,
Indutias pactus;*

*Legato Pontificis fremente, intercedente, abitum interminante,
Eodem diploma die evulgante.*

Quò,

*Nomine Sixti V. Sen. Q. R.,
Henricum Borbonium,*

*Qui se Francia ac Navarra Regem gerit,
Nominatim,*

*Hereticum, Relapsum, Impenitentem,
Hereticorum fautorem, defensorem manifestum,
Hereseos poene à Pontifice, non à VI. Episcopis illis eximendum,
Horum acta irrita, sacerdotia commissa,
Navarri sectatores censuris obnoxios,
Censuit, pronunciavit, declaravit, jussit.*

*Invalida planè,
Adversus Prasulum fidem, ceterorum ordinum alacritatem,
Autoritate.*

LI.

*Adesse Parisienses, Regij, Factiosi, Tertiani,
Celebritati reconciliationis regie interessote:
Nihil interdicta, nihil pœnas morati,*

50.
Navarri
cum præ-
sulibus
colloquiū,
&
cum Med-
vano iu-
ditiæ.

51.
Navarri
ad
Ecclesiam
reditus:

&
cōtra eum
quocun-
dam stre-
pitus.

Dionysii-fanum venite:
En Rex vester, mox vestrās,
Candido Candidatus Ecclesia amictu,
Ibi,

Ad majoris Templi valvas accedit.
Rogatus à Bituricensi præsule,
Quis esset, quid vellet.

Ille,
Se Regem esse, velle se in sinu se DEI, & ecclesia R. sacrare,

Rursus rogatus,
An id ex animo veller,
Velle & animitus optare,
Respondit.

Mox,
Genua Præsulis ad volutus,
D. O. M.

Obtestatus,
Velle se in Rel. C. A. R. vivere, mori.
Hanc contra quoscung; tueri,
Hareses quascung; infensare.
Quâ professione subscriptâ,
Surrexit,

Perrexit ad majus altare,
Quig; modo profanus,
Fanorum aurum, aras, oscilla, revulserat,
Nunc osculatur;

Eâdem mentis sua testatione ad aram,
Ad aurem Præsulis secretâ confessione,
In papilione depositâ.

Reposita ab eodem absolutionis sententia.
Inde,

Sub aulaum floribus liliorum aureis intextam;

Deductus

Deductus;
 Sacrum solenne;
 Post prandium,
 Sacram Concionem;
 Tandem;
 Vespertinas preces;
 Audiit,
 Applausu, concentu, acclamatione presentium;
 Gratantium,
 Aliernis predicantium votis,
 Felicem Regem, Felicem populum.
 Contrà Lutetia,
 Theologastris aliis alia omnia stomachantibus,
 Primò
 Navarri professionem, similem Constantii,
 Qui à Vitalioreceptus in Ecclesiam,
 Urbem militi diripiendam dedit;
 Similem Georgii Bæmia Regis,
 Qui facta fidei professione,
 Pontificis legatos carceris supplicio deformavit.
 Dein;
 Pseudo-episcoporum cæcum ministerium,
 Quò, nefas dictu.
 Ecclesia Gallicana ab uberibus matris avulsa,
 Pontificis autoritas attemptata,
 Qui solus
 Quotannis Hæreticos diris devover;
 Solus restituit.
 Tum;
 Ipsos hos nefandos Prasules;
 Qui Navarrum à censuris solverunt;
 Censuris inligandos.

Deniq;

Horum conventus esse conjurationes,

Orationes, dejectiones,

Benedictiones, maledictiones,

Absolutiones, dissolutiones,

Imò censurarum geminationes.

Ex his hi duo precipua rabie efferati,

Ioannes Buclerus S. Benedicti curio male curatus,

Et

Ioannes Guarinus Franciscanus Allobrox impudens.

Ille

In Heinricum III. contumeliosus, in IV. injuriosus,
De Benearn Principis simulata fide, irrita absolutione,

IX. prolixas ex ambone suo declamavit conciones.

Hic,

Iisdem de rebus in eundem debachatus,

Perpulit astantes,

Preces diras sublati ad Cælum manibus fundere,

Ne precibus Navarri Pontifex aures,

Ne beneficium absolutionis illius anima,

Impartiret.

Plebe nihilominus Regi favente,

Ejus confessionem ultra mortale gaudium accipiente,

Ad ejus Nomen gestibus exultante,

Heinricum IV. in ore, in pectore, in oculis gestante.

LII.

Publicatis Lutetia Kal. Vtilis indutiis trimestribus,

Nunciata Romæ XV. Kal. VIIbris et conciliatione Regis,

Hispani,

Quorum tot annorum consilia nunc irrita,

Morere,

Intentare nunc metum Pontifici,

Nunc

52.

Artes Hi-
span. con-
tra Navar.

Nunc ad Navarri preces obstinare,

Præcipuè

Consalvus Pontius Legionensis Papæ cubicularius;

Ausus scripto negare publico,

Arnoldus Ossatus affirmare contrario,

Pontificem posse relapso, at pœnitenti, gratiam facere.

Viam ad Regnum dispensare.

Alij;

Navarrum immisso percussore exstinguendum,

Tanquam sanctum ac plurimi meriti opus suadere.

Alij,

Tanquam scelus Deo hominibusq; abominandum dissuadere..

Petrus Barrerius navicularius,

A Varada Iesuitici sodalitij Rectore animatus, auctoratus,

Sacro ad facinus viaticopastus

Facinus tentare, nolente Deo, non perpetrare,

Conatum supplicij diritate expiâre,

Invidiâ facinoris in Iesuitas renovatâ,

Primos belli hujus & sceleris incentores.

LIII.

Nivernius Navarri legatus Romam missus,

Tanquam privatus,

Ita jubente Papa,

Ad oscula pedum statim, biduo post ad colloquium admissus.

Expedit,

Oratoribus Hispanorum, federatorum, coram,

Hispanorum machinationes, Gallorum industriam ac vigilantiam,

Electiõis incommoda, commoda reconciliationis,

Regis sui validas, invalidas partium vires.

Expetivit,

Sicut erat jussus,

Regi suo,

83.
Hispani
interce-
dunt ab-
solutioni
Navarri.

Papæ

Papæ supplici, sanctæ sedis obnoxio,
 Papale benedictum;
 Prasulibus, legationis comitibus, reconciliationis ministris,
 Papalem audientiam,
 Sibi,
 Prascripti à Pontifice commorandi in urbe decendii,
 Prolatationem.
 Obtinuit neutrum.
 Prasulibus etiam ad S. S. inquisitionis presidem requisitis;
 Summa Nivernii indignatione.
 Facta iterum colloqui copia,
 Provolutus genibus Nivernius,
 Manibus junctim protensis,
 Obtestatus
 Per Christi nomen, effusum in cruce sanguinem,
 Per Clementis nomen & omen
 Sub exemplo
 Boni pastoris centesimam ovem indagantis,
 Obvii patris familiâs prodigum gnatum miserantis,
 Beneficium absolutionis,
 Summum suum,
 Regi supplici, penitenti, ac per se id petenti,
 Porrecto petitionis instrumento,
 Impertiret,
 Prasules admitteret.
 Constante utrumq; negatum;
 Affirmatum;
 Sinceram Navarri professionem,
 Nisi cœlitus in aurem ab Angelo testatam,
 A se non credi,
 Prasules illegitimos reconciliationis conciliatores,
 Ante aditos inquisitionis magistros,

A se non admitti.

Hispanis id omne impediens,
Ex Hispanicorum. Placentini & Montorii, consilio.

Tertio Nivernius colloquio,
Rem omnem à radicibus & stirpibus imis exorsus est,

Petito ad dicta responso scriptis consignato,

Veluti negati beneficij testimonio,

Ampliori regia pœnitentia documento.

Idem renuenti subjecit Nivernius ;

Misericordix, severitate melioris, opus est,
Ignarum docere, errantem in viam reducere;

Peccatum inexpiabile est,

Inexorabilem esse pœnitenti,

Perenti viam ad salutem negare salutem.

Necquidquam & ista.

Toleto, Papa internuncio, ad hac renidenti,

Nivernius,

Ludibrio, quàm legatione detentus,

Excanduit,

Rideamus nunc, inquiens, propè aberit, ut fleamus
Flentium amne ad vos usque redundaturo.

Mox

Ultimo Papa aditu,

Ibiq. sibi suisq. comeatu impetrato,

Et ter jam petitis frustra repetitis,

Urbe discessit.

Præsulibus,

Ad causam in inquisitionis foro dicendam,

Citatis,

Suo securis latere secum eductis.

Publicatis Scriptis,

Acta legationis Nivernius, reconciliatignis Præsules,

*Vehementi ambo expostulatione,
 Illatas divulgant injurias,
 Belli causas.*

LIV.

54.
 Factiofo-
 rum legati
 Romam
 missi;

*Regiis nondum Galliam regressis, Galliâ egressi factioforum legati,
 Romam Guisii regis, Medvanni regnatoris Mantuam Carpetanorum.*

Necessitate induciarum,

Vt mandatum,

Pontifici ab illis, ab istis Philippo,

Representatâ excusatâ,

Utriusq. dissimulatione, Philippicorum auxiliorum comperendinatione,

Persecta, celeriter domum nunciata,

Sua Guisio spes & Medvanno evanuit.

Contrâ

Cum Navarro ferè coaluit Gallia,

Eodem,

Concilio Niortij habito,

Anteâ edita pro Proestantibus firmante,

Peritam Medvanno induciarum polatationem annuente,

Injectis quidem conditionibus,

Ducendi à se conscriptos in regnum Helvetios,

Suo exigendi nomine capitale in regno tributum,

Eodem tamen alendi factioforum praesidia;

Non avertentâ volentes sibi submitti civitates.

At

Iisdem à Philippicis rejectis,

Auxiliis ex Belgio circumspectis,

Bellum iterum ab Hispanicis reparari,

A Navarro dissipari curptum,

Publicato Edicto,

Partes deserturis, suas asserturis,

Larga pollicito:

Hein-

*Heinricidiis reis, vitam sibi interminatis & convictis,
Omni exemptis gratia,*

Hic,

*Primam suo cum alario equite secessionem fecit Vitrius,
Meldorum praefectus:*

Ipsa post Meldorum Civitas,

A Rege

Praesidio, capitali tributo levata,

Sola C. A. R. Religione munita:

Sacro ordini

Sacerdotia, & officia rata habita,

Praestatio decimarum in praeteritum ad VII lbr. remissa,

Omnibus

Praeteritorum gratia facta.

Meldenses secum Lugdunenses,

Fasciis velati albis libertatem vociferantes Francicam,

Tota mox in urbe

Mersa viatim instructa vincta effusa, inaccessibiles,

Latitiae publicae signa.

Insignia Hispaniae & Sabaudiae exusta,

Regis locis in publicis erecta,

Effigies factionis unitae sub strigis specie cremata,

Admissi in urbem

Dux regius Alfonsus Ornanus, Carol. Colinius Andelotus,

Alij.

Firmata à Rege veteres urbis immunitates.

Autore Cassio Comite,

Multum indignante Meduano,

Aqua Sextia

Suasore Castrao,

Aurelia, & Avaricum,

Transigentibus aliis,

Alie civitates Regi dedita.

Omnes iisdem letitia signis, iisdem conditionibus.

Omnes Hispanorum odio,

Moribus, animis, studiis, habitu vultûs & cultûs,

A Gallis alienissimorum,

Regnum, regionem, quàm religionem,

Hoc in bello quæritantium,

Libertati Gallicæ inhiantium.

L.V..

Tandem Rex,

Quæsitâ, nulla habita loci, olei, Archiepiscopi Remensis, ratione,

Autrici Carnutum,

A Nicolao Thuano urbis Episcopo,

Circumfusâ Episcoporum, Ducum, Comitum, Nobilium multitudine,

Concentum magno,

Oleo cælesti à Thuronum majori monasterio allato,

Solenniter inauguratus, & sacratus est;

Præstito jurejurando solenni,

Insigne regium capitæjus impositum.

In vulgus missa missilia, parata regiis convivâ,

Nummi cusi, regis effigie, & hæc inscripti tesserâ,

INVIA VIRTVTI NVLLA EST VIA..

L.VI..

Gallia caput Lutetia,

XVI-manorum furore, Bucerî seditiosorum antesignani conciliabulo,

Hispanorum astu & fastu, minis & armis,

Guarini Franciscani petulantia oris,

Intempestivâ ad exercitum Medvanij abitione,

Mutuis Brissaci urbis præfecti, & Amovij Senatoris offensis,

Turbida, tumida, tumultuaria,

Quantâlibet SCTI autoritate composita,

Pòst,

55.

1594.

Inaugura-
tio Hein-
rici,

56.

Lutetia
Hispano-
rum arti-
bus turba-
ta, Regi
reddita.

Secreta:

Secreta Brissac cum Rege conventionē,
Regiis,
Nocte pluviali ac nubila,
Agmine partito,
Portis ubiq; apertis propinquantibus,
Urbem incedentibus,
Regi,
Sine motu, sine metu, sine sanguine,
Tradita,
Iisdem clementia conditionibus, iisdem letitia signis:
Hispanis, Neapolitanis, dilapsis,
Belgis ad sua reversis,
Feria Duce Borgetum,
Placentino minus placido Montargitium,
Sanlucij & Salignaci comitatu,
Deductis,
Pelle vxo ad hæc obmutescente, muto mox mortuo,
Gratia facta factiosis, sed implorantibus.
Accusatis ab Academia Parisiensi Iesuitis,
(Tanquam).
Dubis sectatoribus, secularibus an regularibus,
Omnium arcanorum speculatoribus,
Hominibus,
Ad excogitandum acutissimis,
Ad audendum impudentissimis,
Ad efficiendum acerrimis,
In scelere vigilantibus, in perditis rebus diligentibus,
Pontifici, Hispano additissimis alumnis,
Gallicæ dignitatis infestissimis hostibus
Hujus belli & regi intentanda cadis autoribus,
Regno pellendis;
Maloregis retentis.

Ex vulnerato postea ore Regis convictis.
Medvanyo verò,
Ab Anna parente benè consulto, malè sibi consulente,
Laudunò à Rege obsessò, capto,
Bruxellas aufugiente,
Hispanis suspecto, uiring, fluctuante,
Nihil agente,
Contra,
Gussio nominato scil. rege Regi reconciliato,
Provincia contra ll. regni praefecto;
Carolo Cardinali Borbonio vitâ tum concedente,
Balagnio & Cameracensibus in Regis fidem addictis;
Receptis ad recepta Lutetiae famam civitatibus reliquis,
Belli interni ferè finis, & initium externi fuit.

LVII.

Hujus belli,
Quod duos inter potentissimos Reges,
In primâ quasi quiete regni,
Exarsit,
Autores ipsi Reges;
Hispanus continuus inter Gallos dissidiorum seminator,
Heinricus acerrimus istius injuriæ ultor.
Stimulus,
Casus Capellæ in limite Belgico vi expugnata,
A Mansfeldio Hispanico. quàm Germano.
Suasor
Heinricus Turrius Bullionius,
Testatus,
Cum Gallis in Gallia quamdiu belligerabitur,
Philippum sui non fore dissimilem,
Nec pacem in regno. non pulsus Hispanis,
Nec belli socios Belgii et dines, bello non indicto Philippo.

57.
 Variæ bel-
 li causæ.

Hujus

*Hujus commonefacti prius,
 Qui primis belli ictibus exposui,
 Atrebatum & Hannonia ordines,
 His internunciis Ernesto Belgii præfidi,
 Per hunc idem Philippo nunciatum.*

*Bimestri post,
 Publico indictum feciali & cæptum est.
 Ordinibus Belgii belli sociis.*

*Hyemis asperrimo,
 Bullionius in agro Lucemburgico infelicitè bellat,
 Rex Lutetiam abit.*

*Lutetia,
 A Castello mercatoris infelici filio,
 Ex officina Iesuitarum prodito percussore,
 Ictus in maxilla inferiori,
 Deo avertente non percussus fuit.
 Percussore IV. equis membratim discerpto.*

*Iesuitis,
 Tanquam juventutis corruptoribus,
 Pacis publicæ obturbatoribus,
 Regis regniq. perduellibus,
 Intra triduum Lutetiâ, XV. dies regno,
 Excedere jussis,*

*Scholarum omnibus Gallis, etiam extra regnum interdicta.
 Damnata eorundem detestabili doctrina,
 Licere Reges Pontifici non approbatos occidere.
 Chartas inter Guignardi ex illo sodalino Sacerdotis,
 Laqueo postea strangulati,
 Repertis his in Reges famosis dictariis,*

*An
 Heinricum III. simulatum monachum,
 Neronem ac Sardanapalum Franciæ,*

Vulpem

1595.
 17. Jan.

Vulpem Benearni, Leonem Lusitaniæ, Lupam Angliæ,
Griphem Sueciæ Regem, aut denique porcum Saxonix
Ducem,

Vocandum.

*Addita ex extraordinaria politica hac regicidali medicina,
Sanguinem venâ basilicâ mittendum.*

LVIII.

*Rejectis belli incendiariis togatis,
Sagatus supererat, & tum erat in Burgundia, Medvanus,
Factionis Henotice caput,*

Iam nutans,

Qui,

*Rege post Divisionis, potito,
Planè à castris Hispanorum discessit,
Sub Regis fide Cabillinum concessit.
Anno post Regi purè reconciliatus,
Ære alieno liberatus, regio donatus,
Pristinis dignitatibus restitutus,
Eidem, & Lotbaringicis, suisq, qui vellent, gentilibus aliis,
Vt aliis oblivione præteritorum gratia facta.*

LIX.

*Sed & reliquus sacer belli concitor Pontifex
Rege indies prosperante, regni totius potente,*

Sua metuens auctoritati,

Rege sine eâ confirmato,

In regno parùm valitura,

Mutatus in pœnitentiam, & cum Rege in gratiam.

Procurantibus Perronio & Ossato,

Vocati in ades Quirinales Cardinales,

Ipse inde pedes, nudus, flens, ad S. Mariæ ivit,

Rediit capite obstipo, figens lumine terram,

Benè-Nemine-dicto.

58.
Medva-
nius in
gratiam
receptus.

59.
1595.
Pontifex
priorior
in Regem,
durior
Cardina-
lium cœ-
tus.

Post

Papali & Hispana addicti factioni,

Rogari sententias,

Reddiderunt conditiones,

Rex

1. Revocet Pacificatorum cō Is LXXVII. edictum.
2. Nullis honoret honoribus hæreticos.
3. Solam ferat in regno religionem C. A. R.
4. Ne cogat Catholicos ad servanda hæreticorum in gratiam edicta.
5. Factionis residuo ignoscat.
6. Æquis cum Hispano pactis pangat indutias,
7. Restituat Iesuitas, bona ecclesiis ademta, aut det compensationem,
8. Inducat insertam SCTO contra Castellum clausulam, Regem, à Pontifice non absolutum, esse in Ecclesia.
9. Ne turbet à Medvanio collatas quibuscunque beneficiorum possessiones,
10. Exsequatur Placentinianas, Cajetanianas dispensationes,
11. Monachi in posterum commendent beneficiorum candidatos;
12. Ordines regni caveant de Rege in religione Cath. mansuro,
Promissa exsoluturo.
Rex fortè relapsurus,
13. Simul se clapsum jam dicat omnia regni iura,
Subditorum obsequia.
14. Pœnitentiæ loco bellum Turco inferat.
15. Absolvendus in Gallia à Legato, non Romæ à Pontifice,
16. Ejuret denuò coram illo errores, consecrationem, insignia denuò capiat,
17. Impetret ab eodem gratiam habendo regno habilem.

K

18. Mit-

18. Mittat oratorem Romam obediētiæ more solito præstandæ,
 19. Et unâ ex regni ordinibus idoneos pro Regis in religione
 constantia fidejussores.
 20. Coronam per procuratores ad Pontificis pedes deponat,

Hoc est,

Regnum Franciæ inter ejus manus consignet,
 Quasi privatus, aut falsus ejus usurpator,
 Post summis hanc capiti procuratorum reponendam.

LX.

Ab hoc

Regii procuratores toto animo abhorruerunt,

In hoc

Cardines Ecclesiæ toto calo errarunt.

Quoniam,

Franciæ Reges in regni rebus nullum agnoscunt superiorem;
 Nec ut se ulli ut superiori submittant, patitur Franciæ Nobilitas.
Gratiâ solius DEI, nullius alterius, regno habiles.

LXI.

Porro,

Professio fidei ad formam Episcoporum, prasulum, exacta.

Non facta:

Præstita ad formam Christianorum decessorum;

Expunctâ regem adigendi clausulâ,

Ut religionem curaret Catholicam,

Ab omnibus suo regno subjectis,

Servandam, docendam, prædicandam.

LXII.

Tandem,

Dictæ conditiones hunc ad modum temperata, rata.

Frustrâ intercedente M. An. Columna Cardinale.

1. Procuratores solitum ac verus dicant Sacramentum,
 Parendi placitis S. Sedis & Ecclesiæ.

Coram

60.
 Leges istæ
 rejectæ:
 Rex tan-
 dem ad-
 missus.

61.
 Fidei
 forma.

62.
 Dictæ ll.
 tempera-
 tæ.

Coram Pontifice,

2. Calvinisimum, & sectarum cetera, egerent, edant fidei profes-
3. Rex reddat Catholicam Bearnia religionem, (sionem.
Episcopis à se nominandis antiqua bona,
Interim duobus alimenta de suo.
4. Iatram annum ab hæreticis auferat, & inferat Catholicis
Condam, In religione catholicâ instituendum.
5. Servet pacta conventa in sacerdotiis aliisque sacrandis.
6. Curet publicandum, exsequendum Concilium Tridentinû,
Omissis tamen, citra turbamenta regni non exequendis.
7. Ne tribuat sectariis, sectarumve suspectis,
Episcopatus, monasteria, Sacerdotia,
8. Habeat Ecclesiasticos loco ac patrocínio præcipuo,
Expertes injuriarum militarium, contra rerum ablatarum
reddat compotes,
Protinus, sine causæ cognitione.
9. Restituat arces, bona ditionis sacræ,
Profani titulo beneficii cuicunque concessa,
Catholico, Hæreticovè.
10. Præferat dicto, facto, honoribus, prærogativis,
Catholicos, & C. A. R. Religionem in regno unicam.
11. Audiat cottidiè sacrum, festis solennibus missam,
Servet jejunia;
Recitet cottidiè coronam, & Rosarium B. virginis,
Suæ in cælo patronæ à se adoptandæ.
Singulis verò 8 diebus Litanias. (ni.
12. Confiteatur quater quotannis peccata, edatq; sanctû Domi-
13. Extruat monasterium mendicantium utriusque sexus,
Singulis in regni provinciis, & Benearni principatu.
14. Ejectionem, fidei professionem, aliaque à procuratoribus
promissa,

Coram Pontificis misso in Franciam legato,
Habeat rata, ratorum instrumentum habitorum,
Transmittat Pontifici Romam.

15. Nunciet Catholicis Principibus suum ad Ecclesiam redi-
tum,

Suum in eadem manendi constantem animum,
Sua inde & gratantium gaudia.

16. Constituat in toto regno solennes supplicationes,
Obtanti beneficii magnitudinem.

LXIII.

His decreta legibus absolutio,

Duobus suffragantium Cardinalium trientibus,

Addito Pontificis suffragio.

Tunc,

Pontifice,

In excelsò D. Petri solio,

Cardinalibus infrà sedentibus,

Decretum Pontificis, libellus Regis supplex, Conditiones,

Leetâ, recitata.

Errores à procuratoribus ex præscripto ejurati,

Simul, tactis S.S. Evangelis, juratum,

Regem.

In religione C. A. R. permanfurum, Conditiones servaturum.

Pòst,

Propius Pontificis solio genibus ad volutos procuratores,

Pontifex,

Ad singulos Psalmi L. recitados versiculos,

Virgulâ, non fulte, le viter tetigit,

Quasi ut olim Romanor. servi vindictâ manumissi,

Sic nexi peccatis per absolutionem asserti.

In Christianam libertatem.

Tandem,

Quasi

63.
15. Kal.
3br.
1595.
Regis ab-
solutio
Romæ
peracta.

*Quasi quidam iudex,
Sententia alius prolata,
Autoritate.*

*D. O. M. B. B. AP. P. P. ac suâ ipsius,
Heinricum IV. Gallie Regem,
Dirarum sacrarum vinculo,
Quo veluti hereticus erat ligatus,
Absolvit.*

*Cuncta Religionis acta, antea in Francia Regi reconciliato impartita,
Probavit, approbavit, confirmavit,
Quasi præsens egisset, Regem absolvisset.
Hæc acta.*

*Magno concentu, solennibus lætitiæ signis.
Cardinalibus Arragonio, & M. A. Columna, absentibus..
Præcipuo verò assertore Toletæ Hispano,
Unico ex infecta gente Regis amico,
Fatales inter felicitates Regis numerato.*

LXIV.

Restituere,

Hoc Iove placato,

Placandus Mars Hispanicus,

Pacanda aut mactanda,

Utrumlibet,

Hænoticæ factionis reliquia,

Belli interni fomites, externi comites,

Iam pro regione, non religione,

Rege religioni reddito,

Gliscientis.

Quorum primus,

Carolus Casalius Massiliæ consutus scelere consuli,

Caedibus civium efferatus, veritus vindictam,

Proditor patriæ factus.

K. 3.

64.

1596.

Hispani

inhiant

Massiliæ.

Incl.

*Inclinatus ad Hostem,
 (Massilia ad servitutem :)
 Perfidus ille,
 Rastro regia porta demisso,
 Intra porta repagula oclusus,
 Gladio Petri Corsi Libertati occubuit.
 Cujus ut olim majores meruerunt,
 Ob assertum in libertatem Calvium,
 In natali insula Corsica,
 Hoc praelarum, ac cunctis optabile nomen,*

LIBERTATI,

*Ita hic Petrus,
 Monitis Bauseti I. C. exulis excitatus;
 Guisii è proximo virtute firmatus,
 Novo hoc è veterem memoriâ facinore
 Verè libertatus*

*Libertati Massiliam, Massilia ciues,
 Civitatem Regi,
 Restituit.*

LXV.

*Savior belli turbo Hispanus,
 Nondum Gallorum sanguine satiatas,
 In Galliam ingruit Belgicam.*

Hinc,

*Alberti Austrii Cardinalis ductu,
 Anneburgi fortitudine,
 Belinii ignaviâ,
 Caletum,*

Obsessum, defensum, deditum.

Illinc

*Socordiâ Oforii Fara reddit a Gallis;
 Isthinc,*

65.
 1596.
 Intercol-
 dum.

Cujus

*Cujus amissi Rex angore ambitus alto,
Ambianum,*

*Fernandi Teilli astu interceptum,
Mox receptum*

*Regis celeritate, Bironii expeditâ operâ,
Ostendit,*

Quantum sit momenti, in ducē ad victoriam,

Quantum in victoriâ fortunæ ad reliqua:

Reliquis factiosarum urbium, & tota Armorica,

Duce simul Mercurio,

Tum in Regem cedentibus:

Accedentibus in belli societatem,

Elisabethâ Anglâ

Nimium orata tantum non adorata, tandem exorata,

Belgiâq; federati ordinibus;

Communem contra hostem,

Omnibus è proximo formidolosum:

Aliis Germania Principibus ab Ancello requisitis,

Ipsam ad fedus incitamentum,

In excusationem vertentibus,

Sumtum parcis,

Amicis tantum subsidiariis quàm federatis,

Reverentiâ S. Imperii federis invidiam deprecantibus.

LXVI.

Hos iter medios belli astus, magnosq; labores,

Affulget Gallia Medicus,

Medices,

Nomine Alexander, patria Florentinus, dignitate Cardinalis,

Affectu Gallus, officio legatus Pontificis.

Lutetiam missus,

Coràm exigendis Romæ promissis conditionibus,

Componendis simul Regum discordiis:

Exceptus

1597.

65.

1596.

Pax Ver-
viniana
inter eos
dem.

Exceptus

Omni honorum genere, omnibus à regni ordinibus,
Tanquam qui Dei pacem, non ut priores, belli facem,
Regno sit illaturus.

1598.

Pacis conventui indictus

Locus vervini in Veromanduis, dies Ianuarius mensis.
Convenerant loco & die, diu de sedendi ratione non convenerunt,

Vtriusq; regni legati;
Prudentia tandem Medicis compositi,
Hunc in modum :

Se Pontificis legato sub cæli auleo medio in conclavi,
Ejusdem oratore Gonzaga longè infra se suam ad dextram,
Proximè hunc Hispanis, Richardoto, Taxi, Verricheno,
Ad lævam è Gonzaga regione Gallis, Belleureo, Sillerio,
Vno gradu ante Richardotum prioribus,

Sedentibus ;

Dextræ prærogativa ex civilitate Philippicis datâ hospitibus,
Penfatâ

Prioris ad lævam gradus dignitate,
Gallis assignatâ

Iam colloquio in quadrimestre extracto,

Missus à Rege Messius,

Qui negotij rationes Elisabetha explicaret,
Belli sociæ, nunc cavillata,

Quasi minus constantem, Gallorum in federe fidem.

Missi itidem à Regina iis instructi mandatis,

Quibus sibi, Belgij ordinibus, caveri. satis fieri cupiebat ;
Exsolvendis à Rege belli impendiis.

Etiam,

Hispanorum patrocínio, ductu & astu,
Lullini Marchio, Sabandi Legatus,
Interjectis aliis atq; aliis ludificationibus,

*De non restituendo Regi Saluciarum principatu,
Pacis negotio negotium faceſſebat.*

At,

*Faceſſere hinc illas,
Ad pacem legato viſum, beneq. proviſum.*

Sic ſanè,

*Salvis utriusq. Partis juribus,
Clementis VIII. arbitrio intra annum componendis,
Inter utriusq. regni Reges, veluti fratres,*

Pax

*Perpetua, firma, tuta, ſecura, bona,
Ad auferenda, non differenda belli mala,
Sancita eſt.*

Eàdem

*Comprehenſus Sabandus,
Firmata pactionis Cameracensis capita,
Reddita hoc bello utring. erepta,
Diſtincti utriusq. regis regionum limites.*

Sic tandem,

*Philippus II. Chirager. podager,
Manibus, pectore, pedibus,
Malignè ulcerofus, pediculofus, verminofus,
Dyſenteria, hydropiſi, tenefmo, paroxiſmo,
Infeſtatus,*

*Filio Philippo III. arcana monita, adamantem filie,
Clara Eugenia Iſabelle, oculorum ſuorum ſpeculo ac lumini,
Sibi pœnitentiam Hiſpanicam,
Impartitus,*

Simul bellum & vitam finiit, ut iniit,

*Pace filio Veruiniana relicta,
Ætate minori, armorum, negotiorum curis impari,
Contra Regem,*

L

Pruden-

Kal. 7br.
XL. An
regni
LXXII.
ætat;

Prudentissimum, fortissimum, invictissimum.

LXVII.

64.
Artes &
molitio-
nes hosti-
les Phi-
lippi III.
Durante
pace.

*Manente aliquamdiu in speciem concordia,
Querela, suspiciones, emulationes simul utrinque manebant.
Causa non Martis aperti, sed artis operis,
Pacis in ipso durantis federe feda, veteratoria,
Hispanis solita,*

*Toties porta Iani clausa, è recluso toties technarum scrinio,
Promentibus*

*Clandestinos actus, nictus, ictus,
Apertas nunc calumnias, cavillationes, injurias,
Operta iterum offensarum, molitionum, conjurationum,
Intra, extra, contra, Gallie regnum,
In Regem, regia viscera, regios proceres,
Ministros, summos, imos, paludatos, togatos.*

Quoscunque.

Ac primo

Bironus,

*Præcipuum restaurati regni instrumentum,
Bruxellis,*

*Ipsa inter Pacis juramenta,
Primus in Dominum corruptus.*

Mox,

Sabando autore;

*Immensis Hispanorum promissis lætatus, an ludificatus,
Lafinio conjurationis paravio ac proditore,
Proditus ac carnificatus.*

Deinde

*Restitutio Saluciani principatus impedita,
Injecto Pontifici arbitro religionis metu,
Interjecto cause Imperatore Rudolfo,
Cum sacco veterum imperialis feudi iurium.*

Ejusdem

*Ejusdem rei hæcenus litigiosa, desinienda tandem,
 Interea ad Pontificem sequestratio,
 Heinricho probata, improbata Philippo;
 Ipsa simul Pontificis autoritas suspecta, aliequin toties spectata,
 Alegato Sabandi Hispanico etiam irritata,
 Arbitrari planè supersedit.*

*Tunc Sabandus,
 Suo in Galliam adventum cum Rege Salucianam confecturus,
 Hispanici consilio Bironi aversus,
 Ne pacem, ne Burgum & arcem S. Catharina,
 Ne Sebusianos Regi promittat, ne tradat,
 Secus Hispanorum in Sequanos & Belgium itum intercludi:
 Locum, ubi sit, periculum, in quo sit, reditum ad suos, cogitet.
 Sabandum reversum,*

*Pacem inter & bellum nutantem,
 Fontanus, Mediolani prorex, capitalis Gallie pestis,
 Ad bellum, Hispanis gerundum opibus,
 Concitavit, simul & publicavit,
 Hoc bello,*

*Sub specie Saluciani marchionatus repetendi,
 Peti à Rege Gallie
 Mediolanum, regnum Neapolitanum.
 Rex,*

*Belli vulnera volenti Sabando indixit, & afflixit.
 Hispanicis deserto auxiliis & fortuna,
 Affectanti aliena, amittenti propria,
 Pacem ex placito Philippi,
 Summa legati Pontificij cura,
 Condixit,*

*Receptis, loco Saluciani Principatus, Sebusianis,
 Hispano illac permissio transitu.
 Idem Fontanus,*

3.

4.

1600.

3. Id. viti.

4.

- Turbare Regis cum Helvetiis negotia ausus,
 Iis,
 Mediolanensi prohibitis com meatu,
 5. Vi à federe Gallico ad Hispanicum trahendis.
 Prorex Neapolitanus,
 Sunica Philippico oratore autore,
 Brunello ejusdem scriba parario,
 1605. Secreta cum Merargio proditore consilia consuit,
 De tradenda suis in mari Mediterranco copiis Massilia,
 Eadem cum quodam portus in Amorica prefecto,
 De intercipienda in Oceano insula Tristana,
 Eadem Perpiniati Praefectus cum Lugossis fratribus,
 6. De Narbona, & Biteris in Septimania,
 Alibi alius cum alio,
 De Dividoro in Mediomatricibus,
 7. Pro tendis.
 Eadem cum Birono & Bironianis inita,
 De Gallia regno,
 Turbando, aliter ordinando,
 Plures in & minores dividendo regulos,
 De Gallia rege,
 Vel inter venandum, vel aliò intento,
 Intercipienda,
 Sub custodia in Hispaniam mittendo;
 Vel inter S. Catharinae munimentum lustrandum,
 Certo inde directo ictu,
 Sternendo:
 De alio mox Rege constituendo,
 1609. Ad instar Romanorum in Imperio Imperatoris,
 Regnoq; per Pares administrando.
 Nunc
 8. Perduellem Bullionium

*Catholicus Herericum adversus Regem Catholicum,
Fovit, sustinuit, juvit.*

Nunc

*Hostam Villa-regii secretiorum scribam
Exuendam ad fidem, prodenda ad arcana,
Sonticus Sunica emercatus est.*

9.

Nunc

*Consanguineam conjurationis trigam,
Eutragium, Avernum Comitum, Heinricam Balsacam,
Patrem, Fratrem, Sororem,*

10.

1606.

Regis amicam, tantum non speratam,

Adversus Regem concitavit,

Thoma Morgano parario ac proditore,

Taxis orator in Gallia Philippicus;

Regia

Taxator vita, fidei sugillator,

Scida inquisitor & cupitor.

Annixus

Filium Balsaca ex Rege sublatum,

Cum Scida sublatum tollere in Hispania,

Futurum inde Delphino offensionis scopulum,

Eodem post animo,

Gallia profugus cum uxore Condaus,

11.

In tutelam receptus Hispanicam.

1609.

Petulanti libidine,

12.

Comes Rupi potius,

Regius in Hispania Legatus,

Violatus,

Francici mercatores crudeliter habiti,

Carcere, catenis, morte, multati.

Vicissim ab Hispanis sugillata,

Heinrici in sectarios occultus favor, odium in Catholicos;

Objecta
Heinri-
co IV.

L. 3

Adjuti

*Adjuti milite, pecunia, machinis, perduelles Batarvi,
Maaurisci in Hispaniam, ad partes Comites Bergenses,
Sollicitati;*

*Receptus in Gallia Antonius Perezinus,
Profecti Principes, Clivia successores.*

Contrà à Gallis allegata,

*Servata pacis & Gallicana signa amicitia,
Legati Hispani impendiis in regno, regi aliàs non solitis, habiti.
Obsides Hispani, data sub fide, locis nondum redditus, reddituri.
Rex à Sabando bis in Italiam, Mediolanum seditione turbatum,*

Ab Angla ad sociale bellum,

Accitus, nec excitatus,

Indutis potius Hispanos inter & Batavos pactus;

Concessus Hispano militi,

Quiete publicâ suis etiam ante habitâ commodis,

Ex Italia in Flandriam, inde in Italiam,

Liber per Sebastianos itus, redditus.

Toties adpetitus, non ultus,

Perfidiam, injurias, insidias,

Regi, suis hinc inde illatas,

A Rege cœtera famam sui dissimulatas,

Toleratas,

Servanda pacis amore,

Ad vitam usq. suam in extremum deductam,

*Ipsos inter belli apparatus, festos latosq. nuncupanda regine ritus,
Parricidali, Ravulliaci, dirâ conjuratione furriati, cultro expunctam.*

Hispanorum letitiâ, mœstutiâ Gallorum;

Galliâ in arto salutis & exitii con finio relicta!

LXVIII.

Animorum,

De subitâ & funestâ Heinrichi Magni morte

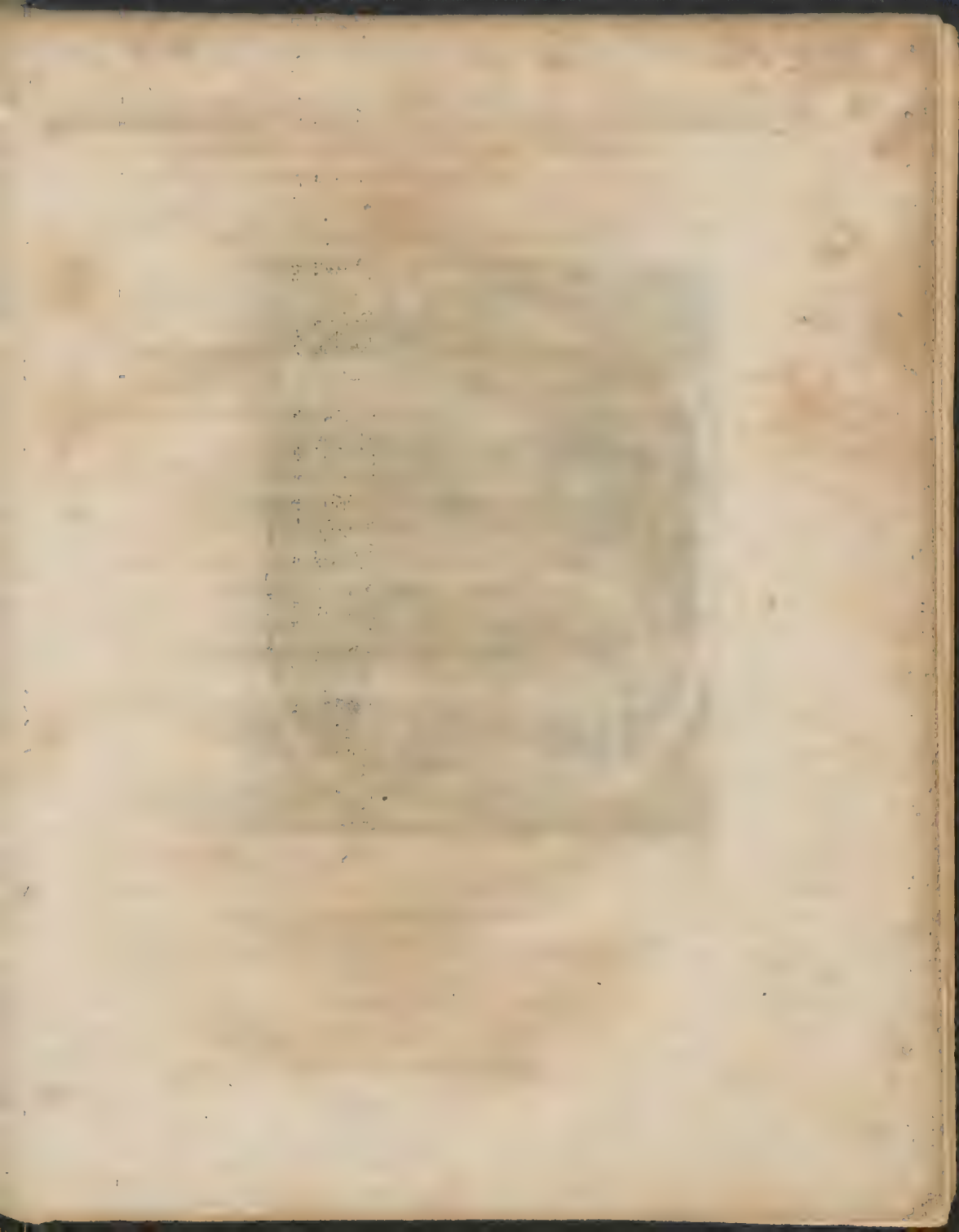
Motus,

1619.

14. May.
Cædes
Heinrici
IV.

68.

Motus a-
nimorum
de morte
Heinrici
IV.

*In Europa varij, præcipui in Gallia, maligni in Hispania,
Quorum fons Fontanus statim scaturiit:*

Obiectandum ratus

Turbanda Regnatricis, & novennis pueri Regis potentia,

Nova condenda,

Condaum Mediolani hospitem, exulem,

Turbulento, virulento oris sui flumine superfusum,

Nec tamen in Galliam effusum;

Gallia recordatione quam vis læsum melius afficiente,

Principem Sagacem,

Hispanorum gratia, tecto hinc latere,

Mox in patriam reducem,

Triumphanti similem.

Philippus III.

Voluit videri, nec fuit, tutor pupilli,

Noluit esse ultor, & fuit illator injuriarum;

Madriditano præcipue ministerio,

Alberii Archiducis

Olim.

Erga Heinricum reverentioris, metuentioris,

Nunc inflatioris, erga ejus successorem,

Binas ausiliteras,

Communi minorum, non majorum Dominorum titulo;

Hoc est,

A Monsieur, non, Monseigneur,

Ludovico XIII. Galliarum Regi,

Inscribere,

Inscriptus & ipse vicissim à Rege,

Vulgari Consanguinei, non regi erga hanc familiam solito,

Honore Fratris vocabulo;

Hoc est,

Mon Cousin, non, mon Frere.

Simul

Simulejus ab adpectu Regis arcitus legatus Borrivillius,

LXIX.

Regina Gallie Regnatricis

Inter initia suis statim regiminis,

Ne contentu famæ, contemni Galliam pateretur,

Vnum principaliter præstandum curavit,

Auxilium federatis ab Heinrico Halle Promissum Principibus,

Brandenburgico, Neoburgico,

Ab excessu Ioannis Guilelmi,

Iuliaci, Clivia Montium Ducis,

Litigiosis ditionum harum successoribus, possessoribus,

Heinrici morte pavidis, irâ Imperatoris pressis,

Sub imperialium iurium, donationum specie,

In earum possessione turbatis.

Missis,

Ex Heinrici apparatu bellico,

Sub Duce Castræo,

Pio, forti, prudenti,

X. peditum, & l. equitum clo.

Et,

Negato per Archiducis plana transitu,

Per aspera montium, opaca saluum,

Invisa & inaccessa in id tempus,

Transmissis,

Divodurum, Mediomatricorum oppidum, versus,

Prope Iuliacum tandem deductis.

Hic Hispani

Castra Regina in odium efferre,

Exercitum Gallicum rumoribus differre,

Tanquam ex hæreticis pro hæreticis contra coactum Catholicos,

Catholico-Helveticum militem à militia avertere,

Injecto Religionis metu.

69.
Auxilium
succello-
ribus Cli-
via mis-
sum à Gal-
lis, ab Hi-
spanis cul-
patum.

1609. M.
M.

Ipse quoq; Iuliaci praefectus,
 Rochembergius, modo Gallicus, nunc, morte Heinrichi, Austriacus,
 Austriaca, non Gallica spectare auxilia,
 Citra spem Castrai, fidem Rochembergij, acta Kesslii:
 Contrà, Castræus,
 Quocumq; poterat modo,
 Favors Catholicorum velificari,
 Inde portas habere apertas conterminarum,
 Trevirorum & Colonienſium cordium & urbium,
 Interea Iuliaco incubare;
 Obsessos premere,
 Nunciam Pontificis orare,
 Extrema expugnationis ostentare,
 Velit, ab expugnantium injuria servet,
 Urbem, cives, sacros ordines, altaria, religionem,
 Suasa Rochembergio deditione.
 At nihil ille ausus,
 Seu studio, seu metu Hispanico.
 Tandem,

Solo Castrai ductu, urbs ad deditionem deducta,
 Religione C. A. R. sacrorum ordinum dignitate, bonis, privilegiis,
 Salvis,

Brandenburgico, Neoburgico,
 Illo Calviniano, hoc Lutherano

Consentientibus,

LXX.

Post

Æquata duos inter Principes ditionum possessio,

Et,

Mixtis utriusque juribus, mandatis,

Discordia quæſita auetaque.

Vnde alia aliis circumspexit auxilia;

M

Batavica

1610.

70.

Regina
 arbitra ab
 Hispanis
 offensa,

*Batavica Brandenburgicus, Catholica Neoburgicus,
Postea ipse Catholicus,
Albertus Archidux Belgij Princeps
Inter partes Pacem.*

Interea

*Batavi Iuliacum, Neoburgici Dusseldorpium,
Occupant;*

Hispani Reginam suspectant,

Hoc in Batavorum ausu

Iam antea testificatorum,

Regina infcia non resumptum iri arma;

Reginam Refugeius Legatus Gallicus,

Factum excusant Batavi;

Iuliacum à se non retentandi animo captum,

Sed praevertendi partium discordiam,

Eo ab alterutrâ fortè in seffo.

Hispani,

Medijs partium, Regina & Anglia Rege,

Iuliacum redintegrandum,

Coercendos volunt non parentes;

Non abnuunt Batavi,

Priorem in statum restituto itidem Dusseldorpio.

Anglus

Iuliacum ad neutrarum deponendum partium Principes,

Hassum, Anhaltinum, Aravoniensem,

Spinola

Vi vult recipiendum, obsidendum.

Batavi

Pracavent obsidium munimento, depositum praedicto,

Ne exercitus retineatur.

Spinola suam exsequuturus sententiam,

Ingruit in agrum Iuliacensium:

Redaſto

Redactō in ordinem Aquisgrano,
 Capta Orsoa; obsessa, dedita, Vesalia,
 Restituenda, restituto à Batavis Iuliaco.
 Hoc rerum successu turbata,
 Gallia, Anglia, Germania:
 Vtriusq; regni Legati, nec aversus Archidux,
 Arma urgent dimittenda.
 Omnium colloquio partium destinatum Sautenium.
 Pacta in hoc ad priora relata;
 Bonorum, non titulorum, dissuasa communio, discordia mater,
 Eorundem suasa divisio, aut per vices possessio.
 Iuliacum, dirutis munimentis, Batavi; Vesaliam, Archidux,
 Vti possident, possideant,
 Restituenda Principibus planè compositis.
 Placuit Neoburgico divisio, per vices possessio Brandenburgico.
 Quae displicuit Archiduci, Hispanis.
 Divisio tandem prevaluit,
 Optione in eum, quem fors obferet, collata.
 His præcipuè aliisq; conditionibus.
 Neutri Principum libero,
 Quemquam permittere locum
 Alterius cuiusdam
 Possessioni, cura, custodia, praesidio, sequestro.
 Absq; alterius consensu.
 Miles hinc inde metatus,
 Hispanicus Vesalia impositus, Iuliaco Batavicus,
 Dimittendus,
 Alius non amplius illis in locis metandus.
 His pactis,
 Comite de Zollern Imperatoris nomine Hispani Guadelafo,
 Multum intercedentibus,
 Omnia in eodem, quo erant, statu relinquenda,

*Concupiscentibus; sciscitentibus,
 Nec nisi summa Archiducis obtestatione,
 Consentientibus quasi,
 Exercitu verò nullatenus dimisso,
 Multa cum Galliarum Regnatricis offensa,
 Precipue Partium arbitra;
 Iam antea ab Hispanicis multum irritata,
 In Causâ dissidentium Aquisgranensium,
 Aregis legatis,
 Hotomanno, Veteri Villio, Selvio,
 A Principum Iuliacensium, Aquisgrani protectorum,
 Mandatariis,
 Summocitum consensu,
 Precipuo Catholicorum in curia & ecclesia commodo,
 Magno Protestantium in utrisq; incommodo,
 Salvo cuiusq; jure,
 Imperatoris, Imperij, Principum vicinorum,
 Compositâ, pactâ, conventâ;
 A legatis Hispano-Flandricis, & Colonienfibus,
 Turbatâ, rescisâ, irritâ redditâ,
 Interjecto imperiali mandato,
 Protestantibus IV. an. rerum in urbe summa permissa,
 Quasi sectariæ, quàm Catholica religionis favori,
 Reipsâ
 Propria ambitioni, dominationi, dissensionum fomiti,
 Velificatis,
 Simul;
 Quicquid hoc in regina & rege autoritatis fuerat,
 Illuc contradictionibus destruendum ratis.*

LXXI.

71.
 Rex Gal-
 liae ab Hi-
 spano Phi-
 lipp. III.

*Hoc hinc ad Rheni ripam offusa Callis contemptio ex Hispanis.
 Nunc illinc in Roncenvallibus, & Alduda montibus, Pyrenes tractibus,
 Gallo*

*Gallo jam Hispani Genero generis præcipuum,
Et Navarrai sibi juris unicum reliquum,*

offensus
in causa
Navar.

Laceſſita

*A ſuperioris Navarra præfectis & ſubjectis,
Incolis præcipuè vallis Rocida,*

(Caroli M. clade, Rolandi ſui cade famoſa,)

Sibi

Spatioſiſſimos in Alduda montibus paſtus,

(Longâ antea, & cujus non extat contraria memoria,

A Baigorriis Gallo-Navarricis fundatos poſſeſſione,)

Depoſcentibus, depaſcentibus;

Exuſtis Baigorriorum tuguriis, horreis, abactis armentis,

Monticolis crudeliter trucidatis.

Rex decennis,

Galliâ, Principibus jam commotis, nutante,

Ex Regina conſilio,

Summa hac ſummi ſui in illa Navarra parte juris turbamenta.

Primò, agrè quidem, diſſimulare,

Mox excuſata audire,

Tandem, ut utring, conventum, adverſum hac providere.

Miſſis,

Qui partium, quàm Regis nomine,

Ne hoc iterum dehoneſtaretur,

Poſſeſſionem, quàm proprietatem,

Nec in ambiguum intempeſtivè implicaretur,

Cernerent.

Inferioribus pariter interdicta Navarræis.

Navarræos contra ſuperiores.

Omni vi ac injuria etiam mutua.

Gallis jam coram, & diu expectantibus.

Hiſpani

Diem ex die prolatabant

M 3

Eludenda:

1611.
27.8br.

*Eludenda multis comperendinationibus liti:
Quam suo deinde arbitrato diffinierunt,
Reiecta Gallorum aequissima sententia,
Laso etiam Regis honore à Scriba Hispanico.*

*Qui,
Nescio quâ ex Politicorum scientia,
Contendebat,
Hispania regem, regis Gallia jam socerum ac patrem,
Rege Gallia, tanquam filio suo, esse superiorem;*

*Quia,
Pater major est filio.*

LXXII.

*Pari contemtionem ac contentione,
Ad Alpes & ad Padum,
Cum Gallis actum.*

*Mortuo Francisco III. Mantua Duce,
Relicta ex Margarita Sabaudica unica filia Maria,
Majori Sabaudus vi quàm jure Montisferratum invaserat;
Vnde bellum,*

*Quod inter eundem & Mantuanum Ferdinandum exortum,
Vtrumq; simul Regem pro Mantuano conciverat,
Acrius Hispanum, segnius Gallum.*

*Mox expunctum,
Hispanica emulatione,
Mendoza in primis Mediolani Proregis.*

*Hic,
Quasi solus ad cohibendum Sabaudum, tuendum Mantuanum potens,
Auxilii non indigus Gallici, amuli impatiens,
Ægrè tolerare
Nivernij, alia quanquam ex causa, ingressum in Italiam,
Ægrius,
Casale ab eodem, ejusq; satellitibus infissum,*

Ægerrimè

72.
1611.
Inter eandem ex
causa
Montis-
ferrati.

1613.
22. April.

Ægerrimè

Vndiq; in Italia conglobari militem Gallicum,

Specie defendenda provincia,

Alpium claustra insidentem;

Neutiquam tolerare

Gallicas in Lombardia copias,

Potius retentare

Gallicas undiq; oris in Italicis naves,

Prætexto,

Nivernium aduersus Hispanum cogere exercitum;

Minari internicionem

Brugicohorti Montisferratum usq; progressæ.

Tandem,

Italie in visis Gallis citius purganda

Dictatoria regis sui autoritate

Iniquam inter partes pacem cauponari

Loca Montisferrati restituta in fide Imperatoris, regisq; sui, deponere,

Principem Mariam, usurpandi Montisferrati materiam

Tutela Regis sui deponere,

Gallia Rege & Regnatrice, Mantua tutrice, Nivernio,

Insciis, inconsultis, multum offensis.

Ipsæ porro Hispanus

Sabauda dicere legem armorum sine conditione ponendorum,

Repetere Comitatum Astensem, Mediolani appendicem,

Subauda multum quiritante,

Hispanum publico diplomate iniquitatis incusante.

LXXIII.

Hic,

Interventu Iulij Savelli, Marchionis Ramballeti,

Pontificis & Gallia Legatorum,

Pactum Astense, Sabaudum inter & Mediolani regulum initum;

Cujus ille vi,

73.
Hispanus
improbat
pactum
Astense,
&c.

Quod

Quod in tali re difficillimum erat,
 Copias Hispanicas è Pedemontio deduxit;
 Hispano actis legatorum obstrepente,
 Mediolani praefectum acerrimè increpante;
 Quasi nimis obsecutum Sanctitati Pontificis,
 Voluntati Gallie Regis,
 Copiis suis in Pedemontium reduci iussis,
 Castigando Sabaudum.
 Sibi obstinarum,
 Nullam subeundi pactiorem,
 Nisi prius, ut par est,
 Sabaudum redierit votum imperata facienda.

Hic iterum legati,
 Qui ad omnia, quae agenda erant, quæta cum industria aderant,
 Has partibus reddiderunt conditiones.
 Sabaudus intramensem arma ponat;
 Controversiam iudicio tradat imperatorio;
 Hispanus pactis stet, Sabaudum nullo pacto ladat,
 Secus à Gallie Rege defensum iri.
 Idem minitantibus Venetorum & Angliae legatis.
 Hoc Hispanus nodo substrictus,
 Cognito præterea,
 Sabaudi vires undiq. augeri, suas ad Aulam imminui,
 Annuit pactis.

Marchione Inoisæ, Mediolani praefecto,
 Suum interim militem non exauctorante,
 Indices auctitante,
 Limites Sabaudicos infensante:
 Sabaudum contra ad pactorum obsequia prompto:
 Hic Pontificis & Gallie legati,
 Cardinalis Ludovisius, & Bethunius,
 Mediolanensem monuere

Pactorum

*Pactorum, dimittendi in primis exercitibus,
 Restituendum occupatorum;
 Sabaudi ipsius iisdem faciendis paratissimi.
 At sua huic praefectura,
 Ut moris est Hispanici,
 Ipsa inter negotia abrogata,
 Suffectus in ejus locum novus in Italia legatus,
 Dom. Petrus Toleranus,
 Pacta omnia revocavit.*

LXXIV.

*Mantua interim Carpetanorum consultatum fuit,
 An expediat pacem cum Sabando pacisci,
 Sub fide Sanctitatis sua,
 Sabandum, ubi metus Hispanicus abcesserit, quietum,
 Filium quoque suum secundo genitum, promissorum obsidem,
 In Hispaniam missurum,
 Firmissime asseverantis.
 Nec expedire visum.
 Nulla in Sabando solida haec tenus fide visa,
 Nimum Gallico, nimum Lesdigverij amico,
 Mediolani, dictionum undique Hispanicarum januae,
 Nimum contermino.
 Utendum potius occasione,
 Gallia à femina regnata,
 Dissidiis internis turbata,
 Minore Regis aetate,
 Nondum suarum, nondum Hispanicarum intelligentis virium.
 Sabaudum,*

*Consulenda Mediolani securitati,
 Aut bello, aut praesidiis onerandum, coarctandum.*

LXXV.

Rex Galliae,

N

74.

*Denum
 consuli-
 tur, an pa-
 ciscendum
 cum Sa-
 baudo.*

75.

*Gallus in-
 stat, Hi-
 spanus oba-
 stat, tan-
 dem coa-
 ctus annu-
 it pactis.*

Cognito

1616.
24. Jul.

Cognito,
 Nec Hispanum flectere ad pacem,
 Nec Mediolanensem ad implendam pactorum fidem,
 Nec pacem publicam, nisi positis armis fore securam,
 Novo Bethunii ministerio.
 Toletanum admonere extremum voluit,
 Ut exercitum dimittat;
 Iam Sabaudum, in quantum debuit, pactis obsecuto.
 Hic demum,
 Ex secreto Madriti consilio,
 Pactum Astense nullo sui Regis consensu acceptum,
 Pleraq; illius nullo suo jussu à Mediolanensi concessa,
 Pleraq; jam à Sabaudum violata,
 Quo regem ipso suum omni fide exsolutum,
 Pronunciat,
 Sabaudum securum esse jubet,
 Sola regis sui libera sponte, nullo pactorum vinculo:
 Exercitum verò à regis suo retineri,
 Servanda regis sui & Austrij dignitati,
 Contra Venetorum & Sabaudi ausa.
 Adeò Hispanus non destitit,
 (Qui Polypi instar, quidquid tetigit, tenet,)
 Pedemontio inhiare & inharere,
 Occupare Vercellas, tentare Astum,
 Viribus Sabaudi & Lesdiguerij prima vice adversus illum invalidis,
 Plurimum altera valescentibus,
 Ducibus Lesdiguerio, Rohanio, Scombergio,
 Quorum virtute,
 Asta ab obsidione liberata,
 Interfectis V. Hispanorum c. 10.
 Coactus tandem Don Petrus Toletanus,
 Implere pactorum religionem,

1617.
7. Octob.

Resti-

Restituere occupata.

LXXVI.

*Circa Bohemia, Hungaria motum, Germaniæ Principum unionem,
Diversa tunc Regum studia,
Ody inter se irritamenta majoris.*

Gallus,

Diu sibi præviso,

*Nisi venienti malo tempestivè occurratur,
Ejus contagium per singulos Europæ status iturum;*

Impensiori nixus curâ,

*Diversos secta & federe; Principes Germaniæ,
Ad justum pacis modum reducendi;*

Friderico Electori Palatino

Ostentatis ex regno malè suscepto periculis,

Ferdinando Imperatori Romano

Prudenter negatus ex regno suo auxiliis,

Sibi,

Omnibus jam in partes distractis,

Sumto neutrius partis, & inter partes pacis arbitrio;

Germaniæ Principibus

Celeberrimam legationem expediri jussu:

In quam delecti, legationis dux Dux Angulemius,

Bethunius, Preausius, adjutores & ministri;

Hi,

Vt Vlmam venère, ubi partium congressus,

Præsentia pericula, pacis bona,

Dulcedinem quietæ rerum cujusq; suarum possessionis,

Preces Regis sui, par in omnes studium,

Partibus allegant.

Qua suadendi autoritate permota,

Consentientibus earum Ducibus,

Bavaro & Onolsbacensi,

1618.
mense Ju-
lio.

76.
1619. 20.
Regum
studia cir-
ca motus
Bohem.

1.
Galli,

1620.

22. Junij

3. Julij.

Causam suam legatorum arbitrio permiserunt,

Isto tandem compositam pacto.

Ne se invicem partes ulla in re, sacrâ aut profanâ, ledant.

Ne contra sacra ac profana pacis decreta mutuas ditiones invadant,

Vllâ sub specie, clamvè, palamvè, obliquè, aut secus.

Transiunt sibi mutuum per sua quisq; loca permittant,

Sed petitum, necessarium, & innoxium.

Electore etiam Palatino, ejusq; hereditariis in Imperio provinciis,

Hoc pacto inclusis, seclusis Bohemicis,

Cunâctis acta approbantibus, orantibus,

Anglo, Bavaro, reliquis Catholicis,

Ipso etiam Imperatore,

Ferè tunc desolato, & intercidente,

Obsequio subjeetorum undiq; pereunte,

Exercitu viribus valde elanguescente;

Solus Ognati Comes, Hispaniarum Regis in Germania legatus,

Obturbabat:

Aufus,

Ab Imp. Vlmensi imputatâ pacto, partâ post ad Pragam victoriâ,

Nullâ dedecoris curâ,

Obloqui;

Invidiosâ malignitate,

Negare,

Gallis eam deberi gratiam, aut gloriam,

Quasi Protestantium rogatu, non jussu Gallia Regis,

Pactio illa facta sit;

Ingratè id ferente Imperatore,

Iam tùm,

Ex meliorum consilio, Gallorum suasu,

Paci etiam cum Bethlem-Gabore promiori;

Ognati nisi Comes,

Qui in aula & consilio Casareo erat prapotens,

Aliter

2.
Hispani.

Aliter censuisset ;

Cujus obviam ire sententia nemo audebat.

Cetera, missi sunt de Regis

Gallorum impatiens, presentium & amulus,

Testatus,

Æquiore se animo laturum,

Hungaria & Bohemia excidium,

Operâ quàm Gallorum,

Autoritatem Ferdinandi redintegratam.

Vnde Galli

In primâ Imperatoris admissione,

Expositis Regis sui desideriis,

Missi ad Consilium :

Inde Imperatoris nomine à Procancellario relatum ;

Imperatorem cum Palatio nunquam pacturum.

Vi firmatæ suam contra illum auctoritatem,

In secundo auditi aditu,

Vultu imperatoris minus bono ;

Obtestati quanquam,

Summam legationis hujus esse Regis Gallie votum,

Motus in Imperio componendi,

Subiectos Imperatoris ad obsequium.

Ad avitum patrimonium Palatinum,

Retrahendi,

Se Vlmâ-Viennam venisse,

1620.

Tanquam quos Imperator honoraturus sit munere,

Verius onere,

Placandorum ac pacandorum tumentium in regnis animorum,

Nunc verò,

Audito frigido Procancellarii responso :

Tacito quasi hinc discedendi iussu,

Eâ se se dejectos :

N 3

Præter-

Præterea,
 Ognati Comitum operâ,
 Operam Regis Christianissimi Christianissimam quotidie sperni,
 Ejusdem nutu
 Nutus, consilia, responsa, decreta,
 Imperatoris, quasi obnoxii,
 Regi, capi, dari, expediri.
 Ejusdem primam in deliberationibus & ultimam vocem esse,
 Esto quiero, esto non quiero;
 Hoc volo, illud nolo.

LXXVII.

77.
 Gallorum
 ministere-
 rium in
 Hunga-
 ria.

Hæc ipsa inter,
 Ipso ab Imperatore,
 Mirari eum convenit,
 Ipsis delegatum fuit ministerium,
 Regio tamen permissu,
 Eundi in Pannoniam inferiorem,
 Rimandi,
 Num Transylvanus, & Hungaria ordines,
 Inclinent ad aliquam pactionem.
 Mox artificio Comitum,
 Gloria Regis rerum arbitri invidentis,
 Vetitum,

Hispani
 contra-
 rium arti-
 ficium.

Ne ullo populum illum, qui obsequium debet pacto,
 Transylvania verò Principem,
 Iam, ut compererant, à Colalto, Imperatoris legato,
 Promissis tentatum largioribus,
 Conditionibus ipsi occuparent iniquioribus;
 Ut sic quoque per deridiculum audirentur.
 Itaque iter hoc recusatum; post susceptum,
 Multa Imperatoris adseveratione,
 Certò suos quoque missuri,

Qui,
 Loco dieq; pacto,
 Cum Transylvano, & Hungaria primoribus,
 De conditionibus agant,
 Modò equioribus contenti, causam suam dissociare velint à federatis;
 Legati Gallia,
 Vt eò venère,
 Benignè à Principe, & Proceribus regni,
 Excepti & auditi sunt;
 Pronis prorsus Regis Gallia sequi consilia,
 Sed caventis,
 Ne,
 Qui ipsius interventu Ferdinandi fidem secuti,
 Periclitentur.
 Hoc cauto,
 De mitiq; suspicionibus,
 Quibus Regem, Hispani generum, partium Imperatoris arguerant,
 Non abnuère congressum, nec quandam in commune pactiorem.
 Hoc ad Imperatorem relato,
 Vt Viennamrediére,
 Ille negare,
 Absq; suorum agnatorum imperij Principum consensu,
 Se posse pacisci;
 Re ipsa speculari instantis ad Pragæ prælii eventum,
 Inde sumturus consilium.
 Illo deinde prospero,
 Friderico Palatino fuso, Bohemia pulso,
 Omnes partibus ejus faventes cæperunt nutare, laborare;
 Transylvanus ipse obstupefactus,
 Duobus ex Hungaria primoribus liberum commeatum,
 Viennam veniendi, & conveniendi, ubi conveniendum,
 Ab Imperatore petiit & obtinuit,

Gallis

Gallis hujus negotii paravis, nesciis :
 Eodem rogatis momento,
 Urgerent Transylvanum,
 Conditiones ut postularet, & reciperet.
 Ipso etiam Preausti, rogante Cesare, in Hungariam reverso,
 Mox eidem succedente Croisillio,
 Tollendis obstaculis;
 Transylvanus in commune volebat indutias,
 Imperator nullas, tanquam sibi inhonoras,
 Refovendis viribus, quam terminandis controversiis
 opportuniore;
 Iamq; Bohemis ultrò,
 Hungaris Gallorum suasu & autoritate,
 Obsequium cum securitate, quam contumaciam pernicie,
 Malentibus,
 Legatus en Hispanicus,
 Et, qui ex eo pendebant, reliqui Imperatoris ministri,
 Locum congressus disputabant;
 Status partium, obtentui sumptus :
 Subjectis convenire, venire Viennam,
 Petere in præteritum veniam, non conventionem.
 Rupto & isto à Gallis repagulo;
 Iamq; indutiis ex composito publicatis,
 Legatisq; ex aula Cesaris Altenburgum versus, locum congressus, digressis ;
 En,
 Contra Transylvanum & Hungaros,
 Emissum imperiali consilio diploma, & ad regni Palatinum missum ;
 Id, tanquam nimis famosum, egre tolerantibus Hungaris,
 Propè novam seditionem, non conciliationem ventum.
 Gallie quoq; legatos, velut ejus conscios,
 Congressus simul auctores, sponsores, fidei publicæ sequestrors,
 Graviter incusantibus, obtestantibus,

Nisi

Nisi honore cuiq. suo reposito,
 Non ultrà habituros congressus,
 Difficile fuit Gallis,
 Secus persuadere pertinaciter persuasis,
 Decretum illud,
 Ipsis, tantæ dignationis viris, aut nesciis, aut summè spretis,
 Non fuisse publicatum.
 Ignarum scilicet Hungaris ingenium ac potentia Comitû,
 Clâm Gallos, quæ fieri vellet, censentis, exsequentis,
 Ne obniterentur impedire;
 Præcipuè verò,
 Omnes circumspicientis occasiones,
 Hinc eos amolienti contemtis & offensos.
 Compositi iteratâ Gallorum curâ Hungari
 Largiri injurias bono voluerunt publico,
 Amplius,
 In regnum religionem Catholicam, Catholicos in sua bona restituere.
 Denuô jurare in obsequium;
 Transylvanus quoq.,
 Imperatori regni titulo cedere,
 Certis tamen conditionibus.
 Sed & horum nihil eff. Etum;
 Detectâ in Transylvanum conjuratione;
 Buquoyum inter & Regni Palatinum capta.
 Legati,
 Cognitis partium animis,
 Novis subinde offensarum acerbitatibus efferatis,
 Nec nisi se sis bello coalituris,
 Rupto colloquio,
 Petito ab Imperatore commeatu,
 Ad Regem rediêre suum,
 Nec quidquam medium in Hungaria agentem,

Rege Hispaniæ bonis ejus conatibus aduerso.

LXXVIII.

78.
Causa mo-
tum in
Bohem.
præcipua
Hispanica
pactio
successio-
ria.

Idem Rex,

Ministerio Ognati Comitiss,

Cum Ferdinando Archiduce, mox Imperatore,

Masculis ejus descendentibus deficientibus,

Fratre Leopoldo, ejusq; filiis,

Et toto utriusq; sexu muliebri,

Exclusis,

Contracta sibi pactis successionis Bohemia & Hungaria,

Præcipua fuit causa simul ac violenta medicina,

Bohemia commota, & moti regno Ferdinandi,

Horrore Hispanicæ dominationis.

Idem Rex,

Eodem instrumento,

Interna, ut semper, exstimulator, & altior discordia,

Catholicos inter & Protestantes Imperii Principes,

Tum verò ut cum maximè.

Idem Rex,

Auspicio Alberti Archiducis generi sui,

Ductu Marchionis Spinola Genuensi,

Exercitum è Belgio Hispanico deductum,

Palatinis intulit inferioribus.

Hic summus ille Dux,

Curantibus Moguntino & Putzio Archiducis legato,

Objecta securitatis spe metus, calamitatis,

Mauritium Hasso-Cassellanum, Ludovicum Hasso-Darmstadianum,

Suas statim in partes traxit.

Mox,

Ex consilio congressus Mulhusiani jam nutantem,

Reliquorum Protestantium unionem dissociavit:

Unionis Caput lethargia an argentangina sopiuit.

1620.
M. Aug:

1620.
21. Mart.
III.

1621.
12. April:

Transi-

*Transitus Rhēni praesidiis munivit ;
 Federatos Gallia Principes ejus ope seclusit,
 Palatinatum omnem, imperiales ibidem civitates,
 Deditione, obsidio, praesidio, tributis,
 Accepit, cepit, firmavit, oneravit.*

Protestantium questus

1620.

*De malis suis gravescentibus, vulgò, Gravaminibus,
 Quae sine cade, & sanguine non levanda visa,
 Hispanico ille terrore in praesens elevavit.*

*Ferdinandi auctoritatem, utramq; electionem, Regis sui successionem,
 Solidavit.*

*Haec fuit Hispani longè alia ac opera Galli,
 (Bavari, Buquoi, Tilli, Verdugonis,*

*Militares eodem in opere opera, opera nunc non sunt nostra :)
 Causa diversitatis est, diversa utriusq; intentio.*

Illius, pro salute, hujus in ruinam Protestantium dimicandi.

Illius, sibi pacis bellig. arbitrium asserendi,

Eminentia Imperiorum caput in equilibrio retinendi ;

*Hujus, discordias publicas in occasionem sua potentiae trahendi,
 Ex moriente aliorum libertate omne in omnes adipiscendi Imperium.*

LXXIX.

*Belli Regem inter utrumq; in Valletelina conciti,
 Nisi absurde repetita ex veteri memoria memorem,
 Auctorum vetustissimus fuit Ludovicus XII. Mediolani potens,
 Valle illa,*

*Germania, Rhaetia, Venetia, Insubria obsepta metis,
 Quondam Mediolano innexa,*

Post Rhaetis,

*Gentibus locorum situ tutissimis, aditu difficillimis,
 Numero frequentibus, feritate trucibus,
 Pignori data, planè subdita,
 Pro non solutis navata illo in bello opera stipendiis.*

79.

1620.

*Causa
 Regum
 interve-
 nientium
 bello
 Rhaetico-
 Valle Te-
 lin.*

*I.
 Causa.*

2.
Causa.

Pacto servata sibi Regibusq; Gallia potestate,

Quibus ipsi velint,

Permittendi Rhatia per angusta transitus.

Alia deinde, qua illius seculi fato accidit, caussa fuit,

Religionis carimoniarumq; ut loquuntur, vetus,

In Rhatia mutatum, in valletelina retentum,

Novo paulatim misto.

Alia inde in speciem adornata,

Valletelina ab illo secta genere vindicanda;

Instinctoribus,

S. Borromeo, Mediolani Archiepisco,

Et Camerino Cardinale,

Præcipuis;

Illo Philippi II. isto Philippi III.

Quantum quisque religionis æmelatu, impendio, ratio-
nibus, poterat,

Ne quid irreligiosi è Valletelina conterminam afflet Italiam,

Tenervè & subtilis Italorum sensus inde sectam trahat,

Quæ postmodò latenter in religionem abeat,

Partesque sanas Italix in ejus assensum rapiat.

Clemente VIII. & Paulo V.

Qua Principibus suadebantur,

Summè laudantibus.

Vera verò ac istis potior,

Vtriusq; Philippi fuit invidia in Gallos,

Ex dicto pacto, ab Heinricho IV. & Ludov. XIII. iterato,

Rhaticarum angustiarum arbitros,

Et ex invidia cupido,

Vallem illam, jure quasi eminenti, recipiendi.

Angusta Alpium Rhaticarum jure simul aptitudinis occupandi.

Concepta antea à Carolo V. aucta à Gonzagua, firmata à Marignano,

Provinciis Italicis & Austriacis per illam vallem iungendis.

Specie

3.
Causa, &
verior.
1602.
1612.

*Specie itaq, defendendi Mediolani,
Consilio Helvetios, Rhatos, Valletelinianos à federe Gallico avertendi,*

Ad Austriacos, priores Dominos, retrahendi

Fedus Philippum II. inter & pagos Helvetiorum Catholicos iectum.

1587.

A Fuentis Comite, Mediolani prorege,

Castellum, libertatis Helvetica & Rhatica veluti frenum,

In confinio excitatum, suo à nomine nominatum.

Reliquis Mediolanensium regulis,

Marchioni Inoyosa, Petro Toletano, & his infestiori Ferie Duci,

Edem cupitum,

Nulla, nisi Religionis, habita ratione.

Fuere & motus, & belli in Rhatia inter Reges Causa,

4.
Causa.

Ipsa Rhatorum federa in factiones scissa,

Plantanam & Hispanicam, Delianam & Venetam.

Pompejo Planta Hispanico,

Conjuratiōis in Rhatia religionem ac libertatem,

Altam, ut vocant, Ligam inter & Hispanum, quinqueq, Helvetiorum pa-

Duabus Ligis insciis,

(gos,

Autore,

Curatore Hispania legato Scaramuccio,

Mediolani regulo suatore,

Securam fore Rhatiam,

Recusatis Gallorum & Venetorum amicitiiis,

Solo Hispano protectore;

Re inhiante ipsa ejus angustiis.

Cavillante verba pacti.

Quibus Gallo, & suis amicis liber per Rhatiam datus est transitus;

Inducenda,

Tanquam Rhatica libertati adversa:

Qua tamò contra ipsum positis,

Quanto pro Italia Principibus, Gallia amicis.

Nec minor offensa ratio fuit,

*Edicto jussus conjuratorum Guefferius, Gallia legatus,
Curiâ Rhatorum excedere.*

*Severâ interdictum subditis pœnâ,
Ne eum, ne quem alium reciperent.*

*Reliquis interim duobus Rhatorum federibus fidis,
Veteres amicos, Gallos & Venetos,
Requirentibus,*

*Summo Ducis Ferie furore,
Hoc ad sui contemptum trahentis.*

5.
Caussa.

*Nec ultima Belli inter Reges caussa,
Vallistelina ad Hispanos defectio,
Prætextu quidem periclitantis religionis Catholica,*

*Tædio potius regiminis Rhatici,
Imò arte magis & impulsu Ducis Ferie facta.*

*Quam ille ultra mortale gaudium accepit,
Vallem militæ, munimentis obsepsit,*

Incolas,

Trucidatis ibi Rhatica fidei omnibus,

Metu ultionis ad se transfugas,

Suam in fidem recepit,

Contra Rhatos, & quoscung, tuiturus.

Hic,

6.
Caussa.

Obscurus quidam, nec bene notus Eques,

Robustellius nominatim dicendus,

Incendiarius motuum insignis;

Insignibus ille Pontificis in Vallistelina erectis,

Hæc inscriptis tessera.

Viva sancta Chiesâ, & la libertà,

Valle simul violentia militum expositâ,

Fidos duorum federum Rhatos summè exasperavit;

Qui etiam soli,

Federato Gallie Rege cunctatore,

*Sua hostium impetum virtute sustinuerunt,
Fregerunt,*

Conjuratōnis capite Planta, in conflictu terræ illiso, mortuo.

Hinc & Gallia Regem quædam fortè pars culpa tenet,

Nimium turbata bello Rhatia.

7.
Causa.

Qui,

Morte parentis, & gemino regnum inter utrumq; matrimonio

Quasi mutatis repente consiliis,

Minori cum cura ab initio visus habere,

Rhetos, pacta, angustias.

Etiam,

Plerisq; id mirantibus,

Nomina tabulis donativorum radenda curavit

Faventium sibi in Rhatia alumnorum,

Inscriptis Plantanis, Hispanicis:

Nisi factione implexus domesticâ,

Multa in præsens simulare, dissimulare,

Religione Pacis Verdiniana,

1619.

Queri de Hispano apud Imp. per Angulemum,

Apud Fargium Hispania in Gallia legatum,

Mittere Bassompetræ ea de re in Hispaniam,

Quàm ferro vallem repetere maluerit;

1621.

Suo ipsius consilio, Italia Principibus, Sabaudis, Venetis,

Aliter consentibus, prædicentibus,

Hispanum, vi nisi intentatâ, Vallem Telinam non restitutum.

Nec restituit.

Bassompetræ, quamvis intentius instantem,

Vario reliquit responso,

Nunc periclitantis religionis,

Quam regis ille sui nomine incolumem spondebat.

Nunc repetendorum belli impendiorum,

Quod rege ille magno indignum ferebat,

Tandem

*Tandem reddenda quidem vallis,
Sed pagis Helvetiorum caventibus,
De promissâ hac amplissima Catholicorum in Valle libertate,
Et de Rhetorum hæreticorum fide.
Iis simul ab ipso Hispano corruptis,
Ne caverent.*

Sic vis pacti Madritiani cecidit.

*Hispano res Vallis Telina ex belli in Gallia eventu ordinaturo,
Ab euntem rogante legatum,
Moneret Regem suum,
Expugnaret, exturbaret regno suo sectarios;
Sic turbatâ scilicet intus Gallia,
Ne ipse Imperatoris in Germania, Bohemia, Hungaria,
Ne Hispani res in Rhetia turbaret.*

Legatus,

Astu Hispani cognito,

Regi consuluit,

Valle nondum restitutâ,

Sectarios in regno non esse laceffendos.

LXXX.

Interea,

Hispanus Vallis Telina usus occasione,

Rhetis plura eripuit,

Viribus unâ junctis cum federato Archiduce Leopoldo,

Qui & ipse,

Obtentu læsi in Rhetia juris sui,

Ex Iesuitarum consilio.

Variis eam affecit casibus,

Locorum incendio, commerciorum interdicto, servitutis iugo,

Hispanus quoq.,

Subactâ Clavanâ,

Longè durioribus;

Mortuus
inter hæc
Philip. III.
pridie Kal.
April.

10.

Hispani &
Archidu-
cis vis &
jus in
Rhetia.
1621.
16. 9br.

*Arma incolis demta, abolita religio Evangelica, intrusa Romana,
Occupata pacto in perpetuum angustia.*

Mox,

*Vitanda in fensorum invidia,
Munimenta Pontificis sequestro posita.
Rege Gallia invito, fidem pacti urgente prioris,
Reverentie vero velificato Pontificis,
Ea permissum lege sequestrum,
Re nisi trimestre intra composita,
Munimenta subruerentur.*

*Viriusq; regni legatis, Sillerio Gallo, Pastranio Hispano,
Roma diversa volentibus,
Durissima Pontifice Gregorio XV.
Pacem si Rhati velint,*

Contra,

Omnia volente

*Pro Valle-Telinianis, pro Religione Catholica,
Ipsas etiam pro Hispano angustias,
Quo fato obvenit,
Successor Urbanus VIII. urbaniora voluit,
Ecclesia utilia & Catholicis, Gallia grata,
Ingrata Hispano, angustis cedendo;
Mutata mox quasi minus providi sententia,
Easdem eidem cessit,*

*Pro belli impendiis, & ad bellum contra hereticos:
Nec Sillerio, salva Regis sui sententia, dissentiente,
Calliditate circumvento Hispanica.*

LXXXI.

Rex,

*Repudiato hoc colludio,
Bethunio Romam misso,
Exsequendis pactis Madritianis pertinaciter institit,*

P

*si.
Rex pacto
priori in-
stat: repe-
tit Rha-
tiam ar-
mis;*

Et

Et obstitit faciendis novis.

Hic

Pontifex prorsus dubius, simul ac prasagus,

Munimentis Hispano cessis, bellis,

Rhatis, religionis periculi,

Valle Telinianis, privati damni,

Nemine sequestri sumptus rependente;

Tandem reputans,

In commune pro meliore esse,

Ea subruere,

Sed suâ, non alterius sponte,

Moram inde facturum negotio.

Cujus intelligens Rex,

Richelio suasore,

Quæ pactis non poterat, repetere armis statuit.

Misso cum mandatis ad Helverios cum sacco adeundos Cauris,

Qui,

Catholicis de sua religionis libertate,

Rhatis de sua in Valle Telina potestate,

Omnibus de sua deniq; securitate,

Servandâ, consequendâ, fruendâ.

Cauto, demonstrato,

Valle Telinâ Rhatorum corpori abruptâ.

Angustis Hispano, ceteris Leopoldo relictis,

Ipsam Rhatia, Helvetia, Germania corpus,

Nec vires stare posse;

Suis his rationibus, additis numariis,

Omnes, Bernenses præcipue & Tigurinos,

In Regis partes traxit.

Tripartito deinde agmine, suo, Sabaudico, Veneto,

Vallem irrumpit,

Angustias occupat,

*Tria Rhatorum federa reconciliat,
Rhatis Vallem Telinam, omnibus libertatem restituit,*

*Hispanis ubiq; expulsis,
Strenua, Harcurtq;, Laudij, Salisij operâ.
Pontifice multum quiritante, indignante,
Munimenta suo posita sequestro attentari,
Religionem temerari.*

*Nec quidquam;
Exacto jam sequestri tempore,
Et ipsa inter arma religioni consulto.
Pontificem questus intra stantem & iras,
Ad diras contra Regem sacras propellere nifus Borgias,
Regem ad profanas contra Caurium Naurus,
Vierq; Hispania legatus, Roma ille, iste Lutetia.*

*Frustrâ
Rege Hispani iniquitate id ad bellum concito,
Caurio, ut gestum est, à Rege jusso.*

*Tandem,
Federatis his oppositi federati alij,
Totius Italia, Hispaniæ Principes,
Rumore, quàm terrore, majori;*

*Quin imò nullo.
Vulgatum quoq; ab Hispanis ad horum invidiam,
Ipsos se inter totam Italiam dissipituros.
Infamatum eorum fedus, velut hæreticum,
Laudatum suum, tanquam Catholicum:
Rhati rumoribus dilati, quasi obturbatores Catholicorum,
Valleteliniani miserandi, magistratui hæretico subditi.*

*Et,
Quæ vulgo pronis auribus accipiuntur,*

*Talia alia.
Et hoc inter Reges pro sociis quisq; suis bellum,*

Primam quasi fuit Pacis Veruiniana dehonestamentum.

LXXXII.

*Geminum fuit illud pro Sabauda Gallicum, Hispanicum pro Genuensibus.
Cujus Gallo alie, alie Sabauda erant causse.*

Illi,

Nisi hoc bello à bello suo intestino auxilium distrahendi Hispanicum,

Provida nimis cura fuit,

Servandarum in Valle Telina portarum.

Absq. occlusa Appennini portâ Genuâ vix tuto servandarum.

Plerumq. effusa illac Hispania

In Germaniam, Rhetiam, Helvetiam, Sabaudiam, Galliam.

Sed & hac una occasione,

Fortuna fortè ferente,

Antiquum regio in illa clientelæ jus,

Priorum incuria Regum hætenus omissum,

Repetendi,

Hispaniam aureis Genuensium commodis exuendi,

Nudandi.

Hic proferebat

Motos à Genuensibus Pedemontii terminos,

Fendum Zuccarella in fessum,

Dehonestatam effigiem.

Idem,

Qui ex Regis Imperio exercitum summo cum Imperio ducebat,

Ducebatur à gloria,

Simul ac ab occasione,

Quam quasi de cælo lapsam reputabat,

Sua vindicandi,

Alieno ferox presidio, sub Gallico latitans clypeo,

Sagittas mittendi in hostem,

Sua in simul ultor injuria.

Cujus initia belli satis sanè prospera fuerunt,

32.

1625.

Inter Lu-
dov. XIII.
& Philip-
pū IV.
Causæ
belli Gal-
licæ.

Causæ
belli Sab-
audicæ.

PHILIPPVS. IV. HISPANIAR^{um}
et Indiarum Rex Catholicus etc:

*Sua, Principis Pedemontii, Lædiguierij, Crequij, fortitudine,
 Properè multis militibus caesis, locis, signis, ducibus captis,
 Properè iterum amissis,
 Exercitu tabe infecto, nec tempestivè resecto;*

Contrà

Moto Germania in Italiam valido milite Austriaco,

Ductu Ducis Ferie.

Alio è Sicilia Genuam advecto,

Duce Sancto Crocio.

Adeò hic est perpetuus ordo Gallicarum in Italia expeditionum;

Neque,

Ut ibi initia belli proveniunt,

Fama est in cetera.

LXXXIII.

Eadem tempestate,

Tempestatis vi naves quædam Hispanica litori Massiliæ appulsa,

A Grysioretentata,

Hispano,

Hoc jam bello, questibusq; Genuensium,

Irritato,

Irritamenta talionis fuerunt,

Ad Gallorum in Hispania mercimonia extent usq;

In vicem Gallus,

Non quidem belli, sed clarigationis edicto,

Commercia Gallos inter & Hispanos sustulit;

Manus injicere jussit cunctis suo in regno puppibus,

Hispanis, Lusitanis, Neapolitanis, Siculis.

Hac inter,

Sabando belli prolatandi avidiori, quàm cautiore,

Fargisius Gallia in Hispania legatus,

Pacem,

P 3

Quam

83.

*Naves re-
tentæ a-
cerbita-
tum inter
Reges
caussa.*

1625.

26.

*Quam Barberinus Pontificis in Gallia legatus non poteras,
Cum primo Hispania ministro, Olivaria Comite,
Regina matris, quàm Regis sui jussu,
Bonam non bene iniit;*

Quâ,

*Nulla Sabaudi, Venetorum, habita ratione,
Rhat's summum vallis Telina, Valli suum religionis Impe-
rium datum,*

Hispano angustis secluso.

*Hanc tanquam improbam Rex rescire jussit,
Sed nec hanc, meliorem quanquam, à Fargisio ritè refeclam,
Rex, qualem voluit, perperam & eam quidem,
Cum Mirabellio Hispania in Gallia oratore pactam,
Fargisio Monsonium misit,
Mox cum Olivaria Comite conclusam, firmatam;*

Quâ

*Federatis iterum omiſſis,
Res Rhetorum & Vennonetum in eum restituta statum,
Quo bellum ante fuerant,
Munimenta Pontifici, sed quamprimum demolienda tradita,
Quibus dein de dirutis,
Bellici ibi apparatus Hispano redditi;
Copiis utriusq, Regis inde deductis.
Grandi Pontificis honore & gaudio,
Summa Sabaudi aegritudine, Venetorum indignatione,
Sug, deq, habitorum,*

*Mox per Bullionium, Castelno vanum lenitorum,
Rationibus, artificijs, desideriis, promissis, titulis,
Regijs, egregijs, gratis, largis, Cyprijs.*

*Ita minus potentiores, potentiores ludificari solent.
Quos pila instar mittunt, remittunt, ut commodum est:
Suam quisque ut homo, ita Rex quoque rem meminit.*

LXXXIV.

*Nostri Reges,**Qui quiescendo commune crimen facere videntur,**Vix in unâ sociorum causâ compositi;**Ex aliâ iterum inter se commissi,**Nivernij Gallus, Gastalij Hispanus,**Pro Mantua jure successorio inter utrosq; consanguineos controverso;**Postquam,**Nullis relictis liberis,**Vincentius II. Mantua & Montisferrati Dux**Mortem turpi vitâ potiore obierat.**Carolus Nivernius,**Gonzaga Friderici II. primi Mantua Ducis, ex Ludovico nepos,**Misso ad Imperatorem Archiepiscopo Mantuano,**Summa reverentia; solito obsequio,**Beneficiariam utriusq; Ducatus petiit possessionem,**Aut;**Interea dum cognitio de jure Gastale Principis tractatur,**Veriusq; sequestrationem.**Quem contra statim Imperator, Hispanus, Sabaudus;**Quos contra unus pro Nivernio Gallus, longè post, Veneti;**Controversia ferro dijudicata:**Quò quemq; alia atq; alia propulit causâ;**Specie juris Imperialis,**Imperatorem Hispanus, Hispanum emulatio, Sabaudum avara spes;**Gallum sibi subiecti jus & vis Nivernij, Venetos metus ex vicinia.**Imperator,**Catholicus à Catholico Nivernio jam aversior,**(Quia Gallus, quia absens beneficium petierat,**Absens se in fidem clientelarem, conferre voluerat)**Sibi asserebat apertum jus injiciendi manus beneficio,**Ejusdem familie Principi Gastale conferendo.*34.
1627.
28.
29.
30.Nivernij
jus.Causa de
vis Impe-
ratoris.*Armis;*

Armis, quàm jure:

*Nassovio, qui utrumq; Ducatum occupet, in Italiam misso,
Submisso post in vicinam Rhetiam Merodio,
Iuris Rheto-Gallici & legati violatore;
Ipso deinde belli terrore Duce Spinola, accito,*

Qui,

*Milite suo obvia in itinere quæq; sacra ac profana depopulato,
Mantua muros usq; successit, suburbium intravit,
Non diu retinuit,*

Tandem,

*Superventu copiarum Altringer I & Gallas I,
Ipsam Mantuam,
Proditione incolarum, quàm deditione,
Acceptam diripuit.*

Hispanus,

*Qui Principem in Italia Gallum ferre nolebat, nec quibat,
Intercedebat,*

*Ne ipsi Imperator Mantuani beneficij possessionem darct
Neg; clientelarem fidem acciperet,
Iam antea,*

*Nondum functo, sed fato vicino Vincentio,
Cum Sabaudis,*

*Curâ Consalvi Cordubensis, Mediolani reguli,
Pactus,*

*Consalvus ut Casale, Montisferrati caput, reliqua Sabaudus,
Montenigrius Mantuam tentaret.*

Et tentarunt:

Vsi quisq; tempore:

*Gallie Rege tum circa Rupellam pendente;
Plurima undiq; ceperunt appida,
Casale quoq; urbem munitissimam, obsidio,
Fame tamen magis, quàm ferro presserunt.*

Sabaudus,

2.
Causa, &
vis Hi-
spani.

3.
Causa &
impetus
Sabaudæ.

Sabaudus,
Reliquis Italia Principibus quietis,
Inquies solus,
Ingenio tumens & studio suo :
Montisferratum, pretium periculi, non periculum, spectans,
Inhians alienis, suorum incuriosus,
Fide erga Regem pessimus, nec erga se consilio bonus.
Impetu erga utrumq; primus;
Exercitus Gallici obex, fames, tabes, nex.
Diu tergiversatus, non diu ludificatus,
Et nequidquam,
Cautior ipso Richelius fraude capit, non capitur.
Totâ ipse Gallici belli mole obrutus;
Tandem perplexus, nutans, tota exutus Sabaudia,
Max & ipsa vita,
Lege quidem communi omnium.

3.
 Causa &
 impetus
 Sabaudi,

Veneti,
Qui illa in vicinia nolebant Austriacum, nec Hispanum,
Sicut Hispani nolebant in Italia Gallum,
Soli tûm nihil contra ausi:
Vicino attoniti periculo;
Tantum respiciebant Gallum, Gallum,
Gallum verò obsidio Rupella incubantem,
Nec nisi tardius huc venturum, subventurum:
Supervenientibus deinde ejus auxiliis & sua junxerunt,
Verùm ab Esrao Gallie legato implorata,
Liberanda valida Mantua.

4.
 Causa &
 auxilia
 Venetorum.

Gallus,
Qui magnum inter hos ipsos virtuti suæ fecit locum,
Solus afflictorum Liberator Principum,
Rupella, Languedocia ad obsequium reductis,
Bis asperrimo hyemis Pedemontium, Italiam profectus

5.
 Causa &
 virtus
 Galli.

Obstantes Sabaudi copias, claustra nixibus operta,
Nihilejus, nihil Pedemontii Principis colloquia & artes.

Neg, partes moratus, aversatus,
Vtrumq; ab iis dehortatus, frustra quanquam,
Tandem perrupit, penetravit, Susam occupavit,
Sabaudum suas iterum in partes quasi reduxit.

Pactose ferè inuita, & infido.

Consalvus;

Hoc, ita ut ferebatur, comperto,
Ne Galli gloriam aduerso Casalis augetet obsidio.

Obsidio Casalis decessit,
Quod vix obsessum in Gallum cecidit;

Tantum non & Mediolanum,
Pinierola cum castello & arce dedita.

Apertis in Pedemontium portis,
Chamberiaco, Momeliano, Anniso, Romyllio,
Vniuersa deniq; Sabaudia occupatis:

Mantua Nivernio restituta,
Immortali Gallie Regis gloria.

Felicissimo Richelii ductu,

Strenua Ducum fortitudine,

Crequii, Scombergii, Auriaci, Thorasii, Fequerii,
Memorantii, Effiati, Forzai, Castillionai, Bassompetrii,

Egregia togatorum opera,

Serventii, Esmerii.

Tandem,

— — — sola futuri

Mazarinus erat belli medius mora, — —

Gallum inter & Sabaudum,

Et

Indutiarum,

Hispanum inter & Gallum,

Regibus

Mazarini
inter par-
tes Medii
dexteris
245

Legibus quanquam dubiis,
 Pacis demig conciliator,
 Imperatorem, Reges inter & Mantuanum,
 Multò melioribus,
 Hispano Casalà & Montisferratò decedente,
 Imperatore Mantuam Carolo Nivernio,
 Proximo Vincentii agnato,
 Iure Imperiali concedente.
 Pace Gallum inter & Sabaudum, Sabaudum & Mantuanum,
 Querasii inita, ab Hispanis impedita, post Mireflorij resecta.

LXXXV.

Hactenus Reges foràs pro sociis, & exteris quasi,
 Nunc discordes intus in Gallie visceribus,
 Pro aule proceribus, pro subditis regni,
 Pro Matre & Fratre,
 Summis regni sustentaculis;
 Sociari quidem arctius inter se vise Francia & Hispania,
 Liberis utring, in matrimonium sociatis;
 Ludovico XIII. & Anna Philippi III. filia,
 Filio ejusdem Philippo IV. & Elisabetha Heinrichi IV. filia.
 Tabulis nuptialibus à Toletano promisso diversis,
 Minus utring, locupletioribus,
 Opulentioribus tamen donativis Parariis utring, datis,
 Captivis libertate, reditu in patriam extorribus concesso;
 At verò,
 Magna inde simul suspicio à Reformatis concepta,
 A Principibus regni presentium pertesis aucta,
 Mox in cœtum, post in bellum contra Regem evalescentibus.
 Hispano flagrantibus clàm faces addente,
 Inde, unde debuerat nasci quies, iniquies nata:
 Quæque apud concordēs vincula charitatis,
 Irritamenta irarum apud infensos erant.

1631.

85.

Connubia
 belli inter
 eosdem
 irritamen-
 ta.

1632.

85.

*Scilicet ea est perpetua Gallorum & Hispanorum conditio,
Inter ut eos,
Adversa ex secundis, secunda ex adversis nascantur.*

LXXXVI.

36.
Causa
turbata
aula &
Regni Hi-
spanus.

*Commune Gallie turbamentum,
Turbo ventorum ab occidente Iberus,
Occulto quoties hinc afflat anelo,*

Aut Rex, aut aula, aut procres, aut subditi turbant;

*Suo quanquam quisq. prætexit,
Enerci secundi, superbi, tandem calamitosi,
Condeus, & partium ceteri;*

1619.

*Ecce siasticorum in Bearnia reſtitutorum ſua in ſacra, bona,
Religionarij, horumq. anteſignani, Rohanius, & Subiſus;
Religionis ſua periculo ex Bearnia præſumpto,
Solis tuta armis, non regionum Ediſtorum fide,
Catholicâ, non ſervandâ Hæreticis.*

*Condeſ furor ſuo carcere, & Enerci fato miſerabili compreſſus.
Religionariorum tempeſtas longius, & atrocius,*

1620.

*Per Piſtaviam, Languedociam, Aquitaniam, Picardiam, Cham-
paniam, Briam,
Intra Galliam detonuit.*

Hiſpano,

*Suis heic præcipue veliſcato rebus,
Regem adverſus religionarios per Baſſompétram,
Religionarios adverſus Regem per Rohanum & Subiſum,
Hos per Clauſerum exſtimulante,
Largis ſtipendiis, belli impendiis, certi pactis,
Bellum in Gallia fovendi, finicendi,
Suo ex conſilio, lubitu, commodo.*

1626.

*Religionis pactiſimarum per hic depoſito,
Non favendis, ſed fovendis in præſens ſectariis.
Iuſto quaſi talionis æquilibrio,*

Gallo

Gallo sectarios Batarvos, se sectarios Gallos juvante,
 Ipsum imò & Regem;
 Per Toletanum ad Rupellæ obsidium,
 Adversus Angliæ auxiliariam classẽ
 Classe missa, at tardè; & parcè instructa, mox reversa;
 Non juvando, à se adjuta, obsidio Rupellæ,
 Sed bello Gallum inter & Anglum acrius conciendo,
 Ipsos & inter Gallos;
 Ne verti queant foràs,
 Vbi ipse vult progredi,
 Versa domi mutua in viscera vires.
 Sed has mira Rex celeritate, felicitate, intrà vertit & extrà,
 Victrices in Gallia, Rhetia, Vulturena Provincia, Sabaudia, Italia,
 Incredibili quoq. Richelins industria,
 Pulsis Rheæ Anglis auxiliariis,
 Domito aggere Oceano,
 Rupellâ,
 Tot olim quoq. Regibus obnixa, quàm obnoxia,
 Ludovico XI. Carolo VIII. Ludovico XII.
 Francisco I. Francisco II. Carolo IX.
 Heinricho III. Heinricho IV. Ludovico XIII.
 Contra Montacutj, Lotharingi, Sabaudi artes,
 Arte, obsidio, ferro, fame pressa,
 Tandem dedita,
 Recepto Monte Albano,
 Factionum ducibus exilio, carcere, venia, dissociatis,
 Reliquias belli religionarij facile superabiles,
 Supplices in prislinum Regis obsequium,
 Summa suscepit clementia;
 Tanta Regis sui gloria ac fama,
 Vno ut omnium ore fuerit nuncupatus, celebratus,
 LVDOVICVS IVSTVS,

PUBLICÆ QUIETIS ASSERTOR, REGNI LIBERATOR.
 BELLII CIVILIS VINDEXT, PIETATIS RESTAURATOR,
 ORBIS ARBITER.

LXXXVII.

Simultatum semina,

Qua postea Hispani, & Lotharingi cultura in motas adoleverunt,

Inter prima aula capita, Regem, Matrem, Fratrem,

Hac fuerunt.

Regina mater, domina impotens, sueta imperare,

Non citra Regis amulationem, nec absq; injuria,

Morari diutius in Imperio voluit,

Quod filio nascendi ordo, & leges regni dederant.

Suo Frater impetu idem ambire visus;

Vt solent principes illo ordine nati,

Ab iis praesertim, qui circa eos sunt, exstimulati.

Reliqui conjurationis aulicae proceres,

Odio praesentis status,

Licentia sueti aulae prioris,

Adductius regnari volebant à Richelio, quàm à Rege.

Illum aula, hunc regno movendum,

Alum trucidandum, hunc lacinia circumdandum Monastica,

Aut

Occupatis regni circumjectis locis melioribus,

Ita coercendum censebant,

Vt ad nutum sit.

Fratrem in quo niterentur, ad hoc requirebant,

Luxui, ac voluptati jam assuefactum,

Factionibus aptum.

Precipuum adeò offendiculum erat Eminens Richelii virtus & fortuna.

A quo tamen

Triga illa regia quantulamcumq; in concordiam juncta,

Et,

87.
 Causæ
 motuum
 in Gallia,
 Regis Ma-
 ter, Frater,
 aulae pro-
 ceres, Hi-
 spanus,
 Lotharin-
 gus.

1630.

31.

Et,

*Antequam cresceret invalida adhuc,
Conjuratio ab ipso capite prodita ac perdita,*

LXXXVIII.

*Alia en à feminis in aula Matris potentibus orta, trica;
Quenam uxor Aureliano deligeretur;
Cœlibi vitæ intonanti, & uxorū dulci nimis obnoxio;
Mater Principem Florentinam, Aurelianus Mantuanam,
Fœmina illa neutram harum forebant,
Suadebant Mantuanam mandandam custodia,
Specie Florentina, eâ, oculis subtractâ, primas habitura,
Imò,*

Desiderio quandam immittendi per adfinitatem ipsis annexam.

Nova hinc turba;

Aurelianus,

*Cui concepti ex Mantuanæ custodia doloris unicum in secessu levamentum,
Profectus in Lotharingiam, perniciosorum officinam consiliorum,
Supervenientium fontem motuam.*

LXXXIX.

Rex,

*Animo utriusq; leniendo,
Neutrius causa palam damnata,
Rogat per literas Fratrem, ut se Gallia, Matrem, ut Mantuanam li-
bertati reddat.*

*Hoc Domina illa malignius interpretata,
Quasi Rex Regina factum obliquè suggillaret,*

*Richelii monito permetteret,
Fratrem Mantuana conjungendum,
Mariliacus quoq;*

*A Rege rogatum Aureliani reditum missus,
Aureliano faces emulationis contra Richelium,
Easdem contra eundem Regina matri indidit.
Aurelianus demum, aucto suo reditu, rediit in Galliam;*

88.

*Causa
Aureliani
secedentis
in Lotha-
ringiam.
1632.*

89.

*Regis stu-
dium ma-
lignè vor-
sum à fe-
minis il-
lis.*

Et

*Et cum Rege in concordiam,
 Richelio jam Alpes transgresso.
 Idem Marillacus Hispano-Gallicus,
 Ingratissimus adversus merita Cardinalis,
 Exsequendi Regis Imperij incuriosus,
 Ducendum in Italiam moratus in Champania militem,
 Quam millenis in Pedemontio Gallis approperata morâ mortes,
 Extorſe ad Casalem satis arctam indutie,
 Tandem cum fratre suo carceris (post & gladii) supplicio subiectus.*

XC.

90.
 1632.
 Reginae
 odium in
 Cardina-
 lem;
 Aureliani
 secessus ad
 Reginae
 partes;
 contra
 eundem.

*Regina Mater,
 Fato suorum Marillacorum, odio Cardinalis Richelii,
 Iam egrescens,
 Atribus prime admissionis sceminis Principibus,
 Hispani clientulis, suis intimis,
 Contiâ, Elbeviâ, Ornanâ,*

Quasi

*Obsidetur, circumdatur, occupatur,
 Ad Cardinalis necem irritatur,
 Autoritati suae, suis liberis, regni munimentis,
 Extremo hoc remedio servandis integris.*

Exin illa,

*Hoc semper firma odii proposita.
 Adversus ipsius Cardinalis satisfactionem,
 Suffreni, conscientiae arbitri, sancta oracula,
 Bannii legati papalia desideria,
 Schombergii validissimas rationes,
 Regis ipsius denique intercessionem, supplicem pro Cardinale veniam.
 Cardinalis ad spectum aversata magis ac magis rogata,
 Obstupefacta,
 Aurelianum, speratum partium suarum precipuum adiutorem,
 Ad Regem reversum, sequius de se apud illum opinatum,*

Cardi-

Cardinali adulatam,

*Ejus intimos, Conicium, Puzlaurentium, Monfigotum,
Summis à Rege donativis, honorum promissis ornatos,*

*Regi jam obnoxios, & ritè obligatos,
Aureliano per eos subindè demerendo;
Molua,*

*Eundem per eosdem trium viros, à Rege ad se retrahere,
Per præcipuum Coniaum,*

*Quem illa sibi obnoxium, noxium Cardinali sperabat,
Prolato,*

*Dilatam hætenus à Pontifice purpuram à Rege ipsi promissam,
Arte Cardinalis, non bullâ Sixti V.*

*Nec defuit ille,
Aurelianium invicem,*

*Modò ad Regem, Cardinalem, Mantuanam versum,
Aversum reddere,*

Effera tiorem in dies,

*Injecta nunc suorum carcere & supplicio deformatum,
Nunc matris mentione, amore, ac metu proprio,*

Custodie Sylvarum Vincennarum.

Vnde postea ille, ut erat in partes flexilis,

Concitando in Cardinalem odio populi,

Palàm ei renunciata domi sua amicitia,

Clàm-Rege,

Statim inde Aureliam, & Matris in partes transgressus:

Summa Matris, suarumq; sectarum letitia,

Maximè Hispanorum,

Pro quibus præcipue iste secessus & motus.

XCI.

Porro Aurelianus,

Sparsò capti vitæ metu,

Aureliâ-Burgundiam, inde Vesontium petiit,

R

91.
Aureliani
secessus in
Burgun-
diam, Re-
ginæ in
Flandriam

Agmine

Agmine Equestrum, & sui satellij totus.

Mater verò Regina,

Toties frustra à tricis ad concordiam vocata,

Provido Regis jussu à stabellis seditionis seposita,

Tàm ab illâ seminarum trigâ, intra domum quæq. suam coercita;

Quàm ab ejusdem farina principibus in custodiam datis,

Bassompetra, Faxeo, Vauterio medico;

Post sociata contra Regem, cum Aurcliano, contraregnum cum extero,

Tanquàm per duellis,

Aulâ per SÇTV M mota, compendium abiit,

Inde latenter, unicâ pedisse quâ comite, ad Flandria fines,

Dehinc Bruxellas regio more.

Sic quidem Mater & Frater regno extorres,

Intus inquietes:

Aurelianus Vesontio causas sui abitus Regi per literas allegat;

Rex publico Divioduni diplomate contrarius:

Lesâ simul majestatis crimine notatis,

Moreto, Elbavio, Bellegardo, Ruannio,

Conieo, Puylaurentio, Morfigato, Chantalupo:

Vt metu coerceantur, quos beneficia non mutavissent:

Curia Parisiorum, ut erat rogata ab Aureliano, intercedente,

Frustrâ;

Nec citra Regis iram, & cum sua autoritatis detrimento.

XCII.

Regina mater Bruxellis in Galliam nomine Infantis Carondeletum misit;

Specie conciliande concordia,

Factionis re ipsâ consiliis cautius regendis.

Vnâ mox ambo vice, quasi ex compacto,

Libello quisq. suo,

Diffamationis, quam accusationis,

Additis causis,

Nimci

927.

1632.

Consilia
Flandrica
contra
Gardin.
& Gal-
liam.

*Nimia potentia, opulentia,
 Injuria in Regem, regnum, populum,
 Contra Cardinalem prolato,
 Curiam Parisiorum rogat, Cardinalem in jus vocet.
 Necquidquam.
 Suis ille meritis, ac patrocinio Regis, tutus,
 Immotus,
 - - ut pelago rupes exposita patenti
 Ventorum furias, undarumque irrita temnens
 Murmura. - - -*

*Mox factiosi,
 In Lotharingia, suo veluti asylo receptati,
 Non ignari,
 Iura minui, ubi gliscit potestas,
 Armisque utendum, ubi legibus agi non potest,
 Censuerunt,
 Exercitu XV. armatorum clo à Lotharingo coacto,
 Velut aliquo flumine torrente,
 Accessione Galli indies populi aucto,
 Totam submergere atq. obruere Galliam.
 Incassum & hoc consilium;
 Cardinalis consilio
 Sueco tùm Imperatoris exercitum premente,
 Copias illas auxilio accitas,
 Lotharingus in Germaniam duxit, ipsum ambitio,
 Apiscendi Summi Austriacum in exercitum Imperij:
 Studio Aureliani in prasens posshabito.
 Mox miserè inde reversus, & animi ager,
 Erigit Aurelianum spem in magnam & malam,
 Contrahendi per Germaniam, Lotharingiam, Belgium, militis.
 Adversus Regem redigendum in ordinem,
 Pessimus turbanda Gallie vicinus,*

1672.

*Obvius faëlisorum receptator,
 Gallie studioforum corruptor,
 Paëtorum facilis assertor & ruptor,
 Matrimonij Aureliani inter & sororem suam cupitor,
 Pfalsburgica ejusdem Pararia,
 Hispanis eadem summo opere operantibus,
 Miscendis Regem inter & Fratrem majoribus dissidiis,
 In Gallia,
 Nullis alioquin casibus superabilis,
 Ruinam:
 XCH.*

93.
 Aurelia-
 nus contra
 II. regni
 Margaritę
 conjunct⁹,
 armatus
 introiit
 Burgun-
 diam.

*Nec cunctatus Aurelianus,
 Tãmpotentibus amoris simul ac odij instinctoribus,
 Matrimonium illud,
 Rege ignaro, contrahere,
 Eodem invita, consummare,
 Flandrico-Hispanicas expedire copias,
 Quis Burgundorum fines ultrò introit.
 Nudatus à tergo suppetiis,
 Consalvi, Lotharingi, Divioduni.
 Illo ad Mosæ trajectum à Batavis disento,
 Isto ad Musonii pontem à regis territo,
 Ad orandam pacem coercito,
 Hoc à perduelle exercitu hostili passo,
 Et adversus eundem eadem auso.
 Idem.
 Expeditis simul pressus cohortibus
 Forcai, Scombergij,
 Hinc Burgundiã totam Galliam pervasit,
 Pervasit, inquam, non invasit,
 Eundem iidem insecuti, vestigiis ejus quasi insistentes,
 In Septimaniam usq;*

Vbi Aurelianum Momorantius, Momorantium Aurelianus,

Vterq; Provincia perduellionem,

Expectabat, excitabat, effovebat,

In Cardinalis exitium;

Ille quoq; presentium, iste Electorum fastidio,

In se ipsum exitiabili.

XCIV.

Commotahis motoribus tota provincia,

Tolosa sola non fuit dolosa;

Cetera omnis ab obsequio Regis ad Fratris partes digressa:

Gressag, propè Narbonam auxilia Hispanica,

Suggressura propius.

Regio Picardie exercitu in Artesiam & Flandriam progressuro.

Hac inter,

Summi omnium viri ordinum, perduelles,

Crimine lese majestatis sedati,

Tales à Rege omnibus expositi.

Præcipue

Perduellionis autor Momorantius,

Acuria Tolosana,

Rege jubente,

Absens.

In jus vocatus, accusatus, damnatus,

Ducatu ejus extincto, corona annexo.

XCIV.

Aureliani verò exercitus,

A Forcao & Scombergio;

Quibus nihil tùm præstare fortuna majus potuit,

Quàm hostium discordiam,

Momorantii, Pnylaurentii, Elbavii,

Hinc ad Privasiam, Bankeriam, illinc ad Tolosam,

Et ad Albyum artus,

94.

Deficit
Langue-
docia: ad-
sunt Hi-
spani ad
Narbo-
nam: per-
duelles
læsæ ma-
jestatis rei
decluatis;
Momo-
rantius
præcipu⁹.

95.

Aureliani
exercitus
casus, ca-
ptus Mo-
morantius
& securi
percussus.

Demum ad Audomari Castellum obuius, caesus;
 Momranti post magna praelia saucius, captus,
 Magnâ Aureliani, Reginae matris, Hispanorum aegritudine,
 Ex Chantalupi consilio vel raptu Combaleta afferendus,
 Culpam,

Quæ ipsis exitiosa esse solet auctoribus,
 Nullo Aurcliani conatu, nullo Magnatum rogatu, nullis amicorum
 desideriis,

Nec suis ipsius humillimis precibus supplicis,
 Supplicio sed expiavit suo.

Quo capite defecto

Ceteri Nobilium,

Vt inconsulto contracti impetu, paulatim dilapsi,
 Civitates in Septimania desertrices,

Archiepiscopo Narbonensi medium agente Regem inter & ipsas,
 Reversa ad obsequium, receptæ in gratiam.

Contumaces Episcopi beneficiis & dignitatibus de moti.

Comiaus, Delandæus, Monfigotus,

Curia Parisiensis,

Præses, Senator, rationum magister,

Refecti corpore, & dehonestati,

Provinciarum, munimentorum præfecti, suspecti, dejecti,

Alphestonus, Chavaniacus,

Duo ex Belgio Hispanico percussores,

Curâ Reginae matris, crudeli Chantalupi Theologiâ,

In Cardinalis necem immissi,

Suis à comitibus proditi,

Damnati Meti,

Alter ad rotam, cruentam vitæ metam,

Alter,

Qui Cardinalem necare conatus in litis veneno literis,

Literam ad longam in furca faciendam.

Ipse Regina myſta Chantalupus,

Sacer ſcleris inſtinctor,

Absens

Ab eâdem Curiâ in jus vocatus, contumacia damnatus,

Virius membratim diſcerpendus.

XCVI.

Aurelianus;

Horum omnium caput,

Ex Puylaurentiano in præſens conſilio,

Bellum pace, pacem obſequio redemit,

*Non qualem ipſe per Chaudebonum, ſed qualem Rex per Æga-
bonum voluit,*

Per Bullionium & Foffeum dedit.

Aureliano minus gratam,

Mox ruptam

Suo in Lotharingiam repetito ſeceſſu,

Prono dehinc in Flandriam tranſitu,

Subſidio utrobique,

Ut erat ipſi ſuis ab intimis inditum,

Periclitantis quaſi in Gallia libertatis ſue, & autoritatis in Europâ;

Nimis apud Regem vilis,

Et invalide paciſcendi ſalutem Momorantio,

Tanto partium Duci;

Utrumque inde majoribus remediis integrum ſervandum,

XCVII.

Eâdem Hiſpanus tempeſtate,

Qui nunquam non eſt in partibus,

Cum Batavis, tunc vocatis rebellibus,

Belli de feriis in præſens agendis ſategit,

Commodius inde iuvando;

Vna ſui parte exercitus;

Aureliano & Lotharingo adverſus Galliam,

96.

Aurelia-
nus pacem
in gratam
ſubit &
rumpit
ſuo in Lo-
tharin-
giam ſe-
ceſſu.

1632.

M. Nov.

97.

1633.

Indutiæ
ab Hiſpa-
no oblata
Batavis,
Aureliani
cauſa.

Alterâ

Altera Imperatori adversus Suecos in Germania.

Verum,

Provida Regis cura, Cardinalis consilio, Charnassæi eloquio,

Batavi ab indutiis aversi,

Magno ipsorum, Gallorum, Germanorum, bono;

XCVIII.

Iam quoq; Lotharingus,

Citra pactam quidem fidem,

Audax Corrumperè

Regias Effiatio in Germaniam missas copias,

Mox à suis ad Imperatoris in Alsatia aquilas transfugas,

A Suecis obtritas;

Tradere,

Alias, quasi exauctoratas, Comiti Solmensi contra Hagenoam,

Cogere

Alias, pro Ajace Italo inferendas Brisaco,

Permittere

Alias sua in provincia conscribendas,

Montecuculo, Bentivoglio, Nassovio,

Pro Suecorum in Alsatia hostilibus.

Ducere deniq;

Suas eò ipsas, palam dictas Imperatorias.

Manifestus Imperatoris amicus, Regis hostis & Calumniator,

Ejus quasi jussu.

Hactenus hostilia contra Suecos ausus,

Vnde paria Sueci contra Lotharingiam, Regis clientelarem,

Rex nisi intercessisset,

Missò ad eos, & ad Lotharingum legato Guroño,

Fluxa fidei Ducem, rer jam perfidum,

A malè captis ènixè averiendum.

Ille,

Quasi ex contemptu,

Adspe-

98.
Lotharingi
aùsa
contra
Galliam.

Adspectum legati diu aversatus,

Post,

Colendi quasi regis studio,

Ficto prorsus animo,

Admisit, audivit, sprexit;

Adversus Regem, legati Dominum,

Coactis exercitu, munito Nanceio.

XCIX.

Rexdemum,

Ob non prestitam, in decennium dilatam fidem,

Ex justitie sententia,

Gnava Navvæ opera,

Jure, non ferro,

Ducem Ducatu Batriensi exiit, se eodem induit,

Recepto simul suam in fidem Cardinale Lotharingia;

Qui Regi rationes de asserenda Fratris fide exposuit.

At quas pro eo, qui toties imposuit?

Solum Nanceium in Regis fide depositum,

Donec ille boni officium Ducis præstet,

Vnica erat ratio, & sola fides;

Nam,

Major est securitas in re, quam in verbis,

Fluxi præsertim Hominis.

Hoc fidei depositum,

Munimentum totius Europæ unicum,

Vi an miraculo obsidij,

Tandem tergi versanter deditum,

Suis quidem legibus;

Suo reddendum tempore, iis expletis.

Ingreditur Rex, excipitur à civium multitudine.

Festivis, quam festinis latitie signis,

A Lotharingæ Duce, Cardinale fratre, sorore Pfalsburgica,

S

Comi-

99.

Lotharingus à Rege castigatur, exutus Barryo; dedito Nanceio.

1633.

6. 7br.

1633.

24. 7br.

Comitate, quàm gaudio, majori,
 Obsequio, quàm voluntario, necessario.
 Dehinc jam antea egressa Bruxellas media per hostium castra
 Margarita, sexum & statum mentita,
 Vno Davisao comite,
 Adumbrata ab Aureliano resumta festivitate,
 Nova onerandi Belgij materia,
 Belgio jam obligati onus mariti,
 Venustissima extorrium appendix.

C.

1002.
 Auxilia
 Hispano-
 Austriaca
 pro Lo-
 tharingo
 contra
 Galliam:
 & in eam
 reditus
 Aureliani.
 1633.

Inter ista,
 Communes Gallie hostes,
 Austriaco Hispani,
 Frustrà obnitente Constantia obsessore Hornio,
 Iunctis ad dictam Constantiam copiis
 Altringerij, & Feriani,
 Alsatiam & Lotharingiam irrumpunt,
 Rebus Lotharingi afflictis sospitandis.
 Verum ambo,
 Magno Regis, Lotharingia possessoris, commodo,
 Hinc à Vinaria Duce Bernhardo,
 Obsessa Ratisbona,
 Isthinc ab Hornio, Palatino Birckenfeldio, Ottone Rbingravio,
 Trajecto ad Argentoratum Rheno,
 Fortiter ex Alsatia statim,
 Retracti, repulsi, Brisaco intrusi,
 Inde Suevia imminentes,
 Agros Wirtenbergicos infestaturi, vastaturi,
 Suecorum fortitudine inhibiti;
 Forcao Lotharingiam, Hannoviam, Borbonio Montisbelgardiam,
 Defensantibus,
 Lotharingo auxiliis desolato omnibus.

Tum

*Regina Matri, & Regis Fratri Aureliano,
Parum spei in Hispani hospitio, plurimum in reditu ad Regem,
Sed vaframento Chantalupi, & similium tardato,
Sua ipsorum commodis antehabentium compendia,
Disspendia in Gallia reformidantium & suspendia.*

*Tandem tamen Aurelianus,
Aeris Flandrici & Hispanici fastus fastidio,
Sponte prorsus sua,
Suam refugus in Galliam,
Præno fratris in Regem obsequio,
Præno Regis in fratrem amore,
Effusi in lacrymas simul & in gaudia.*

CI.

*Eodem temporis tractu,
Orator in Gallia Hispanicus,
Res & preces extorriū tractaturus,
Tracturus ad Regis Clementiam,
Ad belli resurrecturi initium quasi traxit,*

Petit

*Regina Matri priori dignitate
Aureliano matrimonij firmitudine
Lotharingo ademptorum restitutione,
Hispano suorum recuperatione.*

A Rege

*Regina revertenti oblatis honores,
Negatum Fratri matrimonium,
Lotharingie restitutio suspensa
Hispanie sua reddenda, redditū Navarræ.
En Regum ad bellum prousiones!*

Alia Bruxellis meditata,

Inde allata in Galliam, & ad Gallie redditum Aurelianum,

ver.
Hispania
tacita pro-
lusio ad
bellum,

102.
Causæ
Regnum
in bello
Imperiali.

*A*reducibus,
*A*ureliani & Regina matris intimis,
*P*aylaurentio, Fargisio, Gudrao. Mompenserio,
*E*t Abbavilla prefecto simulac proditore,
*A*riè statim coercitis.
*N*e iterum fratrem, frater regnum turbet.

CII.

*N*ullus in orbe Christiano existit motus bellicus,
*C*ujus in partibus non sit Gallus & Hispanus,
*I*n discordante præcipuè Germanorum Imperio;
*S*ed ex diversa planè causa.

*H*ispanus,

*I*am ultra seculum concepta, & acriùs indies rapta,

SPE

*F*acile habendi, subactis Germania Principibus, Imperium in Gallos,
*H*orum abice subverso,
*U*niversam in Europam,
*F*aventibus plerorumq. dissidiis.

*G*allus,

*A*majoribus accepta, & feliciùs indies adhibita,

CVRA

*A*mpliſſimas tuendi Germania Principum clientelas,
*S*ospitandi seipsum, sospitatis suis in Europa fœderatis;
*S*e sospite,

*U*niversum orbem Christianum rectè valiturum,
*O*mnium potentia in æquilibrio subsistente.

*S*ic Franciscus I. asseruit olim,
*C*arolum V. contra & ejus fratrem Ferdinandum I.
*A*fflictos Germania Principes,
*(R*upto contra eos septungenario Suevia federe)
*V*lricum præsertim Wirtembergia Ducem,
*T*er ducatu exutum suo in Ferdinandum translatò,

Annis

<i>Annis XIV. exulem,</i>	1519.
<i>Gallicis pecuniarum copiarumq; reducem suppetiū.</i>	20.
<i>Quarum beneficio pactiq; cum Carolo initū,</i>	22.
<i>Wirtenbergiæ successores,</i>	1530.
<i>Ab an: c13 12 XLVII. ad An. c13 13c XXXIV.,</i>	31.
<i>Pacatā usi fretiq; possessione.</i>	1546.
<i>Francisci filius Henricus II.</i>	
<i>Germaniæ Principes ad Albim casos,</i>	1550.
<i>Saxonem & Hassum captos.</i>	
<i>Ludovicus XIII.</i>	
<i>Ejusdem libertatem & eosdem,</i>	
<i>Pactis post Vlmensibus, parta ad Pragam victoria,</i>	1621.
<i>Ab Austriacis obrutos;</i>	
<i>Austriacis,</i>	
<i>Concitore Picarderio legato,</i>	
<i>Objectos</i>	1626.
<i>Regem Dania, inferioris Germaniæ Magnates,</i>	
<i>Civitates, primò ambiguas, post indubias, Anseaticas,</i>	
<i>Copiis, pecunia, aliisq; juvit auxiliis;</i>	
<i>Majori tamen Rhatie, quàm Germaniæ bono;</i>	1627.
<i>Post,</i>	
<i>Adversa Dani & Saxonum pugna,</i>	
<i>Marchevillanum,</i>	
<i>Bono ejusdem Germaniæ labantis,</i>	
<i>Ad Bavarum & Treverum misit,</i>	
<i>Curandis in Imperio indutiis,</i>	
<i>Sistendis Austriacorum victoriis,</i>	
<i>Electorum pro Rege Rom. suffragiis;</i>	
<i>Spe illius dignitatis Bavaro, Trevero aureis catenis injiciendis,</i>	
<i>Ex usu rerum ac temporis.</i>	
<i>Tandem & Leonium,</i>	1630.
<i>Summa summuum & Nobilium pompa,</i>	

*Ad Imperialia Ratisbona comitia,
Penetrandis Imperatoris ac Principum animis,
Opem inprimis regiam implorantium,*

Quivè,

*Vel occulto metu, vel amore Caesaris,
Vel odio presentium, rerumvè novarum cupidinè,
Bellum & auxilia discernant,*

*Adversus Gustavum Adolphum, Suecia regem,
Modica, ita vocatum, potentia principem,*

Spreto Imperij fastigio,

Cum exercitu trajectum,

In Rugia insulam, inde Stralsundam, dehinc in Pomeraniam,

Pulsis ubiq; Casareanis,

Stettini receptum,

Germaniâ exturbandum, Baltico mari mergendum,

Murem aquaticum.

CIII.

Rex Suecia,

*A suis cognatis, adflictis Germania Principibus,
Palatino, Brandenburgico, Pomerano, Megapolitano,*

Rebusq; aliis publicis,

Auxilio simul ac accitus injuria,

Suis literis,

*Qua ad Transylvania principem ferebantur,
Ab Imp. interceptis, relictis, sequiis relatis, inversis,*

Suis subditis,

*Qui in conterminis mari Baltico civitatibus mercabantur,
Captis, mercimonio nudatis, commercio prohibitis ;*

Suis pactis,

Qua cum Polonorum Rege initurus erat,

Impeditis.

Suis copiis,

Quas

103.
1631.
Causæ
belli Sue-
co-Gal-
lici.

*Quas in Polonica Borussia sub pellibus habebat,
 Hostiliter laceffitis,
 Ab auxilario Caesaris milite, affini Polono quasi debito.
 Suis legatis*

*Qui ad Pacis erant negotia missi,
 Inauditis, rejeſtis, Germaniâ excedere juffis;
 Has contra offensas, vimq, Romanam,
 Quam ipsi Imperator in Comitibus minitatus,
 Ille Heros,
 Quasi solus viribus impar, auxilio vocavit
 Gallie Regem,*

*Communem calamitosorum Principum adiutorem.
 Sociavit Gallum amor rei Germanicæ
 Petiti æquitas, facti gloria:
 Sed sacris Romanis utring, præcautis,
 Sartis, teſtis, intemeratis, ubiq, servandis.
 Intertrimento eorum fortuito,
 Ad armorum culpam quàm ad suam irahendo.
 Cetera,*

Sueco pecuniis, copiis promissis, missis.

CIV.

*Hispania Rex,
 Cui solitum, ut ceteris mortalium pronum,
 Sacra prætexere suis desideriiis,
 Pactum hoc Sueco-Gallicum
 Obtreſtavit.*

*Hæreticum, cum Hæretico, pro Hæreticis, confertum:
 Pervertendis populorum animis, conscientia inligandis;
 Dehonestanda Gallorum gloriæ, potentia coarctande.
 Infami contra idem post protruso Armacani partu;
 Subditis quoq,
 Communi Austriacorum consilio,*

Bavaro,

1041.

104.
 Hispanica
 obtreſta-
 tio illius
 pacti.

Bavaro, Colonienſi, Herbiſipolenſi,

Qui,

*Obtentu malorum, ſibi ſuis ſacris, à Sueco illatorum,
Veletiam ſpe apiſcendi ſuis ſuffragiis Imperij,
Vel deniq; vinculo defendendi Eccleſiam,
Gallicam ſollicitarent fidem,
Partibus à Suecicis diſtrahendam.*

Fruſtrà.

*Nolente Gallo ſacrum ex profano facere bellum;
Nec Sueco Eccleſiam, ſed Imperatorem laceſſente;
Nec iſſis Imperatoris ac Iberi partes deſerentibus.
Vnicum verò malorum peculiarium effugium,
Media reſtabat via inter partes mediis,
Sed implorantibus.*

*Rogatus itaq; Suecia Rex à Rege,
Oratore Marchione Braſæo,
Liceret iſſis neutrarum eſſe partium.
Addit à ratione,*

*Imperatorem,
His validis artubus corpori abruptis,
Facilius iri debellatum.*

*Se verò,
Sacris horum intemeratis, bonis illaſis,
Volentiores habiturum reliquos.
Ad hac Suecus,*

*Cui gnara, Gallo incomperta, acta Ingolſtadiana;
Ab his temporariis
Tempora reſcindiſ peti viribus.
Præſulum vota illorum,
Quibus nimium eſt charus Iberus,
Nunquam obſutura Auſtriacis, nec profutura Suecicis,
Quancq; belli ſorte;*

Calamitosam eos hæcenus propria ex contumacia passos ;

A se ad meliorem invitatos,

Partium desertione, tributog, tolerabili,

Cetera suis uti frui rebus & Imperio iussos.

Non obsecutos.

Instanti verò Rex regio legato,

In honorem federati Gallia Regis,

XV. Dr. annuit indutias,

Tentandi pacturorum fidem.

Scripta sunt à Sueco pacta,

Æqua, Patriæ, Ecclesiæ, Clericis, utilia,

A Bavaro, & reliquis proscripta,

Tanquam ipsorum contraria studiis in Austriacos,

Multum obnitente Charnassæo Regis ad eos legato.

Verum

Charior ipsis Imperatoris, quàm Ecclesiæ salus ;

Et una vox, unum votum,

Ruant sacra ac profana, stet, valeat Imperator.

Solus, Trevir,

Sueco jam ad portas, Hispano ad Confluentes,

Necessitate, quàm integrâ voluntate,

Præsenti veluti deprensus naufragio,

In tabula neutrius partis, in fide Gallia Regis,

Quasi servari voluit,

Hermensteinio in Regis custodiam deposito ;

Seposito Treviris ipso

A suâ Clerica potestatis consortione,

Recepto contra Comite Isenburgico,

Præsidioq, ibidem ac Confluentibus imposito:

Mox inde, & ubicunq, erant nidulati Hispani,

Virtute

Hornij, Esdrai, Sanchaumontij, Susani,

T.

Ejectis

105.
Imperato-
ris de Sue-
co & Gal-
lo querela.

*Ejectis,
Restituto in sua Tre viro.*

CV.

Imperator Ferdinandus II.

*Successu rerum apud Tre veros Gallo-Suecicarum trepidus,
Cardinalem Pasmannum ire Romam,
Pontificemq. obtundere jussit,
Longa calamitatum inexplicabilium & inexpiablem serie,
Germaniæ Ecclesiam inundante, pessumdante,
Demonstrare coram,
Ut est,*

*Suecum alterum Attilam, tandem Romæ incubiturum,
Cruciata nisi acies quàm maturrimè obsistat.*

Increpare,

*Nunc ut cum maximè,
Gallum Gothicum socium, Ecclesiæ perniciabilem,
Dissociandum, atterendum.*

Succenturiatos quoq. subdidit,

Savellium & Borgia,

Hispaniæ clientes,

Qui,

*In publico Cardinalium consessu,
Ipsius patientiam & segnitiam Pontificis juxta insultarent,
Veluti deferentis*

Munia publica, Ecclesiam, Austriacos.

Pontifex,

*Cui res Germano-Gallo-Suecicæ non ignara,
Ignaros eorundem Cardinales reddidit gnarures,
Bellum Germanicum profanum, non sacrum dictitans,
Ejusdem, malorumq. autorem Imperatorem,
Usurpatis aliorum Principum juribus;
Contra,*

Viribus

Viribus suis in Suecos vertendis in Italiam versis,
 in Mantuæ perniciem, S. sedis terrorem;
 Vnde sua Italia bona, fortunas, in Caesaris tributum,
 S. Sedes aurum omne pro sua tutela egeffit;
 In præsens tamen visum est,
 Hispanorum calumnias venia,
 Imperatorem certa in bellum pecunia,
 Gladem turbate in Germania Ecclesia,
 Indictis Roma supplicationibus,
 Expiare.

Legatis Austriaco Hispanis parum ista habentibus,
 Longè plura sperantibus,
 Præcipuè

Fulmina, diras, censuras in Gallum,
 Regnum manibus exponendum prædatoriis.

CVI.

Rex Gallie,

Nec Hispani contumeliis, nec falsis Imperatoris criminationibus,

Nec præmaturo Gustavi Adolphi exitu,

Nec partium inde nutantium labefactata fide,

A studio libertatis Germanicæ aversus,

Conversus ad Sueciæ hæredem Christinam Reginam,

Oxenstirnum, ceteros Lipsiani federis Principes,

Illud ipsum,

Misso suo ad conventum Heilbronna legato Fequerio,

Coram singulis pariter ac universis,

Redintegravit.

Animis omnium adversus præsentia firmatis,

Auxiliis in præteritum memoratis, in futurum promissis,

Obtestatus,

Summam Reipublicæ verti,

In concordia omnium studio, arto, immoto;

*Suum cuiusq; commodum,
In communi omnium pace, unico mali remedio,
Pacem in commune, aut nullam, aut minus utilem ac honestam,
Nisi libertate Germania, suisq; cuiq; Principi restituitis;
Libertatem non sperandam,
Viribus nisi artissimè junctis,
Nullo Austriaco-Hispanorum impetu perrumpendis.*

CVII.

*Pactum denuò fedus regnum inter utrumq;
De tuendâ communi sociorum causâ,
Marisq; Baltici & Oceani securitate,
De pace Imperio reddendâ,
Redditis cuiq; suis.*

*Dandis à Rege singulis in annos,
Millies mille lb,*

*Gerundo sustentandog; in Germania bello,
Cogendis à Regina ac federatis passim per provincias,
XXX. peditum, VI. equitum clo perpetuis.*

*Concedendo libero Religionis Catholicae exercitio,
Locis in occupatis,*

*Concessa simul Bavaro, aliisq; ejus scdâ libertate
Concedendi vel in pacta, vel in partes neutras,
Si qui velint.*

*Omnibus ex omnium federatorum sententia agendis,
Federe, non nisi pace in Germania sancita, solvendo,
Non ritè secuta pacis executione,
Repetendo.*

*Federatis regnis accedebant Protestantium Principum opera,
Ejusdem belli appendices,
Eousq; pollicita,
Donec
Germania in libertatem,*

Leges

107.
1633.
Causa
belli con-
tinuati
novum
fedus.

1633.

*Leges Imperij veterem in vigorem,
Principes ac Status statum in priorem,
Sint restituti;*

Succia regno belli impendia,

Omnibus pax secura,

Reddita.

Omnia hæc frustra præparaissent,

Nisi, qui illa regeret, fuisset.

Ex in consensu summo summa rerum permissa

Oxenstirnio

Ministeriis virorum fortissimorum ac prudentissimorum

Circundato.

CVIII.

Verum,

Optimè constituta, pessimè cadebant;

Vel,

Quia Mars est communis;

Vel,

Quia consultando consumebantur tempora agendi,

Inutili Francofurti contatione;

Vel,

(Ad ipsum referri verius sit)

Quia Vinariensis audentior, quàm prudentior,

Omne aspernatus consilium,

Nimium ausus, minimum providit,

Præcipiti impetu,

Rem perdidit omnem,

Malâ ad Nordlingam pugna:

Post quam,

Omnia prona victori, eadem ad versa victo.

Prima sub iclum data Wirtembergia,

Cui etiamnum inolet,

T 3

Ejus

108,

1634.

Causæ
malorum
in Germ.

Ejus maximè creditores innumeri, queruli;
 Tota à Rege Rom. in seſſa; IV. penè AN. p.ſſeſſa, preſſa.
 Ducc apud Treboccos extorri, precario poſt vix in ſemiſſem reduce.
 Plurima cis & ultra Rhenum recepta urbes,
 Ipſiq, Treveri,
 Archiepiſcopo Electore, Gallia cliente,
 Cujus vix vita, non libertas, auro redempta, &
 Capto Gandavum abducto,
 Proſpero Ducum ſucceſſu
 Gallasii, Hatisfeldii, Lambol, Meternechii, Embdani Comitii,
 Improſpero
 Turenii, Fequerii, Vinarienſis.
 Quorum iſte cum male pugne reliquiis ad Rhenum,
 Ad Albim Bannerius,
 Labantes res ſuſtentare conati,
 Sed nec limes Gallie tutus,
 Gallasio per Alſatiam in Burgundiam rapinis graſſante,
 At magna LXXX. ſuorum c. Io ruina,
 Quorum reliquie in Sueviam agrè regreſſe
 Famelica, macilenta, exanimata.
 Irrumpentibus in ipſam quoq, Galliam X. Polonorum. c. Io.
 Caſaris auxiliariorum;
 Sed Forcai fortitudine,
 Multis inde non erumpentibus, vili quanquam tumultu teſtis.
 Multum querente Polono de Caſare, Caſare de Gallasio,
 Gallo de Rege Rom. quaſi contra Il. Imperii electo,
 Cumula verat mala
 Pax Pragenſis Panegyris malorum,
 Bello pejor peſſimo,
 Tota in Victoris libidine,
 Quà federati Germania Principes diſtracti,
 Retracti ad Caſaris fidem.

1635.

1636.

CIX.

Hic Gallia Rex,

*Qui quidem post cladem Nordlingensem,
Quâ Sueco-Germani de sua dubitabant Germania,*

Rictis adfuerat, parùm profuerat,

*Ipso etiam suppetiarum pretio, munimento Eudæco,
Imperita belli perditio Arnoldi Galli incuria,
In cura Smidbergi antea securiori.*

Nunc,

Cæsare Rubiconem, ut ajunt, transgresso, rem factam habente.

Lignitem infensante

Lotharingo in vicinia turbante,

Necessitudine quasi coactus ad bellum,

Aut ferendum, aut inferendum,

Minimè pro se securior, nunquam pro nobis sollicitior,

Statuit

Majori vi adesse,

Suecos animare, armare Vinariensem,

Colligere disiectos,

Federatos in spem, Germaniam in libertatem,

Omnes in pristinum pacis statum,

Erigere, asserere, reducere.

Statim indicta, exacta, soluta, tributa,

Habiti dilectus,

Supplendis Vinaria Ducis copiis,

Qui tot contra hostes,

Austriacos, Bavaros, Lotharingos,

Diversis ad Lauffenburgum, Rheinfeldiam, Neoburgum praelis,

Tot prospere & supra fidem profligatis,

Tot captis Ducibus, summis, imis; tribunis, legatis, vexillis, urbibus,

Casis tot militibus,

Ipse ubique Imperator, dux, miles,

Hostibus

Hostibus insignis, conspicuus suis,
Pugnae famam prioris postcriori ipsâ longè supergressus,

Mox,

Citra Austriacorum spem, non sine Helvetiorum ope, operâ Erluchi,
Brisaco naturâ & arte munito,

Quidam veluti Gigas Olympo,

Circumcisis forâs ferrô, intù fame confectis hostibus,

Accepto,

(Reinacheri deditione, deditionis extrema passi,

Ne famam everteret, cum famem averteret,)

OMNEM RESTITUIT REM,

Gallo potissimum,

Vltimam SIBI gloriam,

Non diu post vita concedenti,

Proximo in victoria loco, veluti honoro belli lecto.

Gallo postea,

Qui, aurâ suspensâ hederâ, Vinariensium sibi vinum fidemq.,

Fecerat vendibilem,

(Carolo Ludovico Palatino,

Eorundem sibi favorem novis factis nominibus emercaturo,

Expuncto, Sylvis Vincennarum impacto,)

Eodem victoria loco, imposito Brisgavia jugo,

In jugum uso,

Brisgavia, Sungavia, Alsatia, totius Rheni tractus,

Omniumq. cis & ultra Urbium,

(Solo non summisso Francodatio, semper Hispanico,

Gallorum armis, & meæ tûm libertati corporis adverso)

Prima Gebriani, contra Lamboium, Anguini deinde & Turanij

contra Bavarum,

Gemina Ducum fortitudine,

Vna Gallo-Vinariensium copiarum opera;

Gallo-Suecis

1639.

1644.

Longe-

Longevillano, Bannerio, Torstenfonio,
 Vrangelio, Königsmarkio, Wittenbergio,
 Per Holsatiam, Misniam, Silesiam Bohemiam
 Mox iterum junctis Gallo-Sueco Hasso-Vinariensibus,
 Per Wetteraviam, Franconiam, Sueviam, Bavariam,
 Victoribus,
 Tandem,

1640.

1645.

46.

47.

Bavaro tergiversante, Hispano obturbante,
 Armatis Pacis hodierna Parariis,
 Ex fide pacti, sine belli, voto populi.

1648.

CX.

IIO.

1635.

M. Mai.

Causæ

belli Hi-

spano in-

dicti.

Reverentia Pacis Verviniana,
 Quæ,
 Ex quo inter Reges est inita,
 Varia hæcenus & honora specie
 Legationum, tractatum, federum, connubiorum,
 Quasi culta,

Occulta quanquam genti insita utrig. emulatione,
 Offensis operis, apertis pro sociis bellis,

Demum
 Anno cdo lxx XXXV. M. Ma.

Regni Regibus utriusq.

Rupia,

Rupia,
 Bello per Fecialem ad Flandria fines indicto,
 Interdicto Oratorum, mercatorum commercio.
 Cujus causa erant gravissima injurie,
 Per latera
 Rhatia, Alsatia, Lotharingia,
 Artesia, Hannonia, Provinciae Narbonensis,
 Haecenus Gallis
 Ferociter illata, segniter lata, nunc armis ulciscenda,
 Coercenda simul spes Hispani,
 Gallia, & universa Europa inhiantis Imperio,
 Nec non
 Asserendi clientes, & horum praecipuus Trevir.
 Castigandi etiam post beneficia contumaces:
 Repetenda denique, inique erepta & retenta.
 Valida quoque, ad hoc bellum erant preces Batavorum.
 Alpes Rhaticas,
 Prima injuriarum claustra,
 Per qua Hispani Gallos, Suecos, Germanos lacefferant usque,
 Clausae Robanius Helvetiorum manu,
 Exacto Fernamuntio,
 Munimentis ad Steigam, & in valle Eugaddinâ excitatis,
 Subruptâ Fuentei munimenti turri,
 Aliâ è regione oppositâ.
 Alsatiam, Lotharingiam, Burgundiam,
 Altera contumeliarum ostia,
 Male condidit Condaus,
 Ab obsidio Dola dolone Lotharingi & Lamboi excussus,
 Melius Vinariensis, & Valetianus,
 Tabernis Alsaticis recuperatis,
 Stratis Piccolomini in Burgundia cohortibus,
 Croatis, Vngaris, Polonis.

Gallis contra in Champania profligatis

A

Coloredo, Isolano, Isenburgico, Lotharingo.

Artesiam & Flandriam,

Tertios laceffentium agros,

Chenius, Castilliona:z, Spinaus,

Infensant,

Ipsam verò Galliam Galli,

Santones, Augulemii, Lemovices,

Ex tributorum continuatione rebellionis caussa.

Provinciam Viennensem II.

Quartum hostium accessum,

Sustinuit hilariter Halerinus;

Qui suis cum provincialibus,

Hispanis vallo Leucata obsidentibus,

Vallum obsedit, & insedit.

Vtrumq; quæq; mare operum navibus,

Mobilibus mortis, hic nobilibus victoriæ, domiciliis,

Ex quibus Hircurtius Heros,

Cujus virtuti & fortune nihil erat invium,

Insulas Honorati, Margaritæ, inaccessas,

Vi Incessit & accessit;

Secus & sequius in Cantabria Condeus Fuentarabiam,

Dives & parvus opum

Militabat malè, qui Parcum habebat commilitonem,

Stuporem ducem, optimum imprudentiæ comitem.

Quas ipse in terrestri perdidit opes,

Victor Gallus reperit in navali ad Genuam pralio:

Rhetia, Vercelle, Pomara abière ad Hispanos,

Vbi Rohanius, Crequiùs, abière ad plures.

Surgit interea Hesdinum, & caput inter lilia condit,

Cum cadit ad Thionis villam Fequerius sauciùs,

V 2

Dux,

3.

4.
1637.

1638.

1639.

Dux, quàm Imperator, melior :

*Qui capere voluit oppidulum, hunc capit oppidulum,
Efflat intus animam, diffolat foràs Piccolaminus ejus copiam.
Salsa salsorem reddidit in agro Russiliano Condaum,
Biscaja Burdigalensem admirabiliorem.
Atrebatum captum mures felum victores.*

CXI.

Accclerarat,

(Quamquam non annis vivunt Principes, sed factis :)

Natura culpa Mantuano & Sabauda mortem,

Mors ista Regibus novam belli causam,

Defendenda pupillorum provincia,

Ambobus eandem specie, jure & facto diversam.

Hispanus neutrius, utriusq. Gallus honoratus supremis tabulis :

Iste Sabaudi pupilli provinciam defendit,

Ille capit caput, & quadam provinciae membra,

Aut proditioe rebus studentium novis.

Aut operâ praeceptorum fratrum, judicio fratris ultimo,

Thomae Principis, & Mauritij Cardinalis Sabaudiae,

Comitis vè Leganesii succenturiati.

Princeps Hispani, Cardinalis Pontificis cliens,

Hostilia ausi,

Ille Pedemontium exercitu, iste vitam regnatricis veneno tentare,

Amba eandem validè premere,

Vt ipsis partem tutela,

Illa Gallum fratrem,

Vt sibi clientelarem opem,

Gallus ipsam,

Vt sibi liberos & quadam munimenta concedat :

Quis sine invalida adversus hostes clientela.

Multum hîc sudatum est,

Cardinali Valettano, Chavinio, Emerio.

IX.
Causæ
novi belli
in Sabau-
dia inter
eosdem
Reges.

Tergi-

Te givertatur illa ac periclitatur periclitante inclusa Turino.

Tandem Comes Harcourtius,

Ad quem constituendum Imperatorem militarem,

Virtus & fortuna contendisse videntur,

Adfuit liberator Casile, liberator Turini,

Hispanis cis pulsis,

Turanii, Plessis Pralini, Mothani, Fortitudine.

CXII.

Hispanus semper ambidexter,

Nunc viribus, nunc artibus fatigat Galliam;

Semper industrius,

Nova bello semina ministrare,

Nunc Sueffanum & Bullionium,

Illum Condei amulum, & procul negotiis habitum,

Hunc presentium pertasum, meliorum avidum;

Hi Aurelianum,

Aurelianus copias contra Parisios Hispano-Austriacas;

Sed hæc ipsa in herba disiecta,

Sueffanus ferocior, quàm felicior Princeps,

Primo statim in pralio, ubi occidit, occidit,

Virtute Castillionæ Galli vincentis Gallum,

Hactenus victoris, cetera victi.

Superante desertoris perfidia Lotharingi,

Fiduciam Galli, & strenuam Degenfeldt aciem

Aurelianus, prodito Nobilium numero, secessit in Sabaudiam.

Bullionius ad Regis gratiam,

Cui & Nobilibus placuit ignoscere,

CXIII.

Nova belli accessio, Lusitanorum, Cataloniorum, & Monaconij secessio,

A fluctibus Hispaniæ ad portum Gallia.

Causa secessionis

Monaconiana, fuit ereptum Principi illud in Principatu

beatissimum,

Quod

1125

1641.

Semina
belli in
Gallia Hi-
spanica.

1641.

113.

Defectio-
nes belli
causæ.

Quod nihil cogitur;

Cataloniana, onerum & Teloniarum injuria;

Lusitaniana, regnata Hispanicè Lusitania

Nunc suo regenda Rege, Bragantia modò Duce,

Aliero illo ope Gallicâ inhibito:

Quia geminum folium unum non capit solum.

Fuit hoc Gallia gloriosum, Hispania periculosum,

Antè & retro & illinc redundare Gallicis clientelis telis.

Missis Lusitania XX. triremib. CC. Equitib. VI. peditum c1:

*Catalonia IX. pedit. III. Equit. c1: Monaconis munimento 10
praesidiariis.*

Gravius longè,

Perpinianum, ipsam Hispania clavem,

Tradere

Regi praesenti, & Hercule majori,

Herculis columnam,

Cui inscriptum, plus ultra,

Expediâ Scombergi, Meilleriei, Mothani manu,

Et

Ægro aliero Cardinalis brachio;

Alterò totam commoventis Hispaniam omnia moventem,

Sylvam navium, solitudinem Hominum:

Vt, quid posset, & quod parum posset, ostenderet.

Evacuât Classis Hispani,

Quia ventus & aer erat:

Enituit illa Bresci ad Barcellonam,

Quia virtus & robur erat.

Afflavît tamen Gallicam illa Hispanica aulam,

Aula Spiritu languescente;

Præcipua aula ornamenta ac delicias,

Aurelianum, Santmarcum, Bullonium, Thuanum,

Milite, auro, Hispanico conductos, & seductos,

Vertis

LOUIS XIV. PAR LA GRACE
De Dieu Roy de France et de Na
uarre etc.

pag.
159

*Vertit in aule turbamenta magna contra Galliam consilia,
 Regionum gestorum insectationes, Cardinalis invidiam;
 Sed simul ferè evertit.*

Quippè,

*Sagacior, languidior quamquam, & jam procul aulâ,
 Cardinalis protraxit abditos,*

*Aurelianum implorati ad gratiam Regis,
 Ad supplicium capitis*

Caput conjurationis Santmarcum,

Et infausæ amicitie reum Thuanum,

Quàm Regi, quàm sibi, amico amiciores:

In carcerem denig,

Bullionium, crimen Sedanò lucentem, ne crimen lueret.

Fati verò lex ineluctabilis,

Tandem

Ultimam ad quietem

Inquietes,

Reginam Matrem, ac Cardinalem Richelium;

Illam extorrem, hunc extortum:

Cetera,

Fluxa & fluctuantis aule miraculum constantissimum,

Gallia ornamentum, Hispania tormentum,

Crucem vulgo publicam.

Nec diu post,

Ministri secutus fatum Dominus, ministerij Mazarinus,

Ille,

Quasi sine eo qui regere non potuit, vivere noluit,

REX LYDOVICVS IVSTVS;

Iste,

Quasi solus ex ejus arte regere nossset,

Ferè alter, & quem ipse formasset,

Tanto oneri parem, ad versis firmum,

Fulium

114.
1641.
Bavarica
Prædictio
belli Gal-
lici.

Iulium Mazarinum.

CXIV.

Mortes tantorum causa majoris belli visa,

Bavaro quasi prævisa,

Gallia,

Aliam mox rerum formam inditura

Futura exitiabiles,

Lacerand. ab exteris, quæ exteros laceravit.

Nec planè vanus Bavarus, nec planè verus aruspex.

Bellum externum,

Quod defecto uno Gallie capite, Gallie prædixerat,

Non Gallia, sed Bavaria, illa tamen internum,

Experta est,

Penè quoq. diversum rerum ordinem.

Principibus aliis revocatis, aliis ablegatis,

Condao, Longevillano, Elbevio, Beaufortio, Bullio, Handincurtio,

Neglectim habitis, captis, exspoliatis, commotis.

Populo,

Belli prolatione, tributis, oncribus, efferrato, seditioso.

Curiâ Lutetiæ,

Injuriis Mazarini laceratâ, decretis lacerante eundem;

Arma ipsi, ipso illi intentante:

Plebe in urbe, in se ipsam contumeliosâ, licentiùs agente;

Probrosa adversus Reginam & Cardinalem carmina facit ante,

In Compitis, triviis, conviviis vulgante:

Summo regis indecoro, regni detrimento, exterorum deridiculo.

Quanquam Mazarinus Richelianus,

Quem adversa magnum probarant,

Per illa ad usum secundorum, propria per experimenta ad cla-

rum Reipublica venit,

Federatos in fide, Gallos ipsos sibi hostes in obsequio,

Non vercantem sibi fortunam sua in potestate,

Exteros

pag.
joi

EMINENTISSIMVS IVLIVS
MASARINIS S.R.E. CARD. etc.

Exteros in metu retinuit:

Expertæ in Sabaudia, Pedemontio, Montisferrato, virtuti,

Regina Regnatricis voto,

Spei tandem omnium,

Felicissimè hætenus respondit;

Tàm asperis quàm prosperis ministerij initiis ac progressibus,

In Flandriâ, Lotharingiâ, Sabaudiâ, Italiâ, Cataloniâ,

Internis Galliæ motibus, externis Germaniæ cladibus,

Duthlinganâ, Marienthalianâ,

Longinquo Suecorum in Holsatiam successu,

Contrà

Victoriâ Rocroyanâ, expugnatione Thio-villanâ, expeditione Fridburgicâ,

1644.

Deditione Philippburgicâ, & reliquarum ad Rhenum civitatum,

Ductu & auspicio

Anguini, Turenij, Gramontij:

Præcipuè.

Principe Sabaudia, Duce Modena in partes tractis:

1645.

Binaq, illa Gallo-Suecorum consociatione;

46.

Vnaulma inita, mox diremta, malo dirimentium,

47.

Qui penè jugulati, quia non jugati.

Alterâ in Hassia repetita magno sociorum commodo.

Qua, Austriaco-Bavari:

Antea obruituri alios ipsi obruti & attriti sunt.

Ipse coactus Bavarus sua sede excedere, cedere Gallo-Suecis.

1648.

Quo solo ictu icta pax Imperij, non Regum.

CXV.

Si non compositi licet causas quarere belli,

Pacis ait ministerium Monasterium, mysterium esse Regum;

Quod exquirere illicitum, & anceps.

Negant Reges; allegant translationis in vicem statum.

Hispanus totus hic est speciosus;

Flandris pacem sperantibus promisit largam,

III.
Causæ
belli inter
Reges non
compo-
siti.

Vel pura oblatam Gallo charta :

A Gallo non scriptam,

Scriptu utilem, gloriosam, priorum primam.

Flandria pertasa belli alumna,

Vicinam incessit Galliam, quasi belli facem,

Dum simulat pacem,

Gravi ista exprobratione,

Gallia da pacem, vel dare velle, nega.

Satiùs est spem præcidi, quàm trahi,

Semel cadere, quàm semper pendere.

Ipsam Gallie caput Parisium, & ejus potior pars, Curia,

Ejus culpam confert in Mazarinum,

Professum,

Manu se sua pacem complexum, non amplexum,

Testibus idoneis,

Longevillano, Avauxio.

Ergo omnis furiis surrexit Gallia justis,

Iulium ad exitium præsentimorte reposcunt,

Ille voluntario exitium & Condeci invidiam exilio,

Exilium forti mox consilio mutavit;

Solum contrà suum exilio & auxilio Hispanico Condeus,

Mazarini amicus & inimicus,

Ejusdem fortuna fautor & osor,

Regie obturbator, suae subversor,

Cujus ambitiosa virtus plus Gallie nocuit, quàm profuit.

Hi quidem rem suam, aut communem, non universam,

Pacem vocabant.

Rex verò uterq;

Studio dispari, coactiori Hispanus, liberiori Gallus,

Causis quisq; diversis, & aliam voto, aliam jactatione cupiebant.

Voto,

Gallia clientibus Hispanus desertis, Gallus iisdem assertis;

Hispa-

*Hispanus ablatiis ubiq; redditis, Gallus retentis,
Tanquam restituende Navarræ pignoribus:*

Iactatione,

*Cessis Hispanus Cataloniæ XXX. annor. indutiis,
Gallo locis omnibus extra Italiam occupatis,
Sed restituenti Casalem, & Mantuani juris cetera.
Gallus neg. his, neg. aliis restitutis, aliis quoq; petitis,
Fortunatum ebrius, parum pronus ad pacem,*

Nisi universalem;

*Paci quoq; Hispano-Batavica adversus,
Tam promissis, quam opera opipara Serventi,
Sed terò venientis, ventosque ferentis.
Lusitanus, paratus Hispani emulus, bellig. fomes,
Vring. sepositus,*

*Ille clam à Gallo, ab Hispano palam Lotharingus,
(Qui à Gallo rejectus, tanquam Lutetianis inligatus pactis,)
Sustenti,*

*Pacis inter Reges non coalitæ obices quasi.
Gallus tandem,*

*Pace Hispano-Batavica rata,
Pacis conditiones non abnuere visus,
Misso ad Pignerandam, qui exquireret,
Num auctas, num imminutas velit.*

Hic Hispanus,

*Pace jam cum Batavis facta, prona debellando, quam pacando,
Gallo jam dissociato,
A pacis consiliis planè aversus:*

Aversior,

*Audito in Gallia motu, & Pignerandæ oraculo,
Rebus Galliæ mutatis, mutandum pacis negotium,
Principum præterea custodia, nova belli spe, nulla pacis,
Iis nisi liberatis, vi sua liberandis,*

Conditione Gallo prorſus indigna.

1651.

Averſiſſimus,

*Pacto cum Domina Longavillana & Turanio ſedere,
De trahenda bello,*

Coacta donec Gallia cuncta reddat abluta.

1652.

Et talis etiam num eſt,

*Condao recepto, Duinkircha, Gravelinga, recuperatis,
Valencianis liberatis.*

1656.

*Sic adeò præſentia quiſque, quàm pacem ſpeculatus.
Cum ſit Principi ſapè decorum, pacem non abnuere,
Etiam cum victoriam in manibus habeat.*

Niſi forè nunc æquior Hiſpanus,

Tot hoſtium mole, terra marig, cinctus :

Imò ſolito more,

*Paci verba, dextræ telum aptat :
Adverſas ditiones ſeditionibus agit,
Sociorum quietem mover,*

Conclu-
ſo.

Semper inquires,

Et hi ſunt illi vicini Reges orbe in occiduo,

Qui,

Mutuo Orbem bello, cadibus campos, montes caſtellis freta claſſibus,

Exaſperant :

Rebus in minimis ac maximis,

Natura, vita, morum, ſeculi, regni, ſtatus,

Discordantes hætenus, ac porro tenus ;

Animis & armis feroces ac feraces,

Gallus & Hiſpanus.

*Non aliter olim Syriæ & Iudææ præpoſiti,
Vicinis provinciarum adminiſtrationibus invidiâ diſcordantes,
Veſpaſianus & Mucianus.*

*Parthi & Scythæ vicinalibus bellis affiduè vexati
Inter Alexandri ſucceſſores æqualitas diſcordiam angit.*

Inter

Inter Lyſimachum & Pyrrhum pares,
 Affiduum diſcordiæ malum, bellum moverat.

Scilicet

Ita rebus in humanis comparatum eſt,
 Ut nullus ferè ſit populus,
 Cui non æmulum aliquem & adverſarium excitavit DEUS,

Vicinum plerunq.:

Semper aliquid mali propter vicinum malum.

Sed & illud boni;

Vicina & inimica quiſq. gente, quaſi Cote,

Ferrum ſuæ acuit virtutis;

Ne rubiginem & ſitum ſentiat.

STRVCTVRÆ PRIMÆ META.

QVIDAM GALLUS
 DE NOSTRI SEculi GOTHIS.
 TE MIRAMUR ARDENTIUM ANIMO-
 RUM GELIDAM GENETRICEM, MIRAMUR
 TUOS IN PACE AGNOS, IN BELLO
 LEONES.

*Ex verbis Theodorici Gothor. Regis apud Cassiodor. lib. 3. epist. 24.
 lib. 7. epist. 25. Ioh. Magn. lib. 7. H. c. 41.*

ALIUS EJUSDEM NATIONIS
 DE POLONIA.
 HÆC GENEROSA NOBILITATE ABUNDAT;
 QUÆ ARMORUM CURAM FERE CUM LITERIS
 CONJUNGIT.
Lib. LVI. Histor.

THE HISTORY OF THE
 CITY OF NEW YORK
 FROM 1609 TO 1898

BY
 JOHN E. BOWEN

NEW YORK
 PUBLISHED BY THE
 NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS
 1898

NEW YORK
 1898

ORBIS CHRISTIANE,

Animadverte nunc REGVM caussas Septentrionalium,

SVECIAE ET POLONIAE.

Qui

Arma militum, ora hominum, motus animorum,

In se hodie vertunt.

QVORVM

Antiquitate discreta dispar est prerogativa.

Populus Suionum,

Hoc est,

Virorum juvenum, viribus, armis, equis, navibus insignium,

Originis è Scandia Gothica Gothus,

Belligera semper vagina gentium quondam ingruentium

In Europam, Tauricam, Chersonesum, Africam

Indigenis primò ac diu ante Christum numero ac virtute magnis,

ERICO III. nato tùm Christo, BIORNONI III. primo Christiano;

Quibusdam dein exteris, sed suis proregibus interjectis, illis rejectis,

Semper tamen paruit Regibus;

ALBERTO MEGAPOLITANO,

Suis quàm indigenis Sueonibus studiosiori,

Chariori, quàm sua ornamenta, virginibus,

MARGARETÆ trium regnorum REGINÆ,

Magnanima, absque braccis quanquam; & monachorum amicæ;

In qua deerraverat Natura,

Productâ, cùm destinasset virum, feminâ.

ERICO POMERANO,

Cui à sorore Margareta invidiosius, quàm feliciter acclamatum,

Suecia te nutriet, Norvegia te vestiet, Dania te defender.

CHRISTOPHORO PALATINO

Quo de le virum ore vulgi vulgatum ipsas inter acclamationes;

Carolum Canuti, quàm Christophorum, sceptro, videri

digniore.

T 2

CAROLO

Ante
Christ.
post
800.

1363.

1395.

1396.

1441.

1448.

CAROLO CANUTI,

Invisio nomine Regis Proregi;

*Non vulgaribus ante experimentis Imperio dignis cognito.
Exuli postea, sed temporario; Casimiri III. Polonia Regis hospiti:
Linguae inter Polonos Latinae primo auctori.*

1457.

CHRISTIERNQ I. DANO.

*Opum helluoni, bulgae fundo carenti,**Exacto, Carolo revocato.*

1474.

STENONI STVRIO SENIORI,

*Danorum obici, Russorum terrori, patria jubari ingrata salutaris,
Academia in Septentrione Bonnoniensis firmatori;*

Cetera,

*Ovium Colonorum aequè ac vitae suae custodi,
Plebicola, favore emulorum, quam furore digniori.*

1497.

IOANNI II. DANO.

*Suspicionibus proniori, an leniori suspectis,
Cujus convivio non defuit pocillator, spiculator defuit,
Et pacto Calmariensi fides;*

In quem,

*Danis, quam Suionibus favorabiliorem,
Russis, Suionum hostibus, amicum,
Iterum invaluit, sed non diu valuit, Steno,
Veneno peremptus;*

1504.

SVANTONI STVRIO,

*Vitae integro, popularibus caro, Russicis victoriis clario;**Immittenti*

*In Ioannis piraticum bellum socios Lubecenses,
In reliquias belli Danici aculeum Gaddum,
Antistitem pugnare & praedicare paratum.*

1512.

STENONI STVRIO IVNIORI,

*Patriae amanti, civibus grato, nec gravi Imperio;
Erico Trollio seniori ante-habito;*

Gustavi

*Gustavi Trollii, filii ex patris repudio Suedia turbatoris,
Victori;*

*Abejusdem regni minus candido Candidato, Christierno II. Dano,
Victo,*

*In campo maris & Marris congelato ardentem resol-
venti animum,*

Pro patriæ caritate, civium libertate.

CHRISTIerno II. DANO.

1520.

*Immanissimæ belluæ plurimo horrore munitæ,
Manu editæ cruentâ, humani sanguinis prodigæ prodigio;*

Sex nobilium obsidum raptori, eminentium capitum excussori,

Hospitum hosti, convivarum confectori, plebis speculatori;

Mortuum exactori, mordenti mortuos:

Truci Suedia & Finnonia lanioni,

Optimi cujusq. spoliatori, ac carnifici;

Rusticorum mutilatori, omnium Terrori;

Seçtori,

Regno tandem ejecto, XXVII. Annor. Exuli,

Cui quantò longior vita, tantò plus supplicii erat,

In solitudine, qui solitudinem fecerat.

Tandem,

Gustavo I. Erici F.

1523.

Equestri fastigio, & Veteri Regum Suecicorum sanguine orto,

Nato galeâ caput, pectus rubrâ cruce insignito,

Pulcherrimo virtutis bellicæ, & veræ religionis augurio.

Obsidi Gustavi Trollii, & Christierni II. mox ex Obside in Dania captivo,

Elapso post custodiam, Brøms I Lubecensium consulis ope servato,

Eluctato sexcenta pericula,

Primo Cuprimontanorum, Moerensium, Dalecarliorum Duci,

Mox Copiis undiq. & Lubecensium classe aucto;

Favore popularium adjuto,

Plurimorum petito locorum, Calmaria, Holmia, deniq. regni,

T 3

Canuti,

*Canuti, Nobilium plebejorum votis, satis factis,
Sueciæ Regi indigenæ,
Pio, justo, prudenti, magnanimo,
Patriæ liberatori, Libertatis assertori,
Relinquenti,*

*Regnum Sueciæ, ut etiamnum est, benè ordinatum,
Suis successoribus, militari famâ celebratissimis;*

550. *Populus Sarmatarum,
Ductu LESCI cujusdam, cujatis nulla memoria,
Illam in planitiem à Vandalis desertam, ductus dictus Polonus,
(Hodie, tam literis, quàm armis valdè Nobilis)
Rectus ab eodem nulli nisi sui genij lege.*

750. *Pòst à XII. viris, certa lege, lecta in moribus, non tabulis.
Deinde à III. Principibus, diverso facinore notis.*

*Iterum à XII. Palatinis, Pannonum & Moravorum strage,
Premisli precipuè aurifabri, mox Principis fabrica claris.*

760. *Rursus à IX. Principibus varia vita successoris,
999. Quorum ultimus MIECISLAVS I. primus fuit Christianus.*

*Deniq, à IV. Regibus,
1059. Quorum primus, Imp. Ottonis III. nuncupatione, BOLESLAVS
CHROBRI.*

*Hic,
1082. Interdicta à Pontifice ob utriusq, sexus licentiam Regis creandi licentia,*

1285. *Iterum à XII. Principibus, militia & discordia inquietis.*

*Tandem,
1289. Premislo regium resumente nomen, solstitiale quanquam,*

Iterum à XII. Regibus continuis,

1548. *Virtute, & fortuna variis.*

QVIBVS HIS

Nullum utriusq, belli commercium;

SVECIA

Danicis excidiis, internis dissidiis, bellis Russicis dissidente,

POLO-

POLONIA.

*Intestinis aut discordiis, aut bellis finitimis,
 Caroli M. Vngarorum, Germanorum, Pomeranorum, Cruciferosum,
 Russorum, Prussorum, Lithuanorum, Moscorum, Tatarorum,
 Bohemorum, Moravorum, Silesiorum, Massoviorum,
 Valachorum, Moldavorum, Turcorum.*

Demum,

Bella capere inter utriusq. regni Reges,

SVECIAE,

ERICVM, IOANNEM, CAROLVM, GVSTAVVM ADOLPHVM,

ET nunc CAROLVM GVSTAVVM,

POLONIAE,

*SIGISMVNDVM II. AVGVSTVM; STEPHANVM BATHO-
 RIVM, SIGISMVNDVM III.*

(Reginam Christinam inter & VLADISLAVM indutia)

Et jam IOANNE CASIMIRVM.

Quos,

Primo

LIVONIA scissa,

E. T. Mag. diffidiis, Mosci irruptione, diversa Regum clientela,

Dein conjugium Sueci cum Polona,

Pòst Regni Sueco-Polonici titulus ac cupido,

(Duo illa regna in Sigismundo III. unienda visa, & sunt divisa)

Deniq. religionis diversitas, inde & aliunde nata injuria,

Vndiq. Livonia litigiosa,

Tandem

Violata quoq. indutia,

Commiserunt.

A QUIBUS HIS,

Per C. ferè Annor. interjectum,

Non quidem continuè, sed per indutiarum interstitia,

Bellum utriusq. tractum est hætenus.

Quod

1561.

62.

1576.

1604.

1627.

1655.

56.

57.

1561.

62.

1569.

87.

1604.

Quod tandem,
CHRISTIANVS ID ORBIS communi voto velit,
D. O. M. trahat,
Ad pacem, & concordiam,
Victis utilia, victoribus pulchra.

Summa Structuræ II.

Cacumina.

- 1 *Diversa afflictæ Livonia clientela, & Christophorus Dux Megapolitanus, principium & origo belli inter Ericum Sueciae, & Sigismundum Augustum Poloniae Regem.*
- 2 *Connubium Ioannis Finlandiae Ducis cum Catharina Polona Sigismundi Aug. sorore præcipuum belli inter utriusq. regni Reges incunabulum.*
- 3 *Gedani portus piratarum Polonorum receptaculum, belli inter Reges initium.*
- 4 *Stephani Bathorij bellum Moscicum, Ioannis occasio ingruendi in Livoniam.*
- 5 *Magna Livonia pars ab eodem occupata causa litigij & belli inter eosdem.*
- 6 *Calendaria Gregorii Riga à Bathorio obtrusa causa armorum regionum.*
- 7 *Domina matrona Iagellonica, ac Iesuitæ primi incentores durantis adhuc inter utriusq. regni Reges belli.*
- 8 *Coniunctio utriusq. in Sigismundo regni, causa belli præsentis.*
- 9 *Romana in Suecia Religionis exortus, mutua Caroli Proregis & Regis Sigismundi exprobrationes, belli inter utrosq. incendia.*
- 10 *Religio Regia ac Proregiaribus regni mixta, habitus Arbogia conveniunt, stimulus ad bellum inter Suecia Regem ac Proregem.*
- 11 *Expostulatio Lasci legati Polonici coram Prorege Carolo, belli inter utrosq. concitatio.*

- 12 *Armatuſ in Sueciam adventuſ Sigifmundi, cauſſa belli, & ſædi è Suecia exceſſuſ ejuſdem. Idem Rex Sigifmunduſ in Sueciam revocatuſ; quo non reverſo, Vladilaſtuſ F. petituſ.*
- 13 *Polonorum in Livonia contra Proteſtanteſ furor, mutuæ Caroli Proregiſ & Zamoſcy injuriæ, fideſ Livonia à Rege Sigifmundo ſollicitata, cauſſa belli inter eoſdem.*
- 14 *Regnuſ Sueciæ Sigifmundo ablatuſ, Carolo oblatuſ, præcipua ejuſdem belli cauſſa.*
- 15 *Speſ recipienda à Sigifmundo Livonia cauſſa belli inter Caroluſ & Sigifmunduſ.*
- 16 *Diploma Suecicuſ, complementuſ cauſſarum rejeçti Sigifmundi, & aſſumpti Caroli.*
- 17 *Tituluſ Sueciæ & Lapponiæ à Carolo ſumtuſ cauſſa belli inter eundem, Sigifmunduſ, & Danuſ Chriſtianuſ IV.*
- 18 *Idem Sueciæ regni tituluſ, Riga præcipuè, cauſſa belli inter Guſtavuſ Adolphuſ Sueciæ, & Sigifmunduſ Poloniæ Regem; varia utriuſq; indutiæ;*
- 19 *Utriuſq; Regiſ moſ: ultima inter Reginam Chriſtinam & Vladilaſtuſ indutiæ in XXVI. annos, hoc eſt ad annuſ 1661. prolata; ejuſ conditioneſ.*
- 20 *Mutuæ de leſiſ indutiis querela, præſentis belli irritamenta.*
- 21 *Sueciæ tituluſ à Ioanne Caſimiro Poloniæ Rege uſurpatuſ, aliæq; injuriæ veteres & novæ, cauſſæ belli hodie glüſcentiſ inter Caroluſ Guſtavuſ Sueciæ, & Ioannem Caſimiruſ Poloniæ Regem.*
- 22 *Concluſio ſtructura ſecunda, & Tertiæ præparatio.*

I.

SVECIÆ inter & POLONIÆ Reges,
ERICVM GYſTAVI I. & SIGISMVNDVM Auguſtuſ
Sigifmundi I. F.

Primi cauſſa belli fuit LIVONIA.

Regio Rigâ, Revaliâ, Torpatu &c. Duinâ, Narvâ, ſinu Venedico notabilis,

Z

Nemo-

Cauſſa
belli Li-
voniam.

Nemorosa, plana, longa XC. lata L. milliar. Germanica.

Dispartita in Esthiam, Lettiam, Curlandiam.

Turbata jam olim.

*Mutuâ Imperii ordinis Livonici inter & Teutonici Magistros amulatione,
Frustrâ diremptâ*

1426.

A Carolo IV. Clemente VI. ipso E. M. Plettenbergo,

95.

Relabente

1535.

*Wilhelmum Brandenburgicum Rigensem Archiepiscopum,
Ejus coadjutorem Christophorum Ducem Megapolitanum,
Inter &*

1555.

*Wilhelmum Furstenbergium E. T. M. à sacris illius alienum,
Eadem tum quoq. divisa*

Religione, cerimonis, ritibus, bello inter eosdem intestino,

Quo Brandenburgicus à Furstenburgio captus, à Sigismundo II. restitutus.

Tandem à Mosco hujus occasionis aucupe,

IO ANNE III. Basilij IV. F.

Injurie veluti ac contumelie ultore,

Pacti à Livonis violati, fani apud Torpatenses sui in foricam versa,

Immaniter adorta, tortâ:

Ipso Furstenbergio capto, in Moscoviam abducto, nec reducto.

1560.

Hic LIVONIÆ STATUS,

Sive externâ contra Moscum ope impotens & nutans,

Desertus ab Imp. Ferdinando I. Danie Rege Christiano III.

Frustrâ prasente ejus filio Magno Holsatiae Duce, Mosci generos,

Ditiani vindice Revalensis & Osiliensis,

Regi ab Episcopo Monchauseno venditæ,

Sibi à fratre Friderico II. pro quadrante Holsatiæ cesso, cessâ.

Tandem

Refugus ad Polonia Regem Sigismundum Augustum,

Datis pro belli impendiis pignori IX. praefecturis,

Imperii Rom. & relictionis jure salvo.

At Revalenses,

Livonia

Livonia tripartito iterum Mosci agmine obruta,
 Separata se Succia Regis ERICI clientele,
 Omnium obsequio,
 Ejurato Livonia Magistro,
 Dediderunt, acceperunt
 Pecuniam, com meatum, militem, tormenta, & inducias cum Mosco himas,
 Captam statim Parnoviam commerciis opportunam:
 Multum fremente priori patrono, patrocinium recusante, Polono;
 Donec,
 Vlim quasi necessitatis telo coacti,
 Archiepiscopus Rigensis Brandenburgicus, & ordinis M. Kellrus
 Trans duinanam Provinciam, totam Rigie ditionem, juris dictionem,
 Et ipsi se,
 Iuris prorsus fecerint Polonici,
 Ille Borussia, hic Curlandia, Semigallia Ducis, Livonia Prore-
 gis titulo,
 Religione, privilegiis, legibus antiquis, integris.
 A Polono contra quosq. promissis vicissim auxiliis, alienatis recipendis.
 Ordine Livonico, ut antea ab eius Patre Borussico, abolito.
 Ille olim ab Innocentio III. isse à Friderico Aenobarbo,
 Ordinatus, adornatus, adunatus,
 Paganis finitimis debellandis,
 Post ipse se suasq. debellavit Provincias,
 Tandem exolevit,
 Lato Polonorum, tristi Teutonicorum omine,
 Christophori præcipue Ducis Megapolitani,
 Nullum, nisi Imperatorem, professi Dominum,
 Sed liberanda tunc Livonia minus pronum,
 Libratorum eundem requirentis Ericum,
 Hujus, foci postea sui, ope Riger sem occupaturi diacesin,
 In qua ipse Brandenburgico erat succenturiatus.
 En principia belli Reges inter Septentrionales,

1528.

1561.

1558.

1590.

1561.

1562.

Z ?

Quasi,

*Quasi, quod speciosius erat, pro clientibus capti,
ANNO, ante seculum occidentalibus quoq. fatali, c10 15 LXII;
Quod Megapolitano clienti improspere, Erico patrono onerosum fuit.*

In illo ille,

*Qui dictam ditionem ausus capere, captus est,
Conditus in quinquennalem in Polonia custodiam.*

Hic,

*Qui durioribus commerciorum ll. Lubecam coercebat,
Coercitâ inprimis Narvica navigatione,
Imperio Rom. Livonia detrimentosa, periculosa;
Præterea subegerat,*

*Hapselæm Oßiliensis Episcopi sedem, Lealem, Lodam,
Ceteris Provincia direptis,
Lubecensium, Holsati, Dani, Mosci, Poloni arma in se,
Ipse sua prior in fratrem, Ioannem Finlandiæ Ducem,
Malum veluti domesticum,*

Vertit.

*Ipsam verò Ericum inter & Danum, Polonum, Lubecenses,
Variâ certatum fortunâ,*

Bagius Classis Suecicæ Imperator,

1563.

*Qui ad Bornholmiam classem Danicam, ejusq. præfectum Bru-
chusium cepit,*

*Captis militibus, ludibriter & crudeliter habitis, Dano remissis;
Altero ibidem prælio à Danis captus est;*

Alter verò navi Suecicæ præpositus Andreas Benonis F,

Quàm ab hoste capi, rapî maluit à flammâ navi à se injectâ.

1564.

*Danicus porrò miles in Sueciâ immixtus fines, finium objectu repulsus est.
Perditum Elseburgum, unicum regni Suecici in Oceanum occi-
dentalem Ostium,*

Sueci quoq. ad Helmesstadium virtute Suartzenburgici fusi;

1565.

*Dano contra erepta Varberga, Lickovia, Overfa, Sundebum;
Sueco à Polono Parnovia,*

Prodi-

Proditorio Germanorum accolarum convivio,
 Senatorisq; clavigeri urbis vino somno-que-lentiâ.
 Poloni vicissim vicino in Revalis querceto profligati;
 Dani ac Lubecensium classis bis à Suecicâ dissipata,
 Semel ad Suadensem portum, iterum ad Hafniam & Elbogiam,
 Terrestri quoq; obsidio arx Hallandia à Succis capta,
 Ipsi contrâ à Rantzovio ad Suartheram fluvium fugati,
 Fugantium magno quidem malo:

At Dani ad Gothlandiam absumpti,
 Incruentâ Sueci victoriâ tempestate maritimâ;
 Sueci vicissim à Polono ad Vicchia fines caesi,
 Eorum interiora à Rantzovio direpta, discripta.

1566.

1567.

1568.

II.

Matrimonium utriusq; regni Marticinium.
 IOANNES FINNLANDIÆ PRINCEPS,
 Patre Gustavo I. Ildò-ex Loholmia-genitus,

Causa
belli Joan-
nis matri-
monium.

Regius sine regno filius,
 Regnum sibi posterisq; quod non poterat nascendi sorte nubendi
 quarere nisus;

Incensus,

Patre vivo, nec invito, invito Erico consanguineo fratre,
 Se inter & Catharinam sororem Sigismundi II. Augusti,
 Polonia sine liberis Regis ex masculis Jagellonidis ultimi,
 Tædis jugalibus,

1559.

Præcipuas utriq; regno belli tædas,
 Sibi quanquam consortium rerum secundarum, adversarumque,
 Prætulit.

Ericus verò frater, postea Rex melior pessimo,
 Affinitatem fratris Polonicam suspectans & uxorias opes,
 Brevis manu conversas ad opem contra se sororij,

1560.

Sui bello in Livonico hostis,
 Ipsi bellum, mox cum conjugæ capto captivitatis quadriennis contumelias,

1561.

1562.

*Nato ibidem Sigismundo, bimo puero ac patri presentem mortis metum,
Vxori novas cum Moscorum Duce spes,
Domesticiis deniq; ipsius gravia supplicia,
Intulit;*

1563.

*Qui tot foris habebat hostes, intus quoq; sibi facere ausus,
Præcipuis regni ministris, & qui suæ olim spei admotus erat,
In se veluti conjurationis reis, indefensis, inauditis,
Incentore suo ab Epistolis Petro,
Manu sui satelliti Vpsalia confectis.
Post flagitii sibi conscius,
Ut ab inſe ſtatione ejus averteret famam, (ret,
Et tristes hominum mœſtosq; sermones lætiore materia detine-*
IOANNEM FRATREM carcere emiſit.

1567.

*Ipſe contrà verſis poſteà vicibus,
Hactenus
Crudelis & imprudens Rex, infamis maritus,
Sua antea concubina, liſtoris filia, poſt uxoris,
Mox Regina, tum duam liberum matris,
CATHARINÆ,
Exteris ac domeſticis in viſus, parricidalis ad verſus fratres odio ardeſcens
Injuſtus bellator, pacis oſor, perfidus promiſſor,
Raptor bonorum, ſacrorum, profanorum,
Tandem,
Egregio in poſterum exemplo,
Ne Principes ſui in alios Imperio male utantur,
Et Deum ultorem ſclerum ritè revercantur,
A ſolio ad carcerem cum conjuge raptus,
IOANNES verò,
Qui ope Caroli fratris, Sudermannia Ducis, & Magni Saxonis,
Regnum fratris dedecore, terrore, ſervitute ſolverat,
Ipſe ſolutus vinculis,
Magno Procerum conſenſu, omnium ordinum applauſu,
A car-*

A carcere ad solium euectus.

1568.

*Hic jam presentibus contentus,
Rex melior bonis, literatus literatis faventior,
At maritus indulgentior, pater negligentior,
Suis uxori sacris liberè in regno,
Intolerantiùs,*

*Iisdem filio Sigismundo permissis,
Regionem alienam ob religionem habituro, propriam amissuro,
Belli mala utriq. regno in vecturo,
Parùm providit;*

*Quia is benè prospicit malis, qui benè prospicit mala;
Ea quanquam post melius dispexit, filius despexit.*

III.

Gedanum tùm Polonorum piratarum receptaculum,

Gedanum.
belli in-
licium.
1569.

Qui,

Veluti communes omnium mortalium hostes,

Revaliam, Narvàm, Danicas quoq. naves,

Piraticis sceleribus infestabant,

Nova belli ministravit inlicia Regibus,

Suecia, Dania, Polonia,

Sibi multorum C. Ioachimicor. c. Io dispendia

IOANNES Danicæ pacis cupitor & ruptor,

Vareburgum, maritimum in Sueciæ rupibus situm castellum,

FRIDERICVS II. DANVS

Fortissimos in ejus obsidione Viros Bruckhusium & Narvàm,

Amisit;

Vterq. suam Rex pensavit ruinam,

Ruina Danus Suecia, Suecus Scania.

MAGNVS ET HOLSATVS,

Proditore Kürscio equitum magistro,

Astu arcem Revaliæ intercepturus,

Astra arcis custodis Morbvi interceptus est.

Novæ

*Novis ille mox viribus è Moscovia redux,
 Novus quasi Livonia Rex,
 Revaliam Suevicam,
 Spe immunitatum, metu excidii, terrore obsidi,
 Frustrà sollicitavit.*

*Torpatum verò liberandum,
 Incanti consilio Rose equitum præfecti,
 Non liberatum è Mosci manibus, immanibus objectum ejus manibus;
 CCCC. captivis ex Livonia in Moscoviam abductis,
 Mosci Phalarismo subditis.*

*Tandem,
 Interventu Maximiliani II. Imperatoris,
 Tot inter Livonia partes pactio facta;
 Mosco nihilominus-pacato, inquieto,
 Vi Vitensteiniam Livonia arcem expugnante,
 Suecis ac Livonis,
 Visu horrendum,
 Verubus transfixis vivis & affatis.*

*Unjus vicissim copie,
 Quæ quacunque incedebant, incendebant,
 Fortitudine Acha I Suecorum Ducis,
 Ipsas interrapias & ruinas dissipata, trucidata.*

*Interea Fatum
 Sigismundum August. è Regno Poloniae polum ad alium,
 1573. Heinricum III. è Gallia in Poloniae regnum trimestre,
 Palàm vocavit, clam avocavit;*

*Contrà
 1575. Stephanum Batorium, Transylvania Principem,
 Ad quinquagenaria virginis Annae Poloniae torum,
 Et Poloniae thronum sublimavit:
 Ernesto Maximiliani F. excluso,
 Repudiij ultore, concitore belli*

*Bathorium inter & inolesequens Gerdanum,
Moscum inter & Bathorium.*

IV.

*Belli Basilidem inter & Bathorium tractu,
Tractus IOANNES in Livoniam, post in bellum cum Bathorio;
Prorsus in tempore,
Bathorio Pleseovia incubante, incubuit ille Livonia,
Expulsis undiq; Russis.
Vi captis aut deditis,
Regione Vichia, Tolschurgo, arcibus quàm plurimis,
Virag; Narva Livonica, & Ivanogrodica,
Iamorodo, Coporia;
Virtute Ducum Pontii Gardia Galli, Hieronymi Cagnoli Itali.
Sic adeò Bathorius sustinuit hostem, Ioannes obtinuit hostiam,
Posse viduus Pontificis legatus Pacem,
Decennio partibus prescriptam;*

1581.
Causa
belli inter
Joannem
& Batho-
rium; Li-
voniam.

1582.

*Qua,
Et Mosco moto Livonia in interiora Russia usq;
Bathorius exsultans,
Sibi blandiens, veluti Livonia potens,
Corrupta ac post correpta Vellingi & Tafti opera,
Riga Iesuitas, arci aggerem sibi portam urbis dedit apertam.*

*IOANNES,
Multa Bathorii cunctatione, uxoris precibus evicti,
Factus ejusdem pacis appendix,
Ast æquè ac Moscus Livonia secludendus.*

V.

*Hic demùm Livonia;
Livoris opertum hæctenus alimentum,
Vertit in apertum litis elementum,
Futuri belli meditamentum.
Vtriusq; pectore & ore erupit indignatio.*

Inter eos-
dem ca-
dem.

1582.

Ma

Stepha-

*Stephanus minaciter repetit,
 Illam Livoniae partem nuper à Ioanne occupatam,
 XL. milliaria longam,
 A Narva fluminis ostio,
 Per Tolesburgum, Veseburgum, Revaliam, Vitensteiniam, Hapsselem,
 Secundum Maris Baltici latus ac litus,
 Ad Parnoviam usq. porrectam.*

Contrà IOANNES,

*Vxoris dotem, datam mutuo pecuniam Sigismundo Aug:
 Portionem paternam, maternam, mobilia, ac bona soli,
 Hinc ex regio Polonia, illinc Lituanie patrimonio,
 Debita*

*XX. jam ANN. multo impendio ac tadio conducta.
 Hac esse expungenda, non expetenda à se expugnata,
 Aperto Marte communi hosti erepta,
 Cujus ipse molem solus ante Stephanum sustinuerit,
 Nunc facta esse occupantis,
 Nec in gratiis Stephani.*

*Vitensteincensem praefecturam pro dote à se acceptam pignori,
 Vichiam jam ante subditam suecia,
 Esthoniā à Mosci manibus extortam;*

Cetera,

*Se, praeter DEVM, agnoscere neminem,
 Poloni minas minimi facere,*

Interea velle,

*Vi sibi satis quam primum fiat, ni fiat fore quod facto opus,
 Factu dignum, ac optimum.*

VI.

*Liber Gregorij Calendarius, Rigensibus obtrusus,
 Transiit in motum Rigam, Riga Reges mutua in arma,
 Pro se Succum, contra istum seq. Polonum;
 Villingium & Tassium,*

Inter eos-
 dem.
 Calendar.
 Grego-
 rian. Rig:
 obtrusum.

Bathorij

Bathorij alumnos, harum rerum auctores,

In capitis supplicium:

Inde dolor Bathorium in indignationem;

Ille Rige minitare rigorem, Riga mitigare institit,

Kertere quoq; nisa Catharina.

Ioannem maritum initiora ad consilia, bellum à Polonia patriâ in Livoni-

Omnium interea curriculum Mors,

Bathorium & Catharinam

Fata ad ultima.

Hinc,

Riga rogata à Polonia Senatu,

Ut in fide permaneat,

Manentibus suis privilegiis intemeratis.

VII.

Omne malum à Feminis,

Sed à Isurica suadâ persuasis & imbutis,

Summo sua in sacra amore, in aliena odio,

Anna & Catharina sorores,

Feminae Iagellonicae,

Ambae Sigismundi I. Polonorum Regis Filiae,

Illa Stephani Bathorij vidua, ista Ioannis III. Sueciae regis uxor;

Ambae bellorum Succos inter & Polonos natales.

Hæc, dum fuit,

Incuriosa ll. regni Suecici, & in Succos injuriosa.

Veluti Regem Polonia paratura,

Sigismundum F. curatissimo sacrorum Roman. imbuuit studio;

illa,

Sic exasciatum, sic paratum ex sorore nepotem Iagellonicum,

Memoratis Polonicam in Rempubl. meritis Iagellonicis,

Suis veluti præcipuis precibus,

A patrio ad exterum regnum Polonia promovit,

Suorum etiam bonorum vadimonio, durâ ac præcipuâ lege,

AA 2

Resli-

1583.

15. Kal.

8. Octob.

1586.

Id. xbr.

Feminae,
origines
bellorum
inter u-
trumque
regnum.

1587.

*Restituendi Polonia Suecicam Livoniae partem,
Estoniam ac Lethiam:*

*Patre Ioanne, Sigismundo F. obniventibus,
Malentibus*

*Regno carere extero, quàm avito annexa detrabere,
Certum domi regnum possidere, quàm foris incertum cernere,
Tot inter scissa Polonia studia.*

Tandem

*Ericus Sparrius, & Studiosus Zamoscus,
Dubitantibus subveniunt;*

*Novum decus filij patrem, filium regni accessio vicit:
Quod sine cessa Livonia parte, non sine lite, nec sine bello subit.*

Exclusis,

*Contra suum tam potens, tam obnoxium obsequium,
Magno Chamo,*

Omnium ciborum & sacrorum homine;

Contra Turcor. Imp. commendationem,

Stephani fratris filius, & Dacia Principe;

Contra Nobilitatis Lithuanae favorem,

Theodorico Magno Moscorum Principe;

Contra plurium Senatorum Sententiam,

Piasto quodam seu indigena spectato,

Bellis, virtutibus, viribus, moribus, juribus, sacris gentilitiis;

Contra deniq.

VII-virorum Imperij Principum desideria,

Capuani, Sixti V. legati, studia,

Gorcani & Sboroviorum vota ac scuta,

Maximiliano Archiduce Rudolphi Imp. fratre,

Profligato, capto, nec dimisso,

Nisi titulo Regis Polonia omisso.

VIII.

1591.

Regni utriusque conjugium, Martiale belli præludium.

Sigis-

Sigismundus III. Poloniæ Rex, Sueciæ regis Ioannis F.

Succesor regni unicus,

Elbinge, Thorona, Catholicorum Catholicus restitutor,

Gedani hospes an hostis,

Mota illinc seditione, regiâq. domo tormentis commota,

Malis omnino ominibus, aëribus, ventis resflantibus,

(Qui nec manere, nec sinebant navigare,)

Tandem,

In vitis fluctibus, Nauta fretus fretum derisit,

Stacoliâ appulit,

Majori mon:chorum quàm militum comitatu.

Suo juncturus vinclo regna toto mari & religione divisa.

Primas ibi spinas intulit Franciscus Malaspina,

Pontificius orator & explorator,

Quantum in religione Sueci possent pati.

Corona velare Regem Catholicum Catholicus sategit.

Non peregit;

Regni Ordinibus, Adamo Andracano Vpsalensi præfule,

Multum obnitentibus, expostulantibus,

Vim ll. regni & religioni fieri:

Fieri Regem non posse, nisi juratò cautâ,

Religione Augustanæ Confessionis,

Ab avo, patre, regni præceribus receptâ & custoditâ,

Annos abhinc LXIV;

Ceterisq. regni privilegiis, & legibus antiquis,

Intemeratis, immutatis.

Hic cavet, hic ex animo juravit Rex,

Verba præeunte Erico Sparrio regni Cancellario,

Hoc solenni religionis vinculo,

Hæc omnia juro,

Ita DEUS meæ animæ & corpori sit propitius

Sic demum ab Adamo Andracano revinctus diademate,

*Sigismundus III.
Sueciæ &
Poloniæ
Rex au-
thor belli
inter u-
trumque
regnum.*

*Poloniam repetiit,
Regni executione, se absente, Carolo patruo mandatâ,
Pace, commerciis Narvæ & Revaliæ Suecos inter & Moscos pactis,
Summa civitatum Vandalicarum exultatione.*

IX.

*Meditata religionis mutatio, utriusque regni commotio.
Duo uno in rege regna non satis conjuncta visa, religione divisa.*

*Exulabant quasi à patrio regno Rex & religio majorum,
Ab exilio in regnum accersenda;*

Sed ante subvertendus obex Carolus Patruus Prorex;

Præcipuo insinatore Nicolao Flemingo,

Militem in regno, belli jam pacati Moscici prætextu, cogente.

Legati quoque, Carolo accusando immitti, hoc est, bello indicendo missi.

Ipsi crimini dabatur prævè curata, usurpata Suecia.

Regis injussu,

Sudercopie coactus Senatus, exacta pecunia,

Novatæ regni res, leges, moneta, ministeria,

Prohibite ad Regem provocaciones,

Rescissa edicta regia, ac projecta autoritas.

Carolus contra,

Sudercopiensi conventu, Ordinibus regni licito,

Rege tam absente, quam presente,

Nec dignitatem regiam, nec regni jura lace ssita,

Nec novata:

Veteres ill. pacem religionis, jusjurandum regium,

Et hæc talia è republica ordinata, firmata.

Sine tributis extra ordinem indictis, hic spontè collatis,

Nec as Patris alienum, nec stipendia militum, nec sororis dotem,

Nec regis fidem expediri posse;

Quâ nisi integrâ, nec integram fore majestatem.

Ingruentibus novis malis remedium à regni ordinibus quesitum.

Denudè firmatum regium jusjurandum,

Religio
causa bel-
li inter
Carolam
& Sigil-
mundum
1596.

„ Ob periculum ex religionis diffidio nunc demum exortum.

Monetam Caroli nomine cusam solito exemplo.

Regios ministros loco motos tanquam regio juramento contrarios.

Provocantes ad Regem Sueciae in Succia, foro veluti regio, auditos,

Non impeditos,

Minus ablegatos in Poloniam, forum planè alienum;

Nec Suecos à Polonia victos, nec à Polonia jura petituos,

Summâ sumtuum, itineris, injuria gravitate.

Regia mandata, regio juramento adversa, suspensa;

Servando Regis honori ac sigillo.

Nec alioquin,

Nisi approbata Reipubl. regum jussa absentium rata.

Cetera,

Ordines regni agere tolerare scriptum à Flemingo militem,

In Moscos compositos propalam, clam in Suecos componendos.

Rogare Regem.

Per ipsos suos Polonos, acerrimos libertatis patriæ vindices,

Sequiores de sese opinionem, arma, & litem ad ll. regni, deponat;

Componat, citra belli aleam.

Quod inconsultè mox susceptum, improspere postea gestum.

Hic fuit primus ac veluti gliscens tumultus,

Suecia Regem inter & Proregem.

Vera Martialis fabula protasis.

X.

En nunc fervidior altera epitasis.

Cujus causa, regia ac proregia Religio,

Rebus Regni mixta.

Proregia se specie ladi Rex questus, Prorex Regnum fervore regia.

Proregiam, lesa majestatis suæ ansam,

Rex ut tolleret, non toleravit Proregem,

Vices suas omittere jussum.

Ut Regnum servaret & regiam.

Contra,

1597.

Inter eos-
dem ex ea-
dem caus-
sa regno
mixta.

Contrà,

*Regiam, Regni ac provincialium offendiculum,
Ordines Regni ne reciperent, ceperunt Proregem,*

Vices regni gererere rogatum,

Vt servarent Proregiam.

Carolus jam Regni, non Regis Prorex,

Imò Rex ferè aliter,

Arbogia conventum concordia & constantia indixit.

Rex eodem omnibus interdixit.

Vnus ex Senatu in eo comparuit, ceterus Senatus Regi paruit.

A Regni ordinibus,

Publico diplomate,

Conventus assertus, pacta Sudercopiensia in eo firmata, acta exposita.

Sancita,

Qua olim recepta, & regio juramento nuper cauta,

Religie proregia sola ubiq; in regno publica,

Tolerata,

Vt quomdam,

Regia regio in sacello privata.

Servata,

Vt semper hætenus,

Fides Regi integra, constans, obnoxia.

Rogatus,

Vt veniret in regnum Rex, ut curaret interim regnum Prorex.

Iussi,

Qui non comparuerant,

Vt Sudercopia & Arbogia pacta obsignarent;

Non parentes pro hostibus habiti,

Iunctis coercendi viribus,

Citra fidei in Regem, concordia in regno lesionem.

illi exulare parati,

In Dania, Norvvegia, alibi.

12. Kal.
Mart.

Ericus

*Ericus Sparrus Regni Cancellarius, in Scania,
Flemmingas, vitæ tum ex spes, alio in orbe.*

*Carolus Prorex,
Stoccolmiam, Regni caput, capit,
Elsenburgum, & arcem Calmaria,
Revalienses frustra sollicitat;
Religionis, Regni, causam ubique obtendit,
- In corrupto Regis honore;
Cui ex Polonia in Sueciam tramittendo,
Classem Gedanum emittit;
Rex illam suspectans, hostilem non hospitalem ratus;
Gravioribus impeditus causis,
Anno post validâ adfuit manu,
Redigendo in ordinem regno.*

XI.

*Regnum est navigium;
Integrum natat, nutat concussum, divisum mergitur.*

*Vno illud capite & corpore,
Vno istud corpore & gemino capite,
Vno id capite & gemino corpore,
Constat*

*Rex Regnum, gubernator navigium,
Cursu, veluti spiritu,
Regit,*

*Vnus unum secundo,
Vnum geminus diverso,
Geminum unus obverso,*

Neuter posteriorum ad portum:

*Nec unus Rex Sueciam & Poloniam,
Nec unam Sueciam Rex ac Prorex;
Ex diversis adversus se invicem causis.
Proregi à Regis oratore Lascio objecta,*

Bb

Varie
Causæ
Regis &
proregis.
Sueciæ.

1598.
3. Id. febr.

Regis

*Regiis edictis, Senatoribus, spretis
Regendi cuncta suo lubitu lubido;*

Expostulante,

A Prorege

*Regi adventaturo nullam adornatam legationem,
Missam classem ejus explorando adventus,
Occupandæ, Calmarie.*

*Callidè vulgatum, temerè creditum,
Regem, Polonis obnitentibus, non obire Sueciam,
Obiisse jam mortem.*

*Internuncios, epistolas ad regni Ordines regias interceptas,
Regios Senatu, præfecturis, bonis suis motos, factos extorres,
Subrogatos proregios*

*Illorum arces, prædia, in seffa; Wiffinburgica bona hæredita-
ria delibata,*

Expeditione Finnonicâ,

*Nobiles utriusq; sexus, Finnoncs captos, tormenta abducta,
Aboiam in Finnonia portu arcem, Stecburgum, Anna sororis domicilium,*

Hostiliter occupata,

Deposita ibi monimenta vi rapta,

Hac omnia ante omnia restituenda:

Ad Regem transgressos injuriosè ad se citatos,

Non amplius citandos:

Nec porro comitia injussu Regis indicenda,

Inducenda sudercopia decreta, dignitati regia adversa.

Carolus ad hæc.

Eandem sibi famosam hîc iterum recoqui cramben.

Talia jam antea sibi objecta, ingesta, nunc iterum repeti, obtundi;

Nullis innixa probationibus, nullis indiga defensionibus.

Cetera publicâ discussa Apologiâ.

Iussus singillatim respondere;

Petito, & inspecto mandati regij exemplo,

Respon-

Respondit;
 Die ac loco profectionis dato,
 Classẽ Regi missum iri,
 Sed ex ordinum consilio.
 Regni Senatores à se amatos, non amotos,
 Secus quanquam de se meritos.
 Nihil nisi ex eorum sententia gestum publicè.
 Ceteros regios ministros contra Regis juramentum datos,
 Loco cessisse,
 Partim sua sponte, partim ordinum jussu.
 Ex Steeburgi arte arcam Sparr I repetitam, non raptam,
 Reddendam, redditâ Regi & ordinibus muneris sui ratione.
 Se orare Regem,
 Citatis ipse diem dicat partibus,
 Causse ex ll. regni dicendæ decidendæ.
 Expeditionem Finnonicam ordinum jussu susceptam,
 Contra publicos pacis turbatores;
 Tormenta in Sueciam abducta, capti vos arbitrio Senatus relictos,
 De eorum caussa cognitur.
 Lascus quasi elusus à Carolo,
 Qui cuncta ad Ordines regni referebat,
 Ordines monet,
 Responsum ad Regis mandata, Carolum ad quietæ consilia,
 Componant,
 Offensas, si quæ sint Regem inter & Carolum, mitigent,
 Tollant, publico Sueciæ bono,
 Ad ultimum,
 Impetrabili quasi efficacîa,
 Expollulatum de captivis dimittendis,
 Non dimittendos, caussa nisi cognitâ, censuit Carolus.
 Contrâ interminatus Lascus, palam obtestatus,
 Hanc cognitionem Regi servatam, Carolo regniq. ordinibus interdictam;
 Bb 2 Petit,

*Petit.**Dilatâ in Regis adventum cognitione,**Dimittantur interim.**Nec quidquam;**Caroli calore,**Colore sciti Sudercopiensis auctoritatem imminuentis regiam,**Firmantis suam, cetera turbantis;**Procerum plerisque ista Lascum inter & sese secretò
promentibus.**XII.**Lasco vix in Poloniam regresso,**Vno Procerum ore ad Regis in Sueciam protectionem conclamatum.**Præsripto tantùm in Poloniam reditu,**Ad Bartholomæi diem venientis anni.**Prænnuncio regj in Sueciam adventûs eodem Laschio.**Rex**Navibus in Gedani portu Anglicis & Batavicis in trimestre conductis;**V. armatorum cDonustis,**Duce Farensbachio Equitum Livoniæ magistro,**Pratoriâ ipse navi Scoticâ, Aquila dictâ,**Calmariam, maritimum Sueciæ oppidum appulit.**Comitibus regni Suecici Senatoribus,**Sparrio, Brahio, Posceno, Bannero, Bilckio,**Præfectog, Prætorio Gusslavo Bannero.**Causa protectionis, causâ belli, & mutati in Sueciâ status,**Vulgo jactata,**Vsurpata à Carolo regia auctoritas recipienda,**Religio Catholica eodem in regno restauranda,**Suasoribus Iesuitis:**Diverso provincialium studio;**Catholicorum quorundam,**Qui etiam tùm in regno supererant,**14. Kal.
Mart.**Regis in
Suecia ad-
ventus
câussa
belli.**1598.
17. Kal.
Jun.*

In Regem Catholicum promo,

Plurium,

Qui Angustanae insueti Confessione,

+ Obverso

Hi ad Carolum conglobati, illi Sigismundo per officium obvii.

Primo adventu citra certamen omnia pro Rege.

Subito mutata secessu ejus Steeburgico.

Carolus,

In Lincopensium agro,

Hostilis Regis conatui occurrit,

Non satis paratâ manu, at animo concordie;

Levi utring, excursu.

Missâ quoq, ad Regem legatione,

Nunciatum;

Si pacem aequè ac gradum regno inferat,

Se fore ipsi praeſto.

Rogatum,

Ne arma expediret, ne sanguine regnum inficeret:

Frustrâ.

Interea,

Ipsam inter iteratam iisdem cum mandatis legationem,

Ducibus insciis,

Pugna Suecos inter & Hungaros conferta..

Strage Suecorum,

Majori Hungarorum in pugna virtute, quàm post pugnam moderatione;

Belluinâ saevientium feritate in occisos.

Quorum tibie, brachia, capita, amputata,

Corpora ex anima mucronibus perforata,

Verberibus mulcata, ætibus horrendis conscissa;

Quâ exasperati crudelitate Suecorum animi,

Eorum quoq,

Qui Regi in occulto favebant,

Nunc a versi,
 Verig, ad ultionem exardescabant;
 Carolus ad pacem:
 Quam tertium rogare nisus,
 Medio Anglia Oratore, mandati quanquam inopiam allegante.
 Tandem,
 Admoti sua classe, suam classem Rex deseruit,
 Cum sorore, maris praefecto, Cancellario, concubia aufugus nocte.
 Hanc Carolus,
 Et Regis castra, & arcem, & arcam densis numis superbam,
 Et pretiosam suppellectilem, & Comites Embdanos,
 Cepit,
 Fugienti imminens,
 Ad Lincopiam primo conflictu comminutus,
 Aliero comminuit hostem,
 Raschij regij perfidia, aut intempestiva clementia.
 Rex fœda fuga & clade consternatus,
 Pacem & alloquium rogat; annuit Carolus utrumq;
 Vltro Regem Lincopia in visum & etiam victor,
 Summa moderatione, solito cultu, comitate victorem supergressa:
 Tantum exules, belli incontentores,
 Poscit ad iudicium, non ad supplicium;
 Idem ipse, Rege interveniente, subiturus:
 Stocolmia facta tribunal;
 Quod Rex ut tutior, ut comitator iret,
 Vis omnis & metus demtus, abducta aliò copia,
 Reddita Regi naves Suecia, arx Sterebergensis, tota suppellex
 Contrà,
 Exules, Viri Clarissimi, Strenuissimi,
 Sparrius, Bilckius, Banneri fratres, Possenus,
 Ipsa inter conjugum & liberorum lamenta,
 A Rege dediti, à Carolo proditoris increpiti, in custodiam dati.

Rex

Rex animi turbidus,
 Ex errore in pœnitentiam, ex formidine in rerum suarum despe-
 rationem mutatus,
 Calmariam, non Stocolmiam abit:
 Navibus inde miseris,
 Quarum quadam mari hausta, quadam vento disiectæ;
 Fortunâ ubiq; usus adversâ,
 Ad Gedanum ejectus, quàm trajectus.
 A Caroli accitus literis & nunciis,
 Ex fuga in Sueciam, à trepidatione ad solium.
 Stocolmia interea, Calmaria, Aboia, Narva Livonica,
 Amisse adventu Regis, abscessu receptæ;
 A Regis fide solâ non revulsa Revalia.
 Viri fortissimi,
 Ioannes Sparre, Laurentius Andrea F. cum fratre Christophoro,
 Olaus Magnus, Ioannes Flemmingus Nicolai F.
 A Rege deserti, à Carolo subditi,
 Laqueo aliq; aliq; securi;
 Tisenacus, Farensbachius custoditi;
 Heiducei, ac Poloni fame penè enecti, cibo refecti, incolumes dimissi,
 Germani in numeros relati.
 Arboga & Sudercopia decreta in comitiis lenocopia & Stocol-
 mie firmata,
 Dies Regi dicta,
 Veniendi in Sueciam, si nequiret, mittendi Vladislaum F.
 Aut fratrem consanguineum Ioannem nominandi Regem.
 Non aliud discordantis patriæ remedium esse, quàm ut ab
 uno regatur.
 Rege nihil ad hac.
 Carolus ac Regni Proceres,
 Quorum animis aliquandiu obversabantur Spes & timor,
 Gratia à novo, ultionis à victo & recepto Rege,
 Tandem,

*Tandem,
Communi conspiratione regni,
Vladislaum victi ac fugitivi patris filium ad regnum vocarunt,
Sed die dato venturum in Succiam,
Succorum moribus, ritibus, imbuendum.*

XIII.

1601.
1602.
Sævitia
Polono-
rum caus-
sa belli Li-
vonici.

*Belli Regem inter ac Proregem iterum Livonia sedes,
Causa, Polonorum furor, & ira,
Nullum sævitæ genus omittens,
Adversus Pastores, templâ, Religionem Protestantium,
Expulit hos, subruit illa, sustulit istam.
Vnde Livonorum alienatiores erga Polonos, quàm Succos animi,
Animos Succis, robur, opes addiderunt & loca,
Parnaviam, Solenem, Vkervalenem, Felinum,
Vendam, Torpatum, Revaliam, Rigam, totam penè Livoniam,
Occupata
Majori Polonorum ignaviâ quàm Succorum virtute.
Ad Kokenhausum,
Varia certatum fortuna, multorum utring. clade,
Magna Ratziivilij Lithuani, Sicenskij Poloni alacritate,
Nec minori crudelitate.
Præcipua Caroli nothi Sueci, & Germanorum fortitudine,*

*Tandem,
Caroli Proregis, novis in Livonia viribus aucti,
Industria,
Major strages edita, quàm accepta,
Major præda parta, quàm perditâ,
Pleraq. recepta, à Lithuanis capta, oppida,
Poloni expugnati, fugati, capti.
Ad Rotenpissum,
Egregio Ioannis Nassovij in trimestrem militiam conducti ductu,
Regis cum Polonis feliciter confertum:*

Infe-

Infelicius obfessa Riga, & soluta.

A Regiis interea XVI. Curlandorum praefectura vastata:

Savillum in utriusq. sexus homines, praecipue Germanos;

Quibus nares, auricula, proboscè præcisa,

*Vnicum ob habitus Germanici crimen, cetera crimine
vacantibus:*

Mox,

Acto Kokenhausi conventu,

*Carolo, ejusq. sectatoribus, Livonia quasi raptoribus, jurium veluti vio-
latoribus omnium,*

Publico indictum scripto bellum,

Belli ducum, militum Polonorum & Lithuanorum, non nomine Regis;

Hac provocationis contumelia,

*Martio in campo adfuit, militares si viri sunt, nec praedones,
nec fugitivi;*

Pugnent,

DEO, bellicæ justitiæ judice,

Vindice perfidi, impii, perduellis, Caroli;

Carolus suo pte iracundus ingenio, ultra modum commotus ad ista,

Obsignata quasi ex contemptione,

A Zamoscio, regni Cancellario, non à Rege Sigismundo,

Injuriam contemtus alia ulturus injuria,

Responsò inseruit suo;

Zamosci, Patriæ turbo,

*Te, ut multum infra despecto; par si esses, fuste te, non ar-
mis, mulcarem,*

Scriba es, cum scribis certa verbis.

Mordebat ista contumelia Zamoscium, Zamoscius labrum.

Carolum cerebrosum, effrænum, Sudericum & imprudentem;

Regio genere superbum, fustuarium pugnatores & bajulum,

*Cujus nomen paucis notum, demum ex alieni regni domi-
natum natum,*

Se verò parem dicens Nobilibus iis, ex quibus Reges fiunt,
 Esse se, non scribam, at Cancellarium Poloniæ magnum,
 non parvum Sudermanniæ,
 Gerere se munus Imperii Electoribus dignum,
 Esse præterea se summum exercituum Polonicorum Imperato-
 Nomine ubique. (rem,

Addito,

Qui patriæ me turbinem dicis, dico te mentiri.
 Qui aliud in me contumeliosius dicis, seu scribis,
 Prorsus te mentiri dico, dicamque & scribam.
 Eodem Rex tempore & calore Livoniam connixus labefacere,
 Provinciam veluti suam,
 Stephani sumtu, Polonorum ac Lithuanorum sanguine partam,
 A Suecis & Carolo raptam.
 Cui illa, ut latroni viator, nullam debet fidem,
 Sibi verò nunc illud præcipuum studium,
 Tradendi Carolum, injustam bellatorem, provinciarum pradonem,
 Aut vivum, aut exanimum;
 Curandivè, ne fugâ elabatur ad mare:
 Hac pro operâ opes, grates, gratiam delictorum pollicitus:
 At Livonia,
 Polonis aliud sperantibus, Regi venienti spondentibus,
 Obvium Provinciæ obsequium, Carolo deserto,
 Nec Carolum deseruit, nec commodè de regis desiderio disseruit.
 Serio tum Rex ad bellum expeditus id expeditur serior.
 XL. Dies ad castra Volmarie per cunctationem consumpti.
 Carolus interea nothus,
 Qui urbem III. præsidio cîo tenebat,
 Ex ipsa obsessa obsidentes fatigavit Polonos,
 Cosacos, Tataros, Lithuanos Livoniam exedentes, excidit.
 Nec cunctatus Rex
 Obsidio decedere, succedere Zamoscium.

1602.
8br.

Hic

Hic demum,

*Validâ ac violentâ tormentorum arietatione,
Urbem, Carolum nothum, Pontium Gardiam,
Cepit, convivio ambos excepit, Regi sub custodia dedit.
Nec Zamoscius rerum successu fecordius egit.*

*Receptis arcibus, urbibus, quam plurimis,
Iactâ in Carolum & Nassovium contumeliâ,
Ut segnes, fugitivos, Livonia prægraves.
Livonis, Revalensibus, Esthonicis Equestribus, sollicitatis,
Larga pollicitus,*

*Defensionem contra quoscung, injuriarum oblivionem,
Libertatem Religionis, jurisdictionis,
Honores, magistratus, præfecturas, jus Polonica Nobilitatis,
Speciosa alia;
Sed surdis,*

*Male nentibus cum exitio suo Carolo fidem servare,
Quàm dubiam à Polonis & Lithuanis accipere.
Nassovius,*

*Carolo interea Revaliam, inde in Sueciam profecto,
Egregiam ubiq, operam navare Livonia non destitit,
Destinata quanquam exsequi sæpè præpeditus,
Seditione militum, auxiliorum tarditate,
Fame, penuriâ, peste, frigore, glacie,
Precipue vero,*

*Caroli pervicaciâ, omnia increpantis,
Quæ non fecisset ipse quanquam jussisset.*

Tandem,

*Ultimam servande Livonia rationem oratione expedit istâ,
Hostem junctis Equestrium ac plebejorum viribus pellendum,
Expedire,*

*Fortiter oppetere in pugna,
Quàm fame, totque malis aliis victos lentè & turpiter perire.*

Aut in hostium manus venire :
Se eandem cum ipsis fortunam subiturum.
Hoc duce, voce ac manu, conspicuo,
Omnibus destinatum aut hostem occidere, aut cum liber-
tate occidere.

Extremum consilium ;
Animo, quàm successu majori.
• Cuncta tùm pro hostibus erant,
Felinum, Wessenstenium, à Zomo scio capta :
Livonorum alienati passim animi :
Nulla è Suecia stipendiorum solutio :
Magna oppidanorum Parnavia, Rcv alia solitudo :
Miles Suecicus, armis vendutis, baculum pro mendicabulo gestans.

Ipse denig, Nassovius,
Monilia postquam sua venum dedisset,
Quo pecuniam subveniando militi contraheret,
In Sueciam, inde in Germaniam reversus.
Sic nudum Livoniae latus hostium armis petitur.
Carolo in praesens Sueciam, quàm Livoniam curante ;

XIV.

En tandem,
Post tot pugnas, cades, patibula cruces,
Altercationes, infestas orationes, exprobationes, strophas,
Maxima, memoranda, rara rerum in Suecia evenit catastrophe,
Causa durantis adhuc inter Reges belli ;
Ordinum decreto regia Sigismundo dignitas abrogata,

Auso,
Contra supremam avi voluntatem, ll. regni, proprium juramentum,
Mutare religionem, regni libertates temerare, munitiones novas
excitare.

Sic patrium amisit regnum, qui patriam amiserat religionem.
Nihil citius regna secat, quam secta :

Semper

1604.
Abroga-
zum Sigis-
mundo
regnum
causa bel-
li inter
Reges
Sueciae &
Poloniae.

Semper divisa cum religione regna;
Eadem eorundem nutu Carolo addita & addicta,

12. Kal.
April.

Sed,

Teste ipso Iacobo Typotio à Caroli sacris alieno,
Recusanti;

Deferenti eandem Ioanni juniori Sigismundi fratri;

Qui eandem ultro retulit ad deferentem,

Palam obtestatus,

Se consiliorum fratris nec fuisse, nec fore participem,

Fore ordinum iussis obnoxium,

Vt qui tuta, quàm periculosa malit.

Hic iterum,

Communi omnium consensu

Senatorum, ordinum regni, Comitum, Procerum,

Antistitum, Nobilium, tribunorum militum, civitatum, Universitatum,

CAROLO,

Eadem publicis in Narcopia comitiis adjudicata dignitas.

Dies Bartholomæo festus capiendo diademati delectus;

Vterq; honor à Carolo iterum dilatus.

Interea,

Electio, quæ loco antea libertatis erat, Anno c^{lo} 15 XLIV. Aro-

siæ sublata;

Et regni hæreditas in Gustavi familiâ tum cœpta,

Illa iisdem comitiis iterum rejecta, veluti calamitatis origo,

Hæc, veluti tranquillitatis publicæ generrix, firmata.

Electionem in occulto foventes habiti perduelles,

Liberie eorundem Ordinis Senatorii expertes,

Conducta contra Sigismundum ac Polonos IX. stipendia-
riorum c^{lo}.

Regnum ad Carolum, ejusque hæredes legitimos jure suc-
cessorio translatum.

Ad Ioannis masculos, deficientibus illis.

Ce 3

Ad

Ad Gustavi stirpe editam filiam, non existentibus illis,
Sed nupturam,

Aur uni Procerum eadem cum illâ sacra colenti,
Aur cuidam Germaniæ Principum Gustavo per feminas
connexo.

Secus factura, regni exsors esto.

Sigismundi Poloniæ Regis progenies utriusq; sexus seclusa.

Quæ à Sacris jam tum desciverat illis,

Quæ Dei oraculis, Gustavo avo, ordinibus regni approbata.

Quorum sacramento omnes regni successores adigendi,

Præterea,

Ne uxorem quoque ab iis alienam domum deducant regiam,

Ne alibi aliud regnum, turbarum seminarium, acceptent,

Ne alibi diutiùs, quàm ad Bartholomæi festum, à regno absint.

His ll. regni hereditas, hereditarii principes majestate ac auctoritate,

Subjecti constantis obsequii gloria muniti:

Ioannes ac posterie ejus,

Ultra servatam Principatus possessionem paternam.

Aliis quoque ditionibus, donationibus, & ostrogothiæ prin-
cipatu aucti.

A quo, nomine omnium,

Ob beneficia innumera, & illud præcipuum,

Quod Caroli curâ à malignâ Iesuitarum curâ sit servatus,

Servata patria,

Et ipsiusque filiis, Gustavo Adolpho, Carolo Philippo,

Grates actæ, data fides, certa, sincera, constans;

Testificato propalâm,

Motu religionis à Sigismundo mutandæ mutatum Sigis-
mundum,

Adsumtum Carolum,

Cujus capiti in signe regium, toties repulsum, impositum,

Sed ex actō demum biennio,

Et XIX. IO ANNIS ANNIS, atate remittendo regni validâ juri.

Adeo sanè Carolus,

Æqui iudex, prævisu verax, provisu sagax, undiquaq; oculatus,
Prævertere noluit regnum, quod Sigismundus voluit pervertere,
Instinctoribus, aviti amittendi regni auribus, Iesuitis,
Ipso etiam Rokossanorum in Polonia calculo.

XV.

Resumenda Livonia,

Causa resumta Suecos inter & Polonos pugna.

Carolus,

Misâ, & in terra locatâ, navali copiâ, Mansfeldio Comite præ-
misso,

Rigam, Provinciae oculum, primam vincere tentat,
Imperatâ primò deditioe, mox factò excursu, dein XII. bellatorum
c10 objectu.

Riga nullo horum irriguit metu.

Statim ipsi fuit præsens Præses Livonia Chotkievicius,

III. delectorum peditum c10; 10. Equitibus,

Castris loco positis commodo, munito vallo,

Validus.

Carolus inter obsidiû & pugna ardorem dubius,

Mox ad Kirkolum,

Obsidione omisâ, castra castris opponit:

Occupato juxta colle, in aperta planitie explicat aciem.

In tempore,

Fridericus Curlandiae Dux cum delecta Equitum manu Polonis subvenit:

Nando flumen Dunam transmisit,

Kotkievicium redintegavit.

Hic,

Qui plus periculi in mora, quàm in pugnaratus,
Astu fictæ repidationis Suecos è colle prolicat ad certamen.
Descendunt illi in campum, Polonos quasi fugientes aorturi,

1609.

6.

7.

Livonia
belli caus-
sa inter
eosdem.

Et

Et sunt adorti ipsi,
 Tripartito, Voina, Sapiha, Dambrowva, agmine,
 Chotkievicio ubiq; praelium regente
 Tandem fugati, mox redintegrati,
 Sueci quidem numero, at Poloni virtute majores,
 Magno tormentorum fragore, clamore SS. nominis Iesus, acri conflictu,
 Concurrunt.

Labat Suecorum acies, acinaces Polonorum instat,
 Magis trucidat, quàm pugnat.

IIIX. Suecorum clo in arena casa,
 Multi in fuga ab agrestibus malè excepti,
 Alij Flumine hausti.

Quos inter præcipui fuere,
 Brunsvicus, Lunenburgicus, Andreas Lindersonius.
 Quorum fama non est extincta, ipsi quanquam sint extincti.

Carolus, Mansfeldius, per tanta praelia saucij.
 Castra cum XI. tormentis, CCC. Suecis capta.

A Sigismundo ob res benè gestas supplicationes habita;
 Calvaria B. Stanislai more venerationis regio adorata.
 Riga Carolum persecuta, non consecuta, jam elapsum pericula;

Ex ipsius secessu, successus natus:
 Recedens adhuc pugnare potens;
 Vfus Kokossanorum in Polonia seditione,
 Wissensteinium,

Antea Suecis à Zamoscio ereptum, & redditum quasi inexpugnabile,
 Expugnat,

Improbo labore, arto obsidio, pressâ deditione.
 Egregio rerum Suecicarum in Livonia resurgentium initio,
 Vero experimento,

Intestina diffidia conterminorum esse subsidia.

XVI.

Diploma Suecicum,

Caussare-
 jecti Sigis-
 mundi &

Nomine

*Nomine & auctore Caroli Regis, Regniq^{ue} ordinum,
Ad exregem Sueciae, Polonia Regem Sigismundum,
Polonia ac Lithuaniae ordines.*

assumpti
Caroli.
1607.
7. Kal.
7br.

Fama Veritatis adesto.

En complementa causarum suscepti à Carolo regni.
Anno Sigismundicæ mutationis cło Ioc IV. XII. Kal. April.
Non iminemor Senatus, regni ordines, ac Populus Suecicus,
Quantâ Sigismundi culpâ & malâ eorum, qui circa eum sunt,
consultatione,

Iurata Lincopix pacta sint violata,
Regnum intempestivo discessu relictum,
Poloni, Lithuani, Livoni contra Suecos armati,
Adversum hæc providere voluit,

CAROLO PATRVO SVBROGATO;

Manente interim inter Patruos ac populos utrosque amici-
tiæ adfectu,

Pacis quoque vinculo,
Si velint;

Si recusent, recasura in consultores belli piacula.

Hæc ordines.

Carolus singillatim bis eâdem de re ad eundem & eosdem.

Se,

Domesticis monitum exemplis, quanti purpura staret,
Annum ex anno capeffendi solennia regni prolataffe,
Optasse quietam Sigismundo Patruo patrii regni possessionem,
Executionem pactis conventis convenientem;

1607.
16. Kal.
April. 3.
Non.
Maij.

At Sigismundum,
Qui fortunam Iesuitarum potius, quàm suam, quàm Suecicam
in consilio habuit,

Omnes conditiones, avi sui testamentum, proprium jus-
jurandum,

Hactenus aspernatum,

D d

Multa

Multa conatum alia ll. regni ad versa,
Regno tandem proscriptum patrio à patribus regni con-
scriptis.

Se contra ab iisdem nolentem & obnitentem,

Insigni evictum & evinctum regio;

Verfa deinde ad Sigismundum obtestatione,

Patruæ, patrium tibi regnum non rapui,

Parui necessitati,

Quam, *ut ajunt*, ne Dii quidem superare possunt.

Pietati,

Quam ultimo optimi parentis judicio debui;

Charitati,

Qua tuo motu nutantem regni statum in me recepi;

Religioni,

Quam semel in regno receptam, regno servare integram volui;

Felicitati,

Qua Patriæ, Religionis, ac legum hostes elusi & elisi;

Salvis amicitia, & consanguinitatis juribus,

Nulla fundendi sanguinis, multa fundandæ pacis cupidine;

Quam etiamnum foveo, volo, oro, si eandem melius con-
sultus velis.

Sigismundus,

Dolore, an irâ, an contemptu,

Omnia damnan te silentio transmisit omnia.

XVII.

Duobus resistere difficillimum,

Carolus,

Qui hætenus ab occipitio Polonum,

Nunc regno vix degustato,

A fronte Danum quoq; habuit hostem.

Ex Suecia, Norrlandia, & Lapponia titulo à se sumto,

illum Polonus, hunc sibi Danus vindicabat.

1608.
Sueciæ ti-
tulus &
Lapponiæ
Causa
belli inter
Carolus,
Sigismun-
dum, Chri-
stianum IV.
Danicæ
Regem.

Belli

Belli piacula fuere Calmaria & Christianopolis ;

Hæc à Carolo igni abolita tota,

Illa à Christiano IV. vi expugnata ;

Ipse Carolus ad eandem prælio,

Inde mærore postea mortifero victus :

*Liberatoris Suesia Gustavi Filius, Pater Gustavi Adolphi Germania
assertoris.*

Religionis, quàm regni appetentior, utriusq; curator,

Institutus & inductus deniq; regnator :

*Cui Regnum in servata religionis pretium, Religio in æterna salutis
premium cessit.*

XIIX.

Gustavus Adolphus,

Cujus virtutes Pater speravit, Livonia, Prussia, Germania spectavit,

Obnitentibus plurimis,

Regni simul ac belli factus successor ;

Non passus suum regni jus disputare, pro eo pugnare paratus

Ex dictâ jam causa tum insensantibus,

Sueciam Danis, Scaniam Suecis, Livoniam Polonis.

Hic,

Vt erat gerendorum præsciis, gestorum præclarus,

Geminos primò seposuit, post composuit hostes,

Pace vel indutiis.

Primo quidem,

Pace Danum,

Anglo medium agente,

Conditionibus istis ;

Danus ut Calmariam & Oelandiam statim,

Elseburgum, soluto à Suecis ære alieno, restitueret,

suecus Nortlandiæ & Lapponiæ titulo abstineret.

Ambo dein,

Armorum & animorum vinculis juncti,

D d 2

Ad-

1609.

10.

11.

1611.

12.

1613.

1617.

Adversus Poloni incursum :

Post,

Indutiis Polonum annuis.

His finitis,

*Farensbachio in partes transgresso. serio necne, incertum,
Et ex bello Polonum inter & Turcam capto capta occasione,
Riga à Gustavo Adolpho obsessa, pressa, recepta,*

Libertatibus civium integris :

*Rigam secuta mox arces & urbes alia,
Pasnavia, Dinametum, Nitaa, Kokenhausum,
Vtriusq. deinde classis Gedanum appulsa ostentui magis, quam pugnatura.
Hic iterum inter eosdem indutiæ pacta quinquennales,*

Interea in Comitibus Warsaviae,

A Suecis spes facta Lithuanis,

*Cedendi liberis Sigismundi, titulum Sueciae interim gerentis,
Livoniam, Esthoniæ, Finlandiam, Sueciam,*

Sed,

Ab excessu Gustavi, nullis relictis masculis :

Eo tamen nexu,

Ne Gustavum Adolphum in Suecia inquietarent.

Polonis hæc rennentibus, & inter se altercantibus ;

Gustavus Adolphus,

Iam indutiæ annis expletis,

Classè LXX. navium, præter Duneburgum, totius est potitus Livoniae,

Ic Polonis à Comite Turrensicasis.

Aliero anno,

Classè LXXX. navium novâ circumjecta est Borussia,

Munimentis Pilaavia,

Brunsterga, Elbinga, Mariaburgum, urbes alia capta ;

Poloni ad Strasburgum profligati,

Sueci ad Stumam attriti,

Strenuitate Stanislai Koniecpolij.

Hinc

1620.

1621.

22. 7br.

1623.

1624.

1625.

1626.

1627.

Hinc iterum inter eosdem iſtæ indutiæ ſexennes.

Mediis, Gallo, Anglo, Belgis federatis.

Quibus Sueco capta in Livonia, quædam in Prussia relicta,
Alia Polono reſtituta, alia Brandenburgico poſita ſequeſtro.
Sic adeo indutiæ Livonicæ belli Boruſſici, Boruſſicæ Ger-
manici factæ illecebræ.

XIX.

Has inter belli ſerías

Feralem uterq; Rex habuit annum XXXII.

Diverſis quidem Menſibus,

Pridie Cal. Mai. Sigismundus, IIX. Id. IX BR. Guſtavus Adolphus.
Illius Filius, Vladislaus Poloniam, & Moſcos genibus ſuis provolutos;
Hujus Filia Chriſtina Sueciam, & victricia in Germania habuit arma,
Reſtore Oxenſtirnio,

Ducibus,

*Weimario, Bannerio, Torſenſolonio, Vrangelio, Königsmarchio, Wit-
tenbergio.*

Tandem,

Carolo Guſtavo Palatino omnium primo.

Vladislaus, Patris ſucceſſor,

Postquam Reſpubl. Polonor. inſigne regium capiti ejus impoſuit,

Impoſuit ille cuidam indutiarum capiti.

Suecis id in præſens diſſimulantibus.

Idem poſtea,

Indutiarum nexu ſolutus,

Imperatore exſtimulatore,

Ingentem in Boruſſiam deduxit copiam.

Sed,

Gallo præcipuè & Anglo. Ordinibusq; Belgij federati curantibus,

Chriſtinam inter & illum,

Stumsdorfia An. c1b. Irc. XXXV. XII. VIIBRIS,

Rurſus in XXVI, AN. prolatatæ indutiæ.

1629.

16. 26. 7br.

ad 1635.

1. 11. Julij.

1634.

Inter

Chriſti-

nam &

Vladis-

laum in-

duciæ lon-

giores.

1635.

1. 11. Julij.

1635.

12. 7br.

Hostilibus utrinque & in utriusque socios omni modo inhibitis,
 Classe præsertim armatâ, ac pro Austriacis milite auxiliario.

Libero contrâ utrique,

Militem in alterius regno legere:

Suecis, Prussîæ, & Curlandiæ Duce, ac Gedano, sponden-
 tibus,

Ne quid invicem detrimenti ex utriusque portibus parti-
 bus fiat.

Factum, aliâ vè offensæ æquis utrinque arbitris componendæ,
 non vindicandæ.

Prussîâ, Sarmatiæ ocello, veætigalium penu, Polono redditâ,
 Livoniâ Sueco relictâ,

Titulo Sueciæ eidem asserto, Polono abrogato.

Indutiarum otio,

Semel atque iterum tentanda, firmandâ, perpetuâ inter Re-
 ges concordîâ;

Non firmatâ, firmæ indutiæ sunt o ad pactum diem usque.

XX.

Mutua mox de lesis indutiis, veteriq; injuria murmura,
Præsentis belli meditamenta;

Suecorum quidem,

Gustavum Adolphum in Sigismundi literis Ducem Suder-
 manniæ, non Sueciæ Regem dictum.

Decretum regni Sueciæ Ordinum Norcopense ab eodem
 disputatum.

Polonos in Galliam Sueciæ federatam effusos

Classẽ mari Balthico ab Vladislao illatam,

Aliam Hispanicam ab eodem sæpius & instantius pe-
 ritam,

Oratore Stanislao Makovvskio.

Fidem Livonorum, fidorum quanquam, ab eodem solli-
 citatam.

Transi-

1616.

1. Jul.

Læsæ in-
 dutiæ bel-
 li resumti
 causâ.

1614.

1616.

1636.

37.

38.

1639.

IOANNES CASIMIRVS S.
Dei Gratia Rex Poloniae etc.

Transitum per Poloniam Casareanis Sueciæ hostibus
permissum,

Botio irrumpenti in Livoniam, Crockovio in Pomeraniam,
Armaisti quoque ac tormenta ex arce Putfensi suppeditata,
Königsmarckio hostem persequenti suum negata omnia.
Danuin, Ainheimium, Bauchsum, quos idem os rebatur,
tentatos.

Ictum cum Dano fedus exitiabile Suecis, & ipsi quoque
Dano,

1640.

43.

A Suecis in Holsatia, & Iuthlandia statim debellato, felici-
ter pacato.

45.

Oesiliam insulam Suecis præter alia à Dano cessam,
Ab Vladislao penè labefactatam,

Abejusdem excessu,

1648.

Ioannem Casimirum fratrem Consanguineum,

Valida Reginæ Christinae commendatione,

Liberi throni ac tori successorem,

Ad perpetuæ pacis studium minus pronum,

Everso ferè indutiarum præcipuo,

1650.

Modo scribendi ad Sueciæ Reginam pactis tradito, suis in
litteris verso;

51.

Non latinâ, sed inscriptis linguâ Gallicâ, & omisso regio
titulo.

Deliberato,

De Livonia labefacienda, Riga intercipienda, Cossacorum
gente immittenda,

Interea,

Spe pacis perpetuæ ostentanda, eâdem cunctanda, ludifi-
canda;

1652.

Et ludificata binis Lubecæ congressibus,

Præviis ibidem litigiis, ambagibus & effugiis,

Præcipue,

Sumto

- Sumto *sibi* Sueciæ Regis titulo, & signo, fiduciariis in legatorum mandatis,
1653. Tracto in longum negotio, captatâ inde occasione nocendi.
 Misso iterum Canasihlio de mittendis in Sueciam legatis,
 De pace perpetua coràm ipsa R. M. S. agenda.
 Loco deinde legatorum, unico internuncio, Ioan. Morstei-
 nio misso,
 Absque pacis mandatis, fiduciariis duntaxat literis,
 Regio quidem Sueciæ titulo inscriptis,
 Sed &c. solito ad Regem prioribus, ac Polonis parem scri-
 bendi compendio, omisso,
 In fine deinde earundem,
 Eodem sibi Sueciæ titulo, Annis Regnorum suorum impli-
 cato, applicato,
 Præterea, sibi destinato,
 Classẽ mittere peregrinam,
 In mare Balthicum, ubique tũ tutum, & commerciis liberum,
 In federa Principes maris accolæ & advenas,
 Omissâ Sueciâ,
 Balthici maris tutrice, inde laceßendâ,
Polonorum contra
1614. Gustavum Adolphum Moscis contra Polonos opitulatum.
 1616. Eundẽ Pacis congressum Stetini moratum non admittâ con-
 gressus causâ,
 Lite de hæreditario Sueciæ jure.
 Sigismundum ab eodem, Poloniæ, non Sueciæ, Regis ti-
 tulo, inscriptum;
 Rigam eundem, nullo prævio feciali adortum.
 Munitiones in Livonia novas excitatas.
 Suecos ex Marchia, Pomerania, Silesia, irruptionem in Po-
 loniam minatos.
1637. Banneri milites in Magnæ, Poloniæ fines hostiliter ingressos;
 Inducias,

CAROLVS GVSTAVVS DEI
Gratia Rex Sueciae etc:

pag
214

Inducias, pace semel atque iterum tentatâ, nec secutâ, ad
 pactum diem servandas;
 Servandarum fidem à Sueciæ legatis denuò datam, nec
 servatam,
 Vocabula, *semel atq; iterum*, ad plures non ad binas paciscendi
 vices trahenda;
 Querimonias Suecicas in Livoniæ orâ coram legatis audiendas:
 Cetera de omisso, aut usurpato Sueciæ titulo,
 Sigillo, Regnorum numero, excusata.
 Legatos Poloniæ non ausos Regem ejus reimonere;
 Nec Regem mutando sigillo vacaturum bello vacantem
 Cossacico:
 Nec esse artificem conflandi novi peritum.
 Cetera levia esse, & ex incuria curiæ scribarum.
 Sic ad eò,
 Quæ quisq; pacta exsequi debet, pro se interpretatur,
 Et interpretando accendit, non extinguit offensas.
 Scilicet inclinatis ad suspicionem mentibus omnia sunt suspecta,
 Iisdem evenit, ut timeant, & timeantur;

XXI.

CAROLVS GYSTAVVS,
 Reginâ Christinâ, sponte suâ cælibe, quasi verò cælite,
 Fato an facto suo, forte an lege Norcopicâ, regni exsorte,
 Per matrem, Gustavi I. neptem, eidem connexus,
 Veteri Gustavi instituto, Norcopico regni ordinum statuto,
 Nuperâ Regina adoptione, destinatione,
 Præviâ ejusdem cessione, discessione,
 Communi Procerum consensu,
 Rex Sueciæ hereditarius, nuncupatus, insignitus,
 Memoratas ulturus injurias Sueciæ Regibus ante se & sibi factas,
 Bellum,
 Brandenburgico, medio vicino, à Poloniis desolato, in partes tracto,

E c

Quod

1652.

1654.

Dictæ in-
 juria &
 Sueciæ ti-
 tulus
 causæ
 præsentis
 belli inter
 Carolum
 Gustavum
 Sueciæ
 Regem, &
 Joan. Ca-
 simir. Re-
 gem Po-
 loniæ.

Quod praevidit, praevertit :

Indutiarum interjecta,

Intermissum, non extinctum, dilatum, non ablatum,

Resumpsit, non concitavit :

Ne inferretur sibi, prior intulit illaturo,

IOANNI CASIMIRO POLONIAE REGI,

Suecia, non Polonia jure.

(neo,

Nec, quasi ipsi fuerit regni Polonici cupido potior Consanguini-

Sed, ne Consanguineo esset regni & tituli Suecici,

Bello cavere, quod pacto non potuit, voluit, debuit;

Status Regis, non Regni, Poloniae hostis,

Ipsis vel durantibus indutiis,

Quae hostilia, non hostem tollunt;

Hostilia laesa, nec reparata, quasi terminata, concedunt.

Cui singillatim illata, belli resumti causa, injuria,

Dualis fuit Regnorum numerus,

A Ioan. Casimiro, unius Poloniae compote in suis ad Carolum Gustavum

teris usurpatus,

Hoc involucro Caroli Gust. Regnum Sueciae simul complexus,

Servando suo, infringendo alterius juri.

Sic Caroli Gustavi patientia, toties irritata, nec irata, tandem fuit excitata.

Cetera belli irritamenta Imperatori Augusto Rex ipse approbavit.

Quo in bello,

Quae, DEO ac virtute propitia, haecenus gesserit,

et niver sus admiratur, non adulatur, Orbis.

Quae quia in vulgus edita,

Invertere hic supersedeo;

Et futura cogito.

XXII.

Atque haec sunt bellantium Veteres & novae Regum causa,

Lapidariis his duabus distinctae structuris,

Mediis Oratoriam inter & Pocin delictis,

Brevi

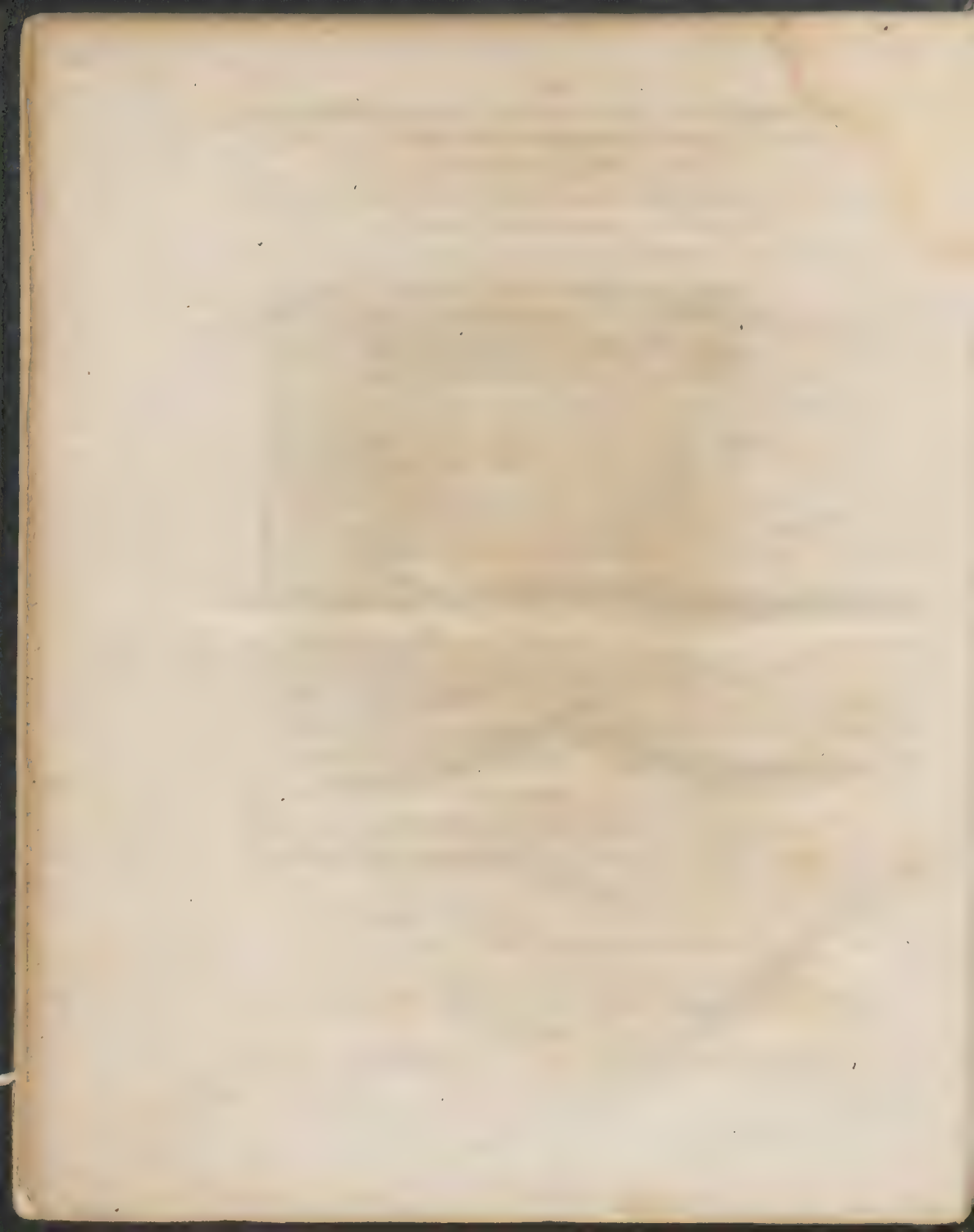
1655.

56.

Causa-
rum con-
clusio, &
ad eorum
examē di-
gressio.

GUSTAVUS ADOLPHVS
Dei Gratia Rex Suecia etc:

*Brevitate Regiâ, veritate historicâ, simplicitate Germanica,
 Perspicuitate Francica, gravitate Hispanica,
 Adornata.*

*Si placent, inspice; capita earum perlustra,
 Si non insatiabili, at non invidioso oculo,
 Tertia interea dum surgit structura,
 Tota Lydio excitata lapide.*

*Illic demùm videbitur,
 Quæ, quales, & quanta sint istæ Regum causæ;
 Nisi,*

(Ut est iniqua quorundam æstimatio,

*Qui Alexandri fortunam, simul ac suam adulantur,
 Cunctaque Regum ita sacra habent, ut ea eliminare statim
 sit profanare,)*

*Eadem eidem, ac illius animorum motus, obnoxia sint censuræ,
 Clytorii Apollinis.*

Sed generosior est Regum mens.

*Suas ipsi belli causis, sæpe animi motus, Orbi expendenda produnt.
 Bonus Princeps vult inspicere.*

*I habet hoc primum magna fortuna, ut nihil tectum, nihil oc-
 cultum patitur;*

*Principum verò non modò domos, sed cubicula ipsa, intimosq;
 secessus recludit;*

Omniaque arcana noscenda famæ proponit, atque explicat.

Est & reverentior talium stilus,

Æquiori dignior nota.

*Nec quidquam cuiusdam majestatis juri ademptum,
 Nihil non cuiusdam honori adstructum vult.*

Ipsi præterea inscriptori,

Cæsar, Reges, Principes alij,

Vno & altero excepto,

Nec beneficio, nec injuriâ cogniti,

*Procul is sanè est cogitationibus illis:
Solâ forte libertate scribendi culpabilis.
Sed nec rectum est eorum iudicium,*

Qui veritatem privatæ fortunæ bonum putant..

Vnde

*Corrupta in adulationem assuetudine,
Principes verum audire, ministri dicere nolunt.*

Quare Veritas ad Reges non illabitur, nisi à cœlo,,

Nisi ab Animis cœlestibus & erectis;

Qui Reges, quàm Regum fortunam, verè colunt,

Dum, res ut est, reverenter ac verè dicunt.

Vt hoc laude, ita illud sapè periculo non caret;

Longè verò intutius

Carpere Reges, vel optimos;

Et hîc alterius structura terminus esto..

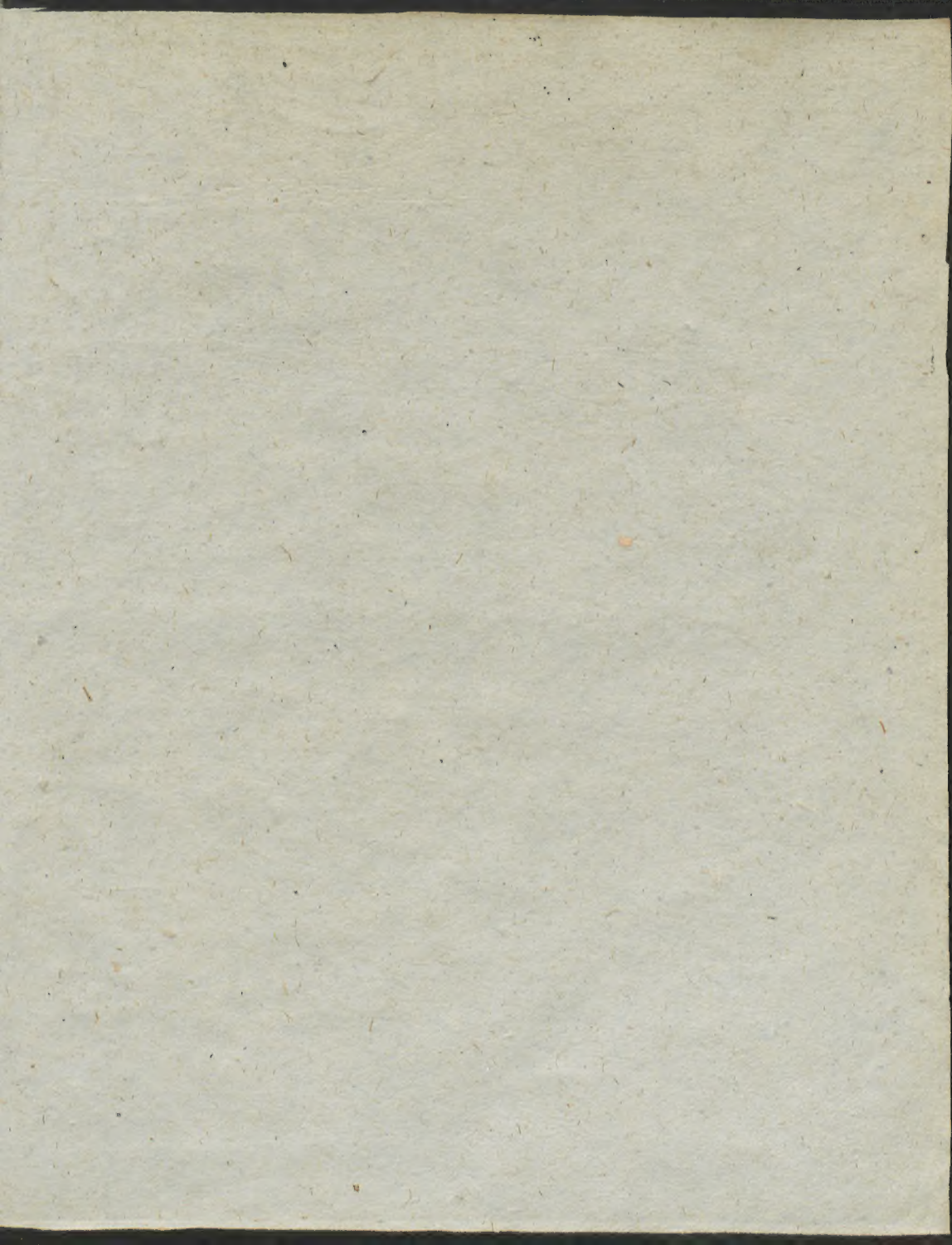

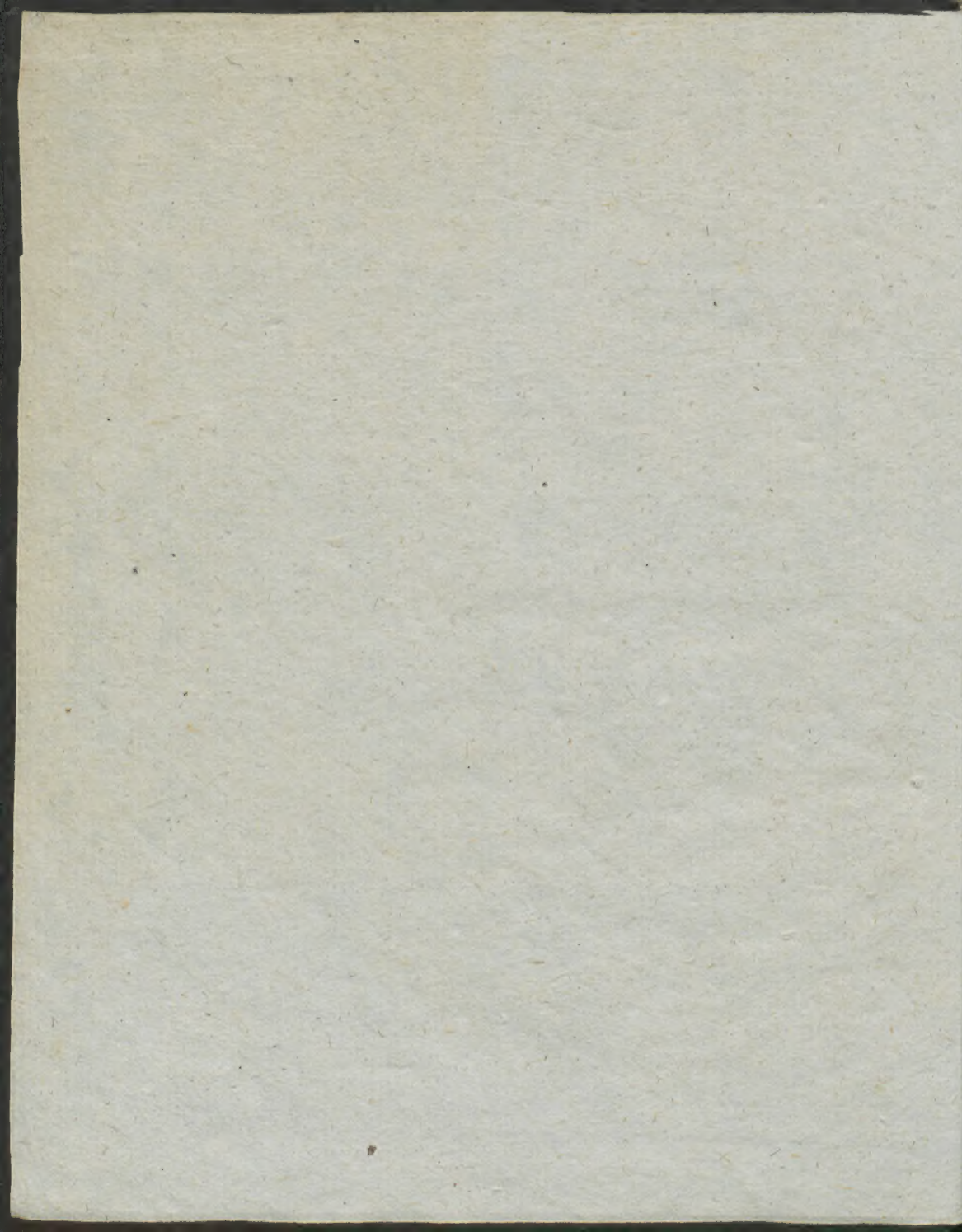
Aliter ac legenda impressa.

Pag.	Lin.	Pro.	Legendum.	Addend. Delend.
11	2	<i>devotis</i>	devotus.	<i>inter et.</i>
14	14	<i>Rhegium</i>	Rhenigeam.	
	20			
16	9	<i>parcat</i>	pareat.	
17	26	<i>usufructu</i>	usufructuario.	
18	7	<i>Suspestus (nici</i>	Suspectus. (nico	
19	16	<i>Comitatus Bono-</i>	Comitatu Bono-	
		<i>Nauceium</i>	Nancejum.	
21	23	<i>Philippo</i>	Philippi.	
24	23	<i>liberatur</i>	liberatus.	
27	14	<i>voluit</i>	noluit.	
31	26	<i>Gaudenses</i>	Gandavenses.	
36	1	<i>centuriato</i>	succenturiato.	
44	11	<i>tablam</i>	tabulam.	
	12	<i>proregis</i>	pro Regis.	
45	2	<i>tatine</i>	latine.	
49	17	<i>ignominia</i>	ignominia.	
58	15			
68	27	<i>Amorij</i>	Amorij.	
69	19	<i>Parificensi</i>	Parificensi.	
79	24	<i>iter</i>	inter.	
82	23	<i>Sabando</i>	Sabaudos.	
83	5	<i>Sabando</i>	Sabaudos.	
	7	<i>Sabandus</i>	Sabaudus.	
	14	<i>Sabandum</i>	Sabaudum.	
	24	<i>Sabando</i>	Sabaudos.	
86	13	<i>Indutiis</i>	Indutias.	
97	20	<i>ditionum</i>	ditionum.	
104	13			<i>cum pernicio.</i>
108	15	<i>amelatu</i>	amulatu.	
124	9	<i>Enerai</i>	Encraei.	
	16	<i>Enerai</i>	Encraei.	

Pag.	Lin.	Pro.	Legendum.	Addend.	Delend.
126	5	<i>motas</i>	motus.	<i>in fine</i>	<i>in medio.</i>
128	22	<i>proposita</i>	proposito.		
140	29	<i>septungenario</i>	septuagenario.		
154	22	<i>Eugaddina</i>	Engaddinâ.		
155	12	<i>hostium</i>	hostium.		
158	6	<i>folium</i>	folium.		
163	13			Lotharin-	
169	14			gus.	
176	22	<i>sive</i>	sine.		
187	9	<i>Nauta</i>	Naurâ.		
188	27	<i>Ne</i>	Nec.		
195	28	<i>ex anima</i>	exanima.		
203	17	<i>Narcopia</i>	Norcopia.		

7755
18

